

T.C
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM 4. VE 5. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
SINIF VE BRANŞ ÖĞRETMENLERİNİN DAVRANIŞLARININ
DEMOKRATİKLİĞİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Kaan DEMİR

HAZIRLAYAN
Nazlı KARA

ÇANAKKALE – 2012

TAAHHÜTNAME

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “İLKÖĞRETİM 4. VE 5. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SINIF VE BRANŞ ÖĞRETMENLERİNİN DAVRANIŞLARININ DEMOKRATİKLİĞİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

11/07/2012

Nazlı KARA

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Nazlı KARA'ya ait

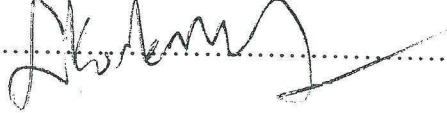
**“İLKÖĞRETİM 4. VE 5. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SINIF VE BRANŞ
ÖĞRETMENLERİNİN DAVRANIŞLARININ DEMOKRATİKLİĞİNE İLİŞKİN
GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ”**

adlı çalışma jürimiz tarafından İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalında **YÜKSEK
LİSANS TEZİ** olarak oybirliği ile kabul edilmiştir.

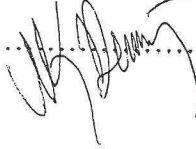
Doç. Dr. Salih Zeki GENÇ

Yrd. Doç. Dr. Şerif KORKMAZ

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Kaan DEMİR (Danışman)

Tez No :

Tez Savunma Tarihi: 11.07.2012

ONAY

Doç. Dr. Aziz KILINÇ

Enstitü Müdürü

13/07/2012

ÖZET

İLKÖĞRETİM 4. VE 5. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SINIF VE BRANŞ ÖĞRETMENLERİNİN DAVRANIŞLARININ DEMOKRATİKLİĞİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

“İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf ve Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi” başlıklı bu çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı bünyesinde “Yüksek Lisans Tezi” olarak hazırlanmıştır.

Araştırmanın uygulaması İstanbul ili, Gaziosmanpaşa ilçesi, Yenimahalle İlköğretim Okulunda öğrenim gören toplam 376 ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir.

İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sınıf ve branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşlerini inceleyebilmek için veri toplama aracı olarak Demir (2003) tarafından hazırlanan “Demokratik Davranış Ölçeği” yeniden uyarlanarak kullanılmıştır.

Veriler, SPSS paket programından yararlanılarak analiz edilmiştir. İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sınıf ve branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri öğrenci cinsiyeti, öğretmen cinsiyeti, sınıf mevcudu, sınıf düzeyi ve öğretmenin branşı değişkenlerine göre incelenmiştir. Elde edilen verilere frekans, yüzde, aritmetik ortalama ile t-Testleri yapılmış ve sonuçlar analiz edilmeye çalışılmıştır. Verilerin analiz sonucuna göre şu bilgilere ulaşılmıştır:

- ✓ İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “sınıf düzeyi” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. 4. sınıf öğrencileri sınıf öğretmenlerinin davranışlarını 5. sınıf öğrencilerine göre daha demokratik bulduklarını belirtmişlerdir.
- ✓ İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “sınıf düzeyi” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. 4. sınıf öğrencileri branş öğretmenlerinin davranışlarını 5. sınıf öğrencilerine göre daha demokratik bulduklarını belirtmişlerdir.

- ✓ İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “sınıf mevcudu” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.
- ✓ İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “sınıf mevcudu” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.
- ✓ İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “sınıf mevcudu” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Sınıf mevcudu 41 ve üzeri olan 5. sınıf öğrencileri sınıf öğretmenlerinin davranışlarını sınıf mevcudu 25-40 arası olan 5. sınıf öğrencilerine göre daha demokratik bulmaktadırlar.
- ✓ İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “sınıf mevcudu” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Sınıf mevcudu 41 ve üzeri olan 5. sınıf öğrencileri branş öğretmenlerinin davranışlarını sınıf mevcudu 25-40 arası olan 5. sınıf öğrencilerine göre daha demokratik bulmaktadırlar.
- ✓ İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğretmen cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.
- ✓ İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğretmen cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.
- ✓ İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğrenci cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.
- ✓ İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğrenci cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.
- ✓ İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğrenci cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Kız öğrenciler erkek öğrencilere göre öğretmenlerinin davranışlarını daha demokratik bulmaktadırlar.
- ✓ İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğrenci cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak

farklılaşmaktadır. Kız öğrenciler erkek öğrencilere göre öğretmenlerinin davranışlarını daha demokratik bulmaktadırlar.

- ✓ İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğretmenin branş ya da sınıf öğretmeni olma durumu” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. 4. sınıf öğrencileri, branş öğretmenlerinin sınıf öğretmenlerine göre daha demokratik davranış sergilediğini düşünmektedirler.
- ✓ İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğretmenin branş ya da sınıf öğretmeni olma durumu” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. 5. sınıf öğrencileri, branş öğretmenlerinin sınıf öğretmenlerine göre daha demokratik davranış sergilediğini düşünmektedirler.

Anahtar Sözcükler: Demokrasi, Demokratik Davranış, Sınıf Öğretmeni, Branş Öğretmeni

ABSTRACT

This study regarding “Classroom and branch teachers’ evaluations in terms of democratic behaviour in 4 th and 5 th grade classes” has been prepared as master degree thesis in Çanakkale Onsekiz Mart University, Education Sciences Institute, Department of Primary Education.

The Research has been applied with 376 4 th and 5 th grade students studying in Yenimahalle Primary School, Gaziosmanpaşa Province, in İstanbul.

"Democratic Classroom Teacher Behavior Scale" is used as a means of data collection in order to find out the views of classroom teachers and branch teachers who teach in 4th and 5 th grades on democratic behaviour.

The data have been analyzed with the help of SPSS Programme.

The views of classroom teachers and branch teachers who teach in 4th and 5 th grades on democratic behaviour have been evaluated on the basis of student gender, teacher gender, the classroom population, level of the class and teacher’s area of teaching.

According to the findings of above, the frequency, the percentage, t-Test have been done and the results have been analyzed. The findings are as follows;

- ✓ The views of 4 th and 5 th grade students about their classroom teachers on democratic behaviour differs significantly according to “classroom level” variable. The 4th grade students state that they find their classroom teachers’ behavior more democratic.
- ✓ The views of 4 th and 5 th grade students about their branch teachers on democratic behaviour differs significantly according to “classroom level” variable. The 4th grade students state that they find their branch teachers’ behavior more democratic.
- ✓ The views of 4 th grade students about their classroom teachers on democratic behaviour does not differ significantly according to “classroom population” variable.
- ✓ The views of 5th grade students about classroom teachers on democratic behaviour differs significantly according to classroom population. The 5th grade students whose classroom population is over 41 in comparasion to those whose classroom population is between 25-40 think that their classroom teachers are more democratic.
- ✓ The views of 5 th grade students about branch teachers on democratic behaviour differs significantly according to “classroom population” variable. The 5th grade students

whose classroom population is between 25-40 in comparison to those whose class population is over 41 believe that their branch teachers are more democratic.

- ✓ The views of 4th grade students about their classroom teachers on democratic behaviour revealed no significant difference according to “gender of teacher” variable.
- ✓ The views of 5th grade students about their classroom teachers on democratic behaviour revealed no significant difference according to “gender of teacher” variable.
- ✓ The views of 4th grade students about their classroom teachers on democratic behaviour has no significant difference according to “gender of student” variable.
- ✓ The views of 4th grade students about their branch teachers on democratic behaviour has no significant difference according to “gender of student” variable.
- ✓ The views of 5th grade students about their branch teachers on democratic behaviour differs significantly according to “gender of student” variable. Female students think that their branch teachers are more democratic in comparison to male students.
- ✓ The views of 5th grade students about their branch teachers on democratic behaviour differs significantly according to “gender of student” variable. Female students think that their branch teachers are more democratic in comparison to male students.
- ✓ The views of 4th grade students about their teachers on democratic behaviour differs significantly according to “the status of being classroom teacher or branch teacher” variable. The 4th grade branch teachers are thought to be more democratic in comparison to classroom teachers.
- ✓ The views of 5th grade students about their teachers on democratic behaviour differs significantly according to “the status of being classroom teacher or branch teacher” variable. The 5th grade branch teachers are thought to be more democratic in comparison to classroom teachers.

Key Words: Democracy, Democratic Behaviour, Classroom Teacher, Branch Teacher

ÖNSÖZ

Bu araştırmada, sınıf ve branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliği ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin görüşleri doğrultusunda incelenmiştir. Toplumların içerisinde demokrasi bilincini kazanmış bireylerin olması önemlidir. Bireylerin bu bilinci kazanmalarının, uzun vadeli bir sürecin ürünü olduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir. Bu sürecin en önemli bölümü okullarda geçen zaman dilimine aittir. Öğrencileri merkez olan bir sistemde öğrencilere sadece bilgi verilerek değil onları sürece dâhil ederek, davranışlarında demokrasi bilincini gözlemlemek gerekmektedir. Bu nedenle bu araştırmada eğitim sürecinin temel ve ulaşılması en gerekli olan taşı olan öğrencilerin düşünceleri ele alınmıştır.

Üniversite yaşamımda tanıdığım ve tezimin danışmanlığını titizlikle yürüterek bana destek olan, her daim bana inandığını gösteren, düşünceleriyle bana katkı sağlayan çok değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Mehmet Kaan DEMİR'e en içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca lisans ve yüksek lisans öğrenim hayatım boyunca hemen hemen her konuda bana destek olan ve benden yardımlarını hiç esirgemeyen değerli bölüm hocalarıma çok teşekkür ederim.

Üniversite hayatımdan beri varlığıyla, düşünceleriyle hep yanımda olan, bana güzellikler katan canım arkadaşım Veysel KOL'a ve yardımlarıyla bana destek olan sevgili arkadaşım Çağrı KARAŞAHİN'e çok teşekkür ederim.

Sadece öğrenim hayatımda değil, her anımda hep yanımda olduğunu bildiğim, inandığım zaman başarabileceğimi gösteren canım babama, verdiği sınırsız ve karşılıksız emekleriyle beni ben yapan anneme ve birlikten güzellik doğduğunu gösteren, her zaman bana varlıklarıyla güç veren kardeşlerim Çiğdem, Zeynep, Bektaş ve Ayşegül'e teşekkür ederim.

Nazlı KARA
Çanakkale, 2012

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
TAAHHÜTNAME	
JÜRİ ONAYI	
ÖZET	i
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR.....	xii
TABLolar LİSTESİ.....	xiii

BÖLÜM I

GİRİŞ.....	1
1.1. PROBLEM DURUMU.....	1
1.1.1. Demokrasi	1
1.1.2. Türkiye Tarihinde Demokrasinin Gelişimi.....	3
1.1.3. 19. Yüzyıl ve Sonrası Demokrasi Süreci.....	4
1.1.3.1. Osmanlı Devletinde Meclis.....	4
1.1.3.2. Sened-i İttifak.....	5
1.1.3.3. Tanzimat Dönemi.....	5
1.1.3.4. Tanzimat Fermanı.....	6
1.1.3.5. Islahat Fermanı	6
1.1.3.6. I. Meşrutiyet ve 1876 Kanun-i Esasi.....	6
1.1.3.7. II.Meşrutiyet(1908)	7
1.1.3.8. TBMM’nin Açılışı.....	8
1.1.4. Anayasalar.	8
1.1.4.1. 1921 Anayasası.....	8
1.1.4.2. 1924 Anayasası.....	8
1.1.4.3. Çok Partili Hayata Geçiş.....	9
1.1.4.4. 1961 Anayasası.....	10
1.1.4.5. 12 Mart Dönemi.....	10
1.1.4.6 12 Eylül 1980 Darbesi ve 1982 Anayasası.....	11

1.1.5. Atatürk ve Demokrasi.....	11
1.1.6. Atatürk'ün Eğitimde Demokrasiye Bakış Açısı.....	13
1.17. Eğitim.....	14
1.1.8. Demokrasi ve Eğitim.....	15
1.1.9. Öğretmen Davranışları.....	21
1.2. ALT PROBLEMLER.....	25
1.3 . ARAŞTIRMANIN AMACI.....	26
1.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	27
1.5. ARAŞTIRMANIN SAYILTI LARI.....	28
1.6. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	28
1.7. ARAŞTIRMANIN TANIMLARI.....	29
1.8. İLGİLİ YAYINLAR ve ARAŞTIRMALAR.....	29
1.8.1. Türkiye’de Yapılan İlgili Yayınlar ve Araştırmalar.....	29
1.8.2. Türkiye Dışında Yapılan İlgili Yayınlar ve Araştırmalar.....	38

BÖLÜM II

YÖNTEM.....	40
2.1. ARAŞTIRMA MODELİ.....	40
2.2. ÇALIŞMA EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ.....	40
2.3. VERİ TOPLAMA ARACI.....	43
2.3.1. Demokratik Davranış Ölçeği.....	43
2.4. VERİLERİN TOPLANMASI.....	46
2.5. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ VE ANALİZİ.....	47

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUM.....	48
3.1. İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Verilerinin Genel Analizi.....	48
3.2. İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Verilerinin Genel Analizi.....	52

3.3. İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Verilerinin Genel Analizi.....	56
3.4. İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Verilerinin Genel Analizi.....	60
3.5. İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Sınıf Düzeyi” Değişkenine Göre Farklılığı.....	65
3.6. İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Sınıf Düzeyi” Değişkenine Göre Farklılığı.....	66
3.7. İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Sınıf Mevcudu” Değişkenine Göre Farklılığı.....	67
3.8. İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Sınıf Mevcudu” Değişkenine Göre Farklılığı.....	68
3.9. İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Sınıf Mevcudu” Değişkenine Göre Farklılığı.....	69
3.10. İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Sınıf Mevcudu” Değişkenine Göre Farklılığı.....	70
3.11. İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Öğretmen Cinsiyeti” Değişkenine Göre Farklılığı.....	71
3.12. İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Öğretmen Cinsiyeti” Değişkenine Göre Farklılığı.....	72
3.13. İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Öğretmen Cinsiyeti” Değişkenine Göre Farklılığı	73

3.14. İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Öğretmen Cinsiyeti” Değişkenine Göre Farklılığı.....	74
3.15. İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Öğrenci Cinsiyeti” Değişkenine Göre Farklılığı.....	74
3.16. İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Öğrenci Cinsiyeti” Değişkenine Göre Farklılığı.....	75
3.17. İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Öğrenci Cinsiyeti” Değişkenine Göre Farklılığı.....	77
3.18. İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Öğrenci Cinsiyeti” Değişkenine Göre Farklılığı.....	78
3.19. İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşleri “Öğretmenin Branş ya da Sınıf Öğretmeni Olma Durumu” Değişkenine Göre Farklılığı.....	79
3.20. İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşleri “Öğretmenin Branş ya da Sınıf Öğretmeni Olma Durumu” Değişkenine Göre Farklılığı.....	80

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	81
4.1. SONUÇLAR.....	81
4.2. ÖNERİLER.....	90
KAYNAKÇA.....	94
EKLER.....	100

EK-1.DEMOKRATİK DAVRANIŞ ÖLÇEĞİ.....	101
EK-2. ARAŞTIRMACININ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE ANKET UYGULAMA İSTEĞİNİ BELİRTEN İZİN YAZISI.....	104
EK-3. İSTANBUL VALİLİĞİ İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ'NÜN ARAŞTIRMACININ ANKET UYGULAMASI İÇİN OLUR YAZISI.....	105

KISALTMALAR CETVELİ

AFA	Açımlayıcı Faktör Analizi
akt.	Aktaran
p	Anlamlılık Değeri
$\bar{X}$	Aritmetik Ortalama
c.	Cilt
F	F Değeri
f	Frekans
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
N	Örneklemdaki Eleman Sayısı
S	Sayı
s	Sayfa
sd	Serbestlik Derecesi
SBS	Seviye Belirleme Sınavı
DDÖ	Demokratik Davranış Ölçeği
S	Standart Sapma
SPSS	Statistical Package For Social Sciences
t	t Değeri
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDV	Türk Demokrasi Vakfı
YÖK	Yükseköğretim Kurumu

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmanın Örneklemi Oluşturan Grubun ““Sınıf Düzeyi” Değişkenine Göre Dağılımı.....	41
Tablo 2. Araştırmanın Örneklemi Oluşturan Grubun “Sınıf Mevcudu” Değişkenine Göre Dağılımı.....	41
Tablo 3. Araştırmanın Örneklemi Oluşturan Grubun “Öğretmen Cinsiyeti” Değişkenine Göre Dağılımı.....	42
Tablo 4: Araştırmanın Örneklemi Oluşturan Grubun “Öğrenci Cinsiyeti” Değişkenine Göre Dağılımı.....	42
Tablo 5. Veri Toplama Aracı Faktör Dağılımı.....	45
Tablo 6: İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Verilerinin Genel Analizi.....	48
Tablo 7: İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Verilerinin Genel Analizi.....	52
Tablo 8: İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Verilerinin Genel Analizi.....	56
Tablo 9: İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Verilerinin Genel Analizi.....	61
Tablo 10. İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Sınıf Düzeyi” Değişkenine Göre Farklılığı İçin Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları.....	65
Tablo 11. İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Sınıf Düzeyi” Değişkenine Göre Farklılığı İçin Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları.....	66
Tablo 12. İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Sınıf Mevcudu” Değişkenine Göre Farklılığı için Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları.....	67

Tablo 13. İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Sınıf Mevcudu” Değişkenine Göre Farklılığı için Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları.....	68
Tablo 14. İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Sınıf Mevcudu” Değişkenine Göre Farklılığı için Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları.....	69
Tablo 15. İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Sınıf Mevcudu” Değişkenine Göre Farklılığı için Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları.....	70
Tablo 16. İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Öğretmen Cinsiyeti” Değişkenine Göre Farklılığı için Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları.....	71
Tablo 17. İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Öğretmen Cinsiyeti” Değişkenine Göre Farklılığı için Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları.....	73
Tablo 18. İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Öğrenci Cinsiyeti” Değişkenine Göre Farklılığı için Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları.....	75
Tablo 19. İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Öğrenci Cinsiyeti” Değişkenine Göre Farklılığı için Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları.....	76
Tablo 20. İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Öğrenci Cinsiyeti” Değişkenine Göre Farklılığı için Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları.....	77
Tablo 21. İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Öğrenci Cinsiyeti” Değişkenine Göre Farklılığı için Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları.....	78
Tablo 22. İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşleri “Öğretmenin Branş ya da Sınıf Öğretmeni Olma Durumu” Değişkenine Göre Farklılığı için Bağımlı Gruplar t-Testi Sonuçları.....	79
Tablo 23. İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşleri “Öğretmenin Branş ya da Sınıf Öğretmeni Olma Durumu” Değişkenine Göre Farklılığı için Bağımlı Gruplar t-Testi Sonuçları.....	80

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumuna, problem cümlesine, alt problemlere araştırmanın amacına, araştırmanın önemine, araştırmanın varsayımlarına, sınırlılıklarına, araştırmayla ilgili tanımlara ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Eğitim-öğretim süreci içerisinde öğrencilere kazandırılmaya çalışılan demokratik davranışlar önemli bir yer teşkil etmektedir. İlköğretim düzeyinde öğrencilerin demokratik davranışlar kazanmaları sürecinde derslerine giren sınıf öğretmenlerinin ve branş öğretmenlerinin demokratik davranışlar sergilemeleri bu sürecin daha başarılı olması için önemli bir başlangıç noktasıdır.

1.1.1. Demokrasi

Demokrasi sözcüğü Yunanca halk anlamına gelen “demos” ve iktidar anlamına gelen “kratos” kelimelerinin birleşmesiyle meydana gelmiştir. Sözcük anlamıyla halk iktidarı demektir; iktidarın, egemenliğin halka ait olduğu siyasal öğreti anlamına gelmektedir. Aynı zamanda, halkın siyasal iktidar üzerinde etkili, güçlü olduğu durumları için kullanılmaktadır (Karakütük, 2001).

Demokrasinin en ünlü ve bugün için geçerliliğini koruyan tanımını Amerikan Başkanlarından Abraham Lincoln yapmıştır: “Demokrasi, siyasi iktidarın toplumda, toplum için, bizzat toplum tarafından kullanılmasıdır.” (Kaldırım, 2005:144). Demokrasi, farklılıkları doğal karşılayan, ancak onların üstünlük haline gelmesini engelleyici bir tutum olarak bireyler ve topluluklar arası sorumlulukları etik bir zorunluluk olarak gören bir sistemdir. Onun amacı da tek doğruda birleşmek değil, başkalarının doğrusuna da saygı göstermeyi öğrenmek, farklı düşünen ve davrananlarla barış içinde bir arada yaşamayı başarabilmektir (Yeşil, 2002).

Dewey'e göre demokrasi, bir yönetim biçiminden çok müşterek iletişim deneyiminden oluşan birlikte yaşama şeklidir. Bireyleri kendi davranışlarını düzenlerken birbirleriyle iletişime zorlayan demokrasi; sınıf, ırk, milli sınırlar gibi engelleri ortadan kaldırır, diğer bireylerin davranışlarının dikkate alınmasını gerekli kılar (Dewey, 1916: 47). Demokrasi, insana değer olarak önem veren ve insan kişiliğinin özgürce ve eksiksiz biçimde geliştirilmesine olanak sağlayan bir yönetim ve yaşama biçimidir. Bu nedenle de ancak eğitim süreci içinde öğretilir. Öğrenilebilmesi için, demokrasinin eğitime gereksinmesi vardır ve bu anlamda eğitim demokrasinin ön koşuludur. Eğitim alanında, yurttaş için demokrasinin gerekliliğini kolaylaştıran her şey, insan haklarına saygıya ve bu saygının öğrenilmesine bağlıdır (akt. Gülmez, 2001: 65).

Demokrasiyi bir yaşam biçimi olarak seçen toplumların, aynı yaklaşımı okulda da uygulamaları gerekir. Öğrenciyi merkeze almayan, öğrenciye göre düzenlenmeyen bir eğitim ortamında, eğitimin niteliği de istenilen düzeyde gerçekleşmeyecektir (Kıncal, 2002). Bu açıdan bakıldığında demokrasiyi aktif kılacak ve eğitim sürecine bire bir katılacak olan unsurlar öğrenci seviyeleri, hazır bulunuşluk düzeyleri, öğrenme tutum ve yaklaşımları olarak düşünülmelidir. Demokrasi eğitimi ya da eğitimde demokrasi bir öğretim programının içerisine serpiştirilmiş, kısa süreli bir hedef olarak görülmemeli; aksine bir yaşam biçimi olarak algılanmalıdır.

Özetle demokrasi, belirli değerleri, özellikleri ve gerekleri olan bir yönetim biçimi; aynı zamanda bir yaşam biçimidir. Bunların her biri makro anlamda bir toplumun, mikro anlamda ise fiziksel olarak küçük ve içerik olarak basit her bir ortamın demokratiklik açısından değerlendirilebilmesi için ölçüt işlevi görmektedir. Demokrasinin üzerinde hem fikir olunan temel değerleri olarak hürriyet ve özgür irade, çoğulculuk, çok seçenekli seçim, karara katılma, tartışma, uzlaşma, hoşgörü, insan haklarına saygı, sorumluluk bilinci, eşitlik, farklılaşma, açıklık ve belirginlik sayılabilir. Buna paralel olarak demokrasinin gereklerinin ise, belirtilen değer ve özelliklerinin yaşaması için gerekli düzenlemelerin, bireyler veya kurumlar tarafından yapılması olduğu söylenebilir (Yeşil, 2002).

France'a göre demokrasi, esas olarak ancak yurttaşların kendi iradeleriyle oluşabilir. Demokrasi sürekli bir çabaya dayanır, hiçbir zaman kesin olarak ilk ve son hamlede elde

edilmez. Bir defa elde edildi diye üstüne oturulup dinlenilemez. Uyunup kalınmaz. Hiçbir zaman tam ve son düzenini bulmuş ve kesin olarak elde edilmiş ve tamamlanmış bir demokrasi yoktur (akt. Yılman, 2006: 65). France’ın de esas aldığı noktadan hareket ettiğimizde, eğitim sürecinde demokrasinin sağlıklı gelişimi salt öğretene ve öğrenen kişilerle değil; süreçte rol alan her bir bireyin istekli oluşu ve katılımıyla mümkün olacaktır. Demokrasinin ancak bu açıdan bakıldığında hiçbir zaman tamamlanamayacak aksine hep kendini yenileyebilecek dinamik bir yapıya sahip olduğunu düşünülebilir.

Demokrasi, insanlığın ulaştığı en üstün yönetim ve yaşam biçimidir. Eşit, özgür ve bağımsız bireylerle sosyal grupların yaygın katılımı ile gerçekleştirilen çağdaş demokrasiler, özellikle Cumhuriyetin kuruluşundan beri Türk Toplumunun “ideali” olmuştur (Kaldırım, 2005: 145). İnsan hakları ve demokrasi ile bunların eğitimlerine dönük çalışmalar yapan resmi kurumlar içerisinde; İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanlığı, MEB, Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Kültür Bakanlığı, YÖK, TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu gibi kurumlar; gönüllü kuruluşlar arasında ise Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi, Hacettepe Üniversitesi İnsan Hakları Merkezi, Türkiye İnsan Hakları Vakfı, İstanbul Barosu, Türk Tabipler Birliği gibi kuruluşlar sayılabilir (Kepenekçi, 2000). Kepenekçi’nin de belirttiği gibi demokrasinin eğitimde kendisine sağlam bir yer edinmesi ve sürekliliği olan bir kavram haline gelmesi kurumlar arası dayanışma ve uyumlu koordinasyon süreçlerinden geçer. Bu anlamda yukarıda belirtilen kurum ve kuruluşların arasındaki etkili uyum, süreci direkt etkileyebilecek bir güce sahiptir.

1.1.2. Türkiye Tarihinde Demokrasinin Gelişimi

İlk Türk devletlerinden itibaren, demokrasinin belirli bazı yaklaşım biçimlerinin uygulandığı belirtilmektedir. Fakat bu uygulamalar, sınırlı ve küçük çapta uygulamalar olmaktan öteye geçmemiştir. Demokrasi ile ilgili ulusal düzeydeki gelişmelerin, 19. yüzyılda başladığı biçimindeki görüş yaygın olarak kabul görmektedir (Kıncal, 2004: 71).

1.1.3. 19.Yüzyıl ve Sonrası Demokrasi Süreci

Ülkemizde, XIX. yüzyılın başlarından itibaren bir demokratikleşme süreci yaşanmaya başlamıştır. Ancak, demokrasinin temel unsurları gerçek anlamıyla II. Dünya Savaşı sonrasında siyasi ve idari sistem içinde yer almaya başlamıştır (Köksal, 1998; akt: Turan ve Taşpınar, 2004).

Tanilli (1979), Türk tarihindeki demokrasi ile ilgili gelişmeleri şu şekilde özetlemektedir (akt: Kıncal, 2004: 71): 19. yüzyıl Türk toplumunun başta gelen iki özelliği vardır. Kapitalizmin girişi ve batı kurumlarının kabulü. Bu birbirine bağlı iki olay, Türkiye’de hemen hemen bütün kurumlardaki değişikliği belirlerken, demokrasinin iktisadi ve toplumsal çerçevesiyle tipini de belirlemektedir.

Bu tarihi ve toplumsal çerçeve içerisinde demokratikleşmenin, önce anayasa hareketleri ile yakın bir ilişkisi vardır. Anayasa hareketleri, bizde 19. yüzyılın sonlarına doğru başlar. Bunları, Avrupa’daki anayasa hareketlerinin bir uzantısı olarak sayabiliriz. Batı’daki anayasa hareketleri, o toplumların temel yapılarındaki köklü değişikliğin sonucu olarak görüldüğü, daha açık bir anlatımla, burjuvazinin devlet yönetimine sahip çıkma çabasıyla ilişkili olduğu halde, Osmanlı İmparatorluğu’nda 19. yüzyılın ikinci yarısında beliren anayasa hareketleri böyle bir sınıfsal nitelik taşımamaktadır. Çünkü Osmanlı İmparatorluğu’nun başta içsel dinamiği, batıdaki gibi bir burjuva sınıfının ortaya çıkıp iktidarı ele geçirmesine engel olmuştur. Başlangıçtaki Islahat Fermanları ve ondan sonra gelen hareketler, daha çok bürokrasiden gelen bir avuç insanın, çökmekte olan devleti kurtarmak için düşünebildikleri ve genellikle batıdan aktardıkları çarelerden ibarettir. Bu nedenle, Osmanlı’daki ilk demokratikleşme hareketleri, halkın dışında yürütülen bir çaba olarak ortaya çıkmaktadır (Kıncal, 2004: 71).

1.1.3.1. Osmanlı Devletinde Meclis

Selçuklu Türklerinde kurulmuş olan Divan-ı Saltanat (Büyük Divan-ı Meclis) Osmanlı Türklerinde Divan-ı Hümayun (Padişah Divanı, Meclis veya Bakanlar Kurulu) olarak devam etmiştir. Divan-ı Hümayun toplantısında, ülkeyi ve toplumu acilen ilgilendiren iç ve dış olaylar öncelikle görüşülür ve karara bağlanırdı. Bu acil işlerin

tamamlanmasından sonra, gündemde olan diğer konular ele alınır, görüşülerek karara bağlanırdı. Gerekirse verilen kararlar bir “ferman” ile halka ve ilgililere duyurulurdu. Divan-ı Hümayun’da varılan kararlar, neticeye bağlanan konular, önce padişaha arz olunur ve onun onayından sonra kesinleşirdi. Fakat Divan-ı Hümayun’un aldığı kararların büyük çoğunluğu padişah tarafından onaylanırdı. Yani meclis (Divan-ı Hümayun’un) aldığı kararlar en kısa sürede yürürlüğe girerdi. Devletin ve milletin kaderi ile doğrudan ilgili büyük meseleleri görüşmek için padişah, bazen Danışma (Meşveret) Meclisi’ni de toplamıştır. Bu meclis padişahın emri ile toplanırdı. Hangi konuların tartışılacağı ve kimlerin davet edileceği padişah tarafından tespit edilirdi (Saray, 1999: 27- 28).

1.1.3.2. Sened-i İttifak

Osmanlı İmparatorluğu’nda anayasal gelişmenin ilk adımı olarak, 1808 yılında merkezi hükümetin temsilcileri ile ayan temsilcileri arasında kabul edilip imzalanan “Sened-i İttifak” gösterilir. Sened-i İttifak’ın iki temel özelliği vardır: Birisi, padişahın ayanı taraf olarak tanıyarak sınırlı da olsa onunla iktidarını paylaşması, diğeri de ayanın padişaha bağımsızlığını kabul ettirmesidir. Bu nedenle Sened-i İttifak “meşrutî idarenin” ilk belgesi olarak nitelendirilebilir (Töre, 2005: 75).

1.1.3.3. Tanzimat Dönemi

Tanzimat dönemi, 1839 Tanzimat Fermanı’nın ilanından 1876 yılında meşrutîyetin ilanına kadar geçen süreyi kapsar.

Fransız İhtilali’nin meydana geldiği sırada Osmanlı Devleti yönetiminde bulunan III. Selim, Batı’nın devlet ve toplum yapısının gelişmiş olduğunu görerek “Nizam-ı Cedid” adıyla anılan ıslahat hareketinin doğmasını sağlamıştır. Batı, tanrı hakları sistemini yıkarak insan hakları sistemini getiriyor, insanların hür ve eşit olmaları, bağımsızlık gibi fikirleri güçlendirmeye çalışıyordu. Aynı dönemde Osmanlı Devletinde bu etkilerin hiçbiri görülüyordu (Hayta, 2005).

1.1.3.4. Tanzimat Fermanı (Gülhane Hatt-ı Hümayunu)

3 Kasım 1839 tarihinde ilan edilen Tanzimat Fermanı, kişi hak ve özgürlükleri bakımından eksik olmakla birlikte, düzenli ilk Osmanlı fermanıdır. Ferman: can güvenliği, şeref ve haysiyetin korunması, kişi güvenliği, mal güvenliği, mülkiyet hakkının düzenlenmesi; vergi adaletinin sağlanması ve yargılama usulünün düzenlenmesi gibi ana başlıkları içermektedir (Töre, 2005:137).

Tanzimat Dönemi’ni önceki yeniliklerden farklı kılan en önemli özellik, anayasal rejimin gerçekleşmesi yolunda atılmış ilk adım olmasıdır (Hayta ve Ünal, 2005:119).

1.1.3.5. Islahat Fermanı

1839 Tanzimat Fermanından sonra Osmanlı yönetim sistemini kökten etkileyen ve değiştiren önemli düzenlemelerden biri de, 28 Şubat 1856’da ilan edilen Islahat Fermanıdır (Hayta ve Ünal, 2005: 27).

Islahat Fermanında en çok vurgulanan husus “eşitlik” olmuştur. Din ve mezhep konusunda herkese eşit davranılacağı belirtildiği gibi, verginin tayini ve askerlik konularında da eşitlik getirmiştir. Bütün bunlar laiklik açısından vazgeçilmez unsurlardır. Bu açılardan baktığımızda Islahat Fermanı, Tanzimat Fermanı gibi, Osmanlı Devleti’nin ilan ettiği laik bir fermanıdır (Ortaylı, 1994: 89; akt: Hayta ve Ünal, 2005:133).

Osmanlı Devleti’nin yapısında ve meclis sisteminde başlayan bu reform hareketleri hızla devam etmiştir. Bugünkü manada kurulan dahiliye (içişleri), hariciye (dışişleri), maliye, ticaret, maarif (eğitim), ziraat ve ulaştırma bakanlıkları, Osmanlı hükümetinin temel unsurları olarak ortaya çıkarken bu bakanlıkların işlerinin görüşülüp tartışıldığı Bakanlık Meclisleri oluşturulmuştur (Saray, 1999: 30).

1.1.3.6. I. Meşrutiyet ve 1876 Kanun-i Esasi

I. Meşrutiyet, ilk anayasanın ilan edildiği 23 Aralık 1876 ile meclisin kapatıldığı 14 Şubat 1878 tarihleri arasındaki devreyi kapsamakla birlikte; I. Meşrutiyet dönemi

denildiğinde, II. Meşrutiyetin ilanına (1908)’e kadar olan süreç kastedilir (Hayta ve Ünal, 2005: 173).

Kanun-i Esasinin en başta gelen özelliği, halk arasından gelmiş bir kurucu meclisin çalışmaları ile yapılarak tekrar halk iradesine sunulan bir anayasa değil; hükümdar tarafından verilen “Charte” olmasıdır (Berkes, 1988: 293; akt: Hayta ve Ünal, 2005: 176).

İlk kez padişah otoritesinin kanunla sınırlandırılması sayılan 1876 Anayasası, beklenilenin aksine milli egemenlik ilkesine dayanmamış; her türlü yetkiyi hükümdarda toplamış, temel hak ve özgürlükleri ise sınırlı, kısıtlı ve hiçbir güvenceye bağlamadan getirmiştir (Hayta ve Ünal, 2005: 189).

Bu bağlamda Kanun-i Esasi’nin önemi, mutlakiyete indirilmek istenen ilk darbe olması ve sonraki anayasal gelişmelerin başlangıcını teşkil etmesinden ileri gelmektedir (Sander, 2002:223; akt: Hayta ve Ünal, 2005: 189).

1.1.3.7. II. Meşrutiyet (1908)

İttihat ve Terakki Cemiyeti, II. Abdülhamit yönetimine karşı başarıyla muhalefet ederek padişaha meşrutiyeti yeniden ilan ettirmiş ve Osmanlı Devleti için yeni bir dönemi başlatmıştır (Güneş, 1997:116; akt: Hayta ve Ünal, 2005:197).

Kanun-i Esasi değişiklikleri, gerçek anlamda meşruti düzene geçişi ifade etmiştir. Padişah, yasama ve yürütme üzerindeki yetkilerini yitirmiş; yürütme organı olarak hükümet, devlet içerisindeki yerini almıştır. Ayrıca kabinenin sadece parlamento önünde sorumluluğu esası benimsenerek demokratik bir denetim sistemi kurulmuştur (Tunaya, 1999: 21; akt: Hayta ve Ünal, 2005: 201). Meşrutiyet’in ilk seçimlerinde İttihat ve Terakki büyük bir çoğunluk sağlamış ve Türk tarihinin ilk siyasi partisi olmuştur.

Meşrutiyet’in ilanı, M. Kemal’in de dediği gibi sorunları çözmeye yetmedi. İçte ve dışta yeni sorunlar çıktı, demokratik bir geçmişi olmayan ülkede, yeni özgür ortam ve buna dayalı siyasal partilerin sebep olduğu partizan çekişmeleri yarattı. 31 Mart gerici ayaklanması yeni bir çalkantıyı getirdi (Aybars, 1994: 42).

1.1.3.8. TBMM'nin Açılışı

TBMM'nin açılmasıyla birlikte, ulusal egemenlik fikrinin meşruluğu tartışılmaz bir biçimde ortaya konurken; Atatürk'ün “yeni bir Türk devleti” ülküsü de gerçekleşiyordu. “Egemenlik kayıtsız şartız ulusundur” hükmü, yeni Türk devletinin egemenlik anlayışını, kaynağını halktan alan insan hakları esaslarına dayanıyordu. 23 Nisan 1920'de egemenlik İstanbul'dan Ankara'ya (saltanattan halka) geçmekle kalmıyor, egemenliğin kaynağı ve yapısı da kökten değişiyordu (Aybars, 1994: 44- 45).

1.1.4. Anayasalar

1.1.4.1. 1921 Anayasası

TBMM, ilk toplantısından on ay sonra 20 Ocak 1921'de Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nu (anayasa) kabul etti. Birinci maddesinde yer alan “egemenlik kayıtsız şartız milletindir” ilkesi ile yeni devletin egemenlik kaynağının millet olduğu kabul edildi (Günel ve Atabay, 2004: 86).

1921 Anayasası, meşruti sistem yerine egemenliğin ulusa ait olduğunu ilan eden ve egemenliğin kullanılmasında tüm yetkileri TBMM'ye veren anayasal bir belgedir (Yalçın ve Diğerleri, 2005: 197).

1.1.4.2. 1924 Anayasası

1924 Anayasası cumhuriyet ilkelerine dayanan ve çok partili demokrasinin oluşumunu hazırlayan bir anayasadır. Egemenlik ulusa aittir ve onun adına kullanma yetkisi T.B.M.M.'nindir. Doğal olarak da “meclis üstünlüğü” görüşü ağır basıyordu. Bu yasada bulunan “devletin dini İslam'dır” hükmü ise 1928'de kaldırılınca, Türkiye Cumhuriyeti'nin milli, laik, halkçı (demokrasinin açık ifadesi) bir cumhuriyet olduğu kesinlik kazandı (Aybars, 1994: 53).

TBMM'nin açılmasından 1940'lı yıllara kadar birçok alanda demokratikleşme adımları atılmıştır. Saltanatın ve hilafetin kaldırılması, tekke, türbe, dergâh, zaviye ve

tarikatların kapatılması; öğretim birliği, şapka ve giysi devrimi, medeni kanun ve ceza kanununun kabulü; Türkçe ezan okunmasına başlanması; Türkçe kullanımda, mektep sözcüğünden okula, muallimden öğretmene, maariften eğitime, nazırdan vekile ve vekaletten de bakanlığa geçilmesi gibi yenileşmeler birbirini izleyen gelişmeler sonunda gerçekleşmiştir. Saltanatın kaldırılmasıyla yasama, yürütme ve yargıdaki tekelcilik kalkmış, tek adam yönetimi yerine halkın istemi öne çıkmaya başlamıştır. Hilafetin kaldırılmasıyla devletin laikleşmesi; öğretim birliği yasası ile eğitimin laikleşip bilimselleşmesi, halkçılışması ve demokratikleşmesi; yeni Türk harfleriyle de halkın, okuma-yazma öğrenmesi; eğitimden yararlanması ve bireyselleşmesi sürecine girilmiştir. Halkın kulluktan kurtulup, yurttaş olmasının yolları açılmıştır (Okçabol, 2005: 47).

1.1.4.3. Çok Partili Hayata Geçiş

Siyasi partiler, demokrasinin en önemli gereklerinden biridirler. Mustafa Kemal Atatürk siyasi partilerin bir an önce kurulması gerektiğine inanıyordu. Gittiği her yerde siyasi partilerin kurulması hakkında halk ile uzun sohbetler yapıyordu. Nihayet kendisi Halk Fırkası'nı kurarak, bu konuda da Türk milletine yol göstermiş, örnek olmuştur (Günel ve Atabay, 2004: 113).

17 Kasım 1924'te Kazım Karabekir, Ali Fuat Paşa, Rauf Orbay, Adnan Adıvar ve Refet Bele Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nı kurdular. Atatürk, siyasi partileri demokratik düzenin bir gereği olarak kabul ettiğinden yeni kurulan parti hakkında "Bırakınız karşımıza çıksınlar, memleket işlerini münakaşa edelim." diyerek memnuniyetini ifade ediyordu (Günel ve Atabay, 2004: 119).

Şeyh Sait Ayaklanmasıyla Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kapanmıştır. 1930 yılında da Atatürk'ün isteğiyle kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kısa süre sonra kapatılmasıyla Türkiye Cumhuriyeti'nde çok partili hayata geçme denemelerinin başarısız olduğu anlaşıldı ve 1945 yılına kadar ülke tek parti tarafından yönetildi.

İsmet Paşa'nın 19 Mayıs 1945'te savaşın sona ermesiyle ilgili olarak yaptığı konuşmada, demokrasiye geçileceğini açıklaması, çok partili siyasi hayata geçiş için en ciddi start olarak değerlendirilebilir (Burçak, 1979:58; akt: Kılınçkaya, 2005: 410).

Bu ılımlı havanın etkisiyle ilk olarak 18 Temmuz 1945'te Milli Kalkınma Partisi kurulmuştur (Tunaya, 1952:683; akt: Kılınçkaya, 2005: 410).

7 Ocak 1946 tarihinde CHP'den ayrılmış olan Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü'nün önderliğinde Demokrat Parti kurulması demokrasiye geçiş çabalarını geri dönülmez bir seviyeye getirmiştir (Burçak, 1979: 63-64; akt: Kılınçkaya, 2005: 410). DP'nin kurulmasından kısa bir süre sonra 21 Temmuz 1946 tarihinde ilk Tek Dereceli ve Çok Partili seçimler yapılmıştır. 14 Mayıs 1950'de yapılan seçimlerde CHP iktidarını Demokrat Parti'ye devretmiştir.

1960 yılı Mayısı'nda son haddine varan ekonomik istikrarsızlık devalüasyon ve enflasyon, halkın ve ordunun bu partiye olan güvensizliği, öğrenci olayları ile somut bir duruma geldi. DP tabandan gelen baskıyı şiddetle bastırma yoluna gitti. Ülkenin gittikçe büyük bir kargaşa içerisine girdiğini gören ve Atatürk İlkeleri'nin koruyuculuğunu üstlenen Türk Ordusu 27 Mayıs 1960 yılında bir hükümet darbesi ile yönetime el koydu. Böylece Demokrat Parti'nin 14 yıllık ömrü de sona erdi (Aybars, 1994: 68).

1.1.4.4. 1961 Anayasası

1961 Anayasası çoğu kez bir tepki anayasası olarak nitelendirilmektedir. 1961 Anayasası çok partili dönem boyunca ortaya çıkan ve anti-demokratik iktidarlara frenlemede yetersiz kaldığı görülen eksiklik ve boşlukları gidermek amacını güttü. “Türkiye Büyük Millet Meclisi, milletin yegane ve hakiki mümessili olup, millet namına hakkı hakimiyeti istimal eder” diyen 1924 Anayasasına karşı, 1961 Anayasası, “millet egemenliğini, anayasanın koyduğu esaslara göre yetkili organlar eliyle kullanır” demektedir. 1961 Anayasasıyla TBMM'nin ulusal egemenliği kullanmadaki rolü azaldı (Aybars, 1994).

1.1.4.5. 12 Mart Dönemi

Türkiye siyasetinde “12 Mart rejimi” diye adlandırılan dönem, 12 Mart 1971 günü genelkurmay başkanı ve kuvvet komutanı beş generalin (biri amiraldir) gerçekleştirdiği

muhtıra darbesiyle başlıyor, Nisan 1973'te darbecilerin orgeneral Faruk Gürler'in cumhurbaşkanlığı seçiminde saf dışı bırakılmasıyla sona eriyor (Akşın, tarihsiz: 260).

1.1.4.6. 12 Eylül 1980 Darbesi ve 1982 Anayasası

1976 yılından sonra başlayan öğrenci hareketleri, ülkücü-devrimci çatışmasıyla bir iç savaş niteliğine bürünmüştür. Aynı tarihlerde başlayan işçi hareketlerinin ileri boyutlara ulaşması ve ülkenin içinde bulunduğu ekonomik dar boğazın aşılammaması sonucu, 12 Eylül 1980'de Türk Silahlı Kuvvetleri yönetime bir kez daha el koymuştur. 12 Eylül Askeri Darbesiyle TBMM feshedilmiş ve siyasi partilerin tümü kapatılmıştır. Askeri darbeden hemen sonra ülke yönetimini, darbenin önderi, Kenan Evren'in başkanlığında oluşturulan Milli Güvenlik Konseyi üstlenmiştir (Kılınçkaya, 2005: 420). 1982 yılında da halkoyuyla kabul edilen anayasa yürürlüğe girmiş ve halen geçerliliğini korumaktadır.

1.1.5. Atatürk ve Demokrasi

Demokrasi kavramının gerçek anlamıyla Türk toplumuna girişi, Türkiye Cumhuriyeti devleti döneminde olmuştur. Atatürk, Türk toplumuna egemenlik hakkını kazandırmak için yaşamının son yıllarına değin mücadele etmiştir (Yılmaz, 2003; akt: Emir ve Kaya, 2004).

Atatürk için, demokrasi her şeyden önce bir özgürlük sorunu idi: “İrade ve egemenlik, milletin tümüne aittir ve ait olmalıdır. Demokrasi sosyal yardım veya iktisadi teşkilat sistemi değildir. Demokrasi maddi refah meselesi de değildir. Böyle bir görüş vatandaşların siyasi hürriyet ihtiyaçlarını uyutmayı amaçlar. Bir ulusu oluşturan bireylerin o ulus içinde, her çeşit özgürlüğü, yaşamak özgürlüğü, çalışmak özgürlüğü, düşünce vicdan özgürlüğü güven altında bulunmalıdır” (Kışlalı, 2001: 24).

Demokrasilerde unutulmaması gereken önemli temel kavram halktır. Halk tüm alanlarda yönetime katılır. Halkın düşünceleri önemsendiği için düşünce ve ifade özgürlüğü de demokrasinin temel yapı taşıdır. Bu temel yapı taşı demokrasilerde halka rağmen halk adına hareket etmeyi düşünen zümreyi reddeder. Çünkü demokratik düşünce sisteminde bir başkasına havale edilemez, devredilemez. Medeni bilgiler kitabında Atatürk,

demokrasiyi halkçılık olarak şu şekilde tanımlamıştır (Karakütük, 1998; akt: Duman, 2004): “Demokrasi esasına müstenit hükümetlerde hâkimiyet halka, halkın ekseriyetine aittir. Demokrasi prensibi, hâkimiyetin millette olduğunu başka yerlerde olmayacağını iltizam eder. Bu suretle demokrasi prensibi siyasi kuvvetin, hâkimiyetin, menşesine ve meşruiyetine temas etmektedir” (Duman, 2004).

Atatürk, halkçılık ilkesiyle demokrasiyi ve demokratik prensipleri kastettiğini ve bunun böyle anlaşılması gerektiğini söylemiştir. Nitekim bu hususta Afet İnan’a şu açıklamayı yapmıştır: “Demokrasi, yani halkçılık esasına dayanan hükümetlerde, hâkimiyet halka, halkın ekseriyetine aittir. Demokrasi prensibi hâkimiyetin millette olduğunu, başka bir yerde olamayacağını iltizam eder. Bu suretle, demokrasi prensibi siyasi kuvvetin, hakimiyetin menşesine ve meşruiyetine temas eder....”(İnan, 1969: akt; Saray, 1999:35-36).

Atatürk’ün ve Atatürk döneminin demokrasi açısından değerlendirilmesinde, anlamlı bir örnek de 1924 Anayasası tartışmalarıdır. Bir kere, Atatürk’ün – bazı telkinlere karşın-cumhurbaşkanına hükümeti de kurma yetkisi veren bir “Başkanlık Sistemi”ni hiç düşünmediğini biliyoruz. Üstelik yeni anayasa cumhurbaşkanına meclisi dağıtma ve yasaları veto etme yetkisini bile tanımamıştır. Bu yetkiler birçok demokratik anayasada bulunduğu ve özellikle de veto yetkisini Atatürk’ün kendisi istediği halde, meclis bu önerileri reddetmiştir (Kışlalı, 2001: 27).

M. Kemal’in demokrasiyi hedeflediği, cumhuriyet ile demokrasiyi ayrı şeyler olarak düşünmediği açıktır. Üstelik ülkenin koşulları uygun olmadığı, dünyanın koşulları ters yönde geliştiği bir dönemde, bu düşüncesinden sapmamıştır. Baskı rejimlerinin hepsini eleştirmiştir. Faşist, komünist ya da mesleklerin temsiline dayalı korporatif sistemlerin Türkiye açısından özenilir olmadığını vurgulamıştır (Kışlalı, 2001: 25- 26).

Atatürk, tarihini iyi bilen ve değerlendiren ender liderlerden biriydi. O hem dünya hem de Türk tarihini dikkatlice takip etmişti. Bir taraftan batıdaki demokratik gelişmeleri değerlendirirken, diğer taraftan da Türk tarihinde demokratikleşmenin devam etmemesine üzülmiştir. Türklerdeki bu demokrasi eksikliğinin giderilmesi için elinden geleni yapmaya

son derece azimli olan Atatürk, kurduğu TBMM’nin başkanlık makamının arkasına “Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir” prensibini yazdırmıştır (Saray, 1999: 34).

Cumhuriyet ilan edildikten sonra da anayasadaki yerini koruyan bu anlayış, şüphesiz Türkiye’ye demokrasinin getirilmesinde büyük rol oynamıştır. Gençlik yıllarından itibaren Türk Milletinin demokrasiye kavuşması için büyük çaba sarf eden Atatürk’ün, bu çabaları boşa gitmemiş ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti, demokratik bir cumhuriyet olarak dünya devletleri arasındaki yerini almıştır (Turan ve Diğerleri, 1999).

1.1.6. Atatürk’ün Eğitimde Demokrasiye Bakış Açısı

Atatürk, eğitimi sosyal ve kültürel kalkınmanın ana vasıtalarından birisi olarak kabul ettiği için, bir bakıma onun her alanına ilgi duymuştur. Diğer yandan, onun eğitim konusunda ileri sürdüğü görüşler, bir bütün olarak ele alınırsa, görülür ki bunlar özellikle bir “eğitim politikası programı” teşkil ederler. Hem de kendine özgü ve modern bir eğitim politikası (Aytaç, 1984).

Atatürk devrinde eğitim, önce kendi içindeki her türlü ikilik ve ayrılık hareketlerini ortadan kaldırmış, sonra ülke birliğini sağlamaya yönelmiştir. Bütün okullar Türk devlet ideolojisi doğrultusunda, Atatürk ilkeleri ve o dönemin tek partisi olan CHP ilkeleri doğrultusunda; Osmanlı devrinden ve medreselerden kalma gerici zihniyete ve her türlü yabancı ideolojiye karşı Türk milletinin birliğini sağlamaya yönelmiştir (Ergün, 1997).

Türkiye’de de, imparatorluğun reform hareketleri ile başlayan “demokratikleşme süreci” (Karpat, 1996; akt: Kıncal ve Uygun, 2006), cumhuriyetle güçlenerek devam etmektedir. Cumhuriyetin başlarında Türk eğitimi hakkında ayrıntılı bir rapor hazırlayan Dewey, demokrasiyi benimsemiş Türkiye’nin okullarında, demokrasi için demokratik yollarla eğitim-öğretim yapılmasını önermiştir. Demokratik ülkelerin okulları, demokratik olmayan ülkelerin okullarından farklı bir şekilde yönetilmeli ve yürütülmelidir. İmkânlar izin verdiği ölçüde öğrenciler okul işlerine katılmalıdır (Akkutay, 1996; akt: Kıncal ve Uygun, 2006). Dewey raporunda bunu şöyle önermiştir: Ortaöğretim üniversiteye öğrenci göndermese bile, çocukları bir mesleğe hazırlamalıdır. Öğrencilerde şahsi girişim

ilköğretimden itibaren uyandırılmalıdır. Demokratik toplumlarda çocuklar girişimci, aktif olmalıdır (akt. Ergün, 1997).

Atatürk eğitimin milli olması konusunda çok duyarlıdır. O eğitimi dini eğitim, milli eğitim ve beynelmilel eğitim olarak sınıflamakta ve bunların amaç ve gayelerinin farklı farklı olduğunu, toplumu hür, bağımsız ve yüksek bir toplum olarak yaşatacak olanın milli eğitim olduğunu kabul etmektedir (Avcı, 1999).

1.1.7. Eğitim

Eğitim en geniş anlamda kişiliğin gelişimi olarak ifade edilmektedir. Ev, okul ve bunların dışında cereyan eden bir süreçtir. Eğitim bir topluluğun aslında tüm yaşamıdır (Ottoway, 1978, akt: Yılman, 2006). En genel kapsamıyla ele alındığında eğitim; bir yaşam biçimi olarak düşünülmelidir. Eğitimi sadece eğitim kurumlarında ve okullarda verilen bir kavram ya da süreç olarak ele almak eksik bir tanımlamaya yol açabilir. Eğitim uzun vadede hedefleri olan, bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için amaçlar belirleyen ve nihayetinde bu amaçların gerçekleştiğini takip eden bir süreç olarak algılanmalıdır.

Her ülke, kendi toplumunun değerlerini benimseyip geliştirecek bireyleri eğitim yolu ile yetiştirmektedir. Yani eğitim toplumu yansıtan bir süreçtir. Bu açıdan eğer bir toplum demokrasiyi yaşam biçimi haline getirmek istiyorsa, eğitim sistemini demokratik yaşamı geliştirecek hale getirmelidir (Kuzgun, 2002: 13).

Eğitim, herhangi bir toplumun ama özellikle de demokrasinin hayati bileşenlerinden biridir. Thomas Jefferson'ın yazdığı gibi: "Bir ulus, uygarlık durumu içinde, cahil ve özgür olmayı kabul ediyorsa, hiçbir zaman olmamış ve hiç olmayacak bir şeyi umuyor demektir." (akt. Türk Demokrasi Vakfı, 1992: 42).

Ülkemiz demokrasiyle yönetilen bir ülkedir. Eğitimin en önemli işlevlerinden biri, demokrasiye inanan, demokratik tutum ve davranışlar gösteren, kısaca demokrasiyi bir yaşayış biçimi olarak benimseyen bireyler yetiştirmektir. Eğitim sistemimizde bu tür hedefler esas alınarak eğitim-öğretim faaliyetleri düzenlenmelidir (Yağcı, 1998: 18). Bu

açından ele alındığında ülkelerin eğitim sistemleri aynı zamanda o ülkelerin demokrasi ile ilişkileri ve yaklaşımlarını hakkında bilgiler verebilmektedir.

Türkiye’de ve diğer ülkelerdeki eğitim programlarında, insan hakları ve demokrasi konularına yer verilmesine karşın, gereklerinin sık sık ihlal edildiği görülmektedir. Bu durum, verilen insan hakları ve demokrasi eğitiminin yetersiz ve etkisiz olduğunu ortaya koymaktadır. Eğitim programlarında önemli ölçüde yer verilmesine karşın bu yetersizlik ve etkisizliğin, önemli ölçüde öğretim yöntemlerinin yetersizliği ve etkisizliğinden kaynaklandığı söylenebilir. Bilindiği üzere okullarımızda genellikle, öğrencilere düşünme, ifade etme, tartışma, katılma vb. demokratik davranışları sergileme imkânı tanımayan, öğretmen merkezli “anlatma” yöntemi kullanılmaktadır. Bu yöntem, insan hakları ve demokrasi ile ilgili temel bilgilerin edinilmesinde etkili olabilir; ancak tutum ve davranış kazandırmada etkili olması oldukça güçtür (Yeşil, 2004: 38). 2005 yılından itibaren değişen öğretim programları ise daha çok öğrenciyi merkeze alan yaklaşımları benimsediğinden bu açıdan da önemli bir değişimin başlangıcı olmuştur.

Eğitim kurumlarımızda verilmekte olan eğitimin demokratikliği, ancak ve ancak sürecin tarafsız yönetilmesi ve uygulama bölümünün aksatılmadan, salt bilgi basamağında kalmadan, sağlıklı bir şekilde işletilmesiyle mümkün olacaktır. Bu yaklaşımın ele alınıp sürece etki etmesi de kullanılacak yöntem- teknik, metot ve stratejilerin farklılığı ile sağlanabilecektir. Bu farklılıklar öğrenme ortamının zenginliği, öğrenci seviyelerinin, ilgi ve beklentilerinin dikkate alınması, hazırbulunuşuk düzeylerinin önemsenmesi, kullanılacak araç ve gerecin uygunluğuna kadar birçok kavramı da içine almaktadır. Bu noktadan hareketle demokratik tutumun geliştirilebilmesi ve demokratik eğitim ortamının sağlanabilmesinin en temel noktası öğretmenin yeterlilikleri ve tutum, davranışları ile ilgili olacaktır.

1.1.8. Demokrasi ve Eğitim

Eğitim en genel anlamda bireye kendi yaşantısı yoluyla istendik ve nispeten kalıcı izli davranış değişikliği oluşturma sürecidir. Eğitim bireylerin topluma uyum sağlama sürecinde katkıda bulunmakta ve toplumsallaşma sürecinde bireye gerekli donanımı kazandırmaktadır. Buna göre demokrasi eğitiminin de bireylerin demokratik davranışları

yaşayarak öğrenmelerini içeren bir süreç olduğu söylenebilir. Demokrasi yalnızca vatandaşın oylarıyla belirli aralıklarla temsilcilerini seçebildikleri bir sistemin adı değildir, demokrasi artık insan yaşamının her alanını kapsamaktadır (Kıncal, 2004: 84).

Demokrasi ile eğitim arasındaki ilişkiyi ilk olarak John Dewey, 1916 yılında yayınladığı “Demokrasi ve Eğitim” eserinde ele almıştır. Ona göre eğitimin, bireyin yaşam biçimine yön vermesi ve buna dönük yöntemleri kullanması gerekmektedir. Dewey, okulda kazanılan bilginin, etkinliklerle ya da mesleklerle bağlantısının kurulması ve yaşamla bütünleşen bir ortamda verilmesi ile bunun sağlanabileceğini savunmuştur (akt. Geray, 1993: 96).

Demokrasi, demokrat insanlardan oluşan toplumların rejimidir. Demokrat insanlar da demokrasiyi yaşayan eğitim kurumlarında (aile, okul, toplum) yetişir. Demokrasinin eğitim kurumlarında bir yaşam biçimi olması; okul, yönetici, öğretmen, öğrenci ve çevre arasındaki ilişkilerin insan haklarına ve demokrasi ilkelerine uygun olarak işlenmesiyle mümkündür (Bilgen, 1994: 27).

Demokratik eğitim, amacı, programları ve yöntemleri demokrasinin dayandığı temel ilkelere göre saptanan; öğretim çalışmalarında, öğretmen-öğrenci ilişkilerinde, eğitsel etkinliklerde, öğrencinin birey olarak değerine ve bütünlüğüne, birlikte çalışmaya, karşılıklı saygıya, hoş görüye, kişiliğe değer ve önem veren; bizzat demokrasi ilke ve kurallarının, insan haklarının yaşatılarak öğretildiği eğitim olup özgürlüğe zaman içinde gelişme yetisi kazandıran eğitimidir. Hedefi, bağımsız, dünyaya bakışında sorgulayıcı ve çözümleyici olan ve yine de demokrasinin kuralları ile uygulamaları derinlemesine bilen yurttaşlar yetiştirmektir (TDV, 1992: 42).

Eğitim ve demokrasi, anlam ve işleyiş yönünden birbirine bağlı iki kavramdır. Eğitimin demokratikleşmesi ya da eğitim sürecinin temel kurumları olan okulların demokratikleşmesi, o toplumda demokrasi kültürünün yerleşip gelişmesi ile ilgili bir sorundur (Polat, 2003: 113). En genel anlamda davranış değiştirme süreci olarak tanımlanabilecek eğitim, demokratik bir toplum oluşturma için ön şartı olarak kabul edilmektedir. Öncelikle bilinmelidir ki eğitim, insanoğlu içindir. İnsanlığın temel prensipleri kazandırılmaksızın bireyler, insan olma değerine sahip olmazlar. İnsanın

düşünme, hissetme ve bilme kapasitelerini geliştirmede süreci de eğitimin bir önemi yoktur. Demokratik düşünme ve ona uygun davranma ise doğuştan getirilen bir özellik değildir. Başlı başına bir eğitim sorunudur. İnsan hakları, demokrasi ve eğitim kavramlarının ilişkisi, işte bu noktada ortaya çıkmaktadır. İnsan haklarını, demokrasiyi ve diğer ilgili kavramları bilip benimseme, uygun davranışlar sergileme, ancak eğitilmekle mümkündür. Çoğu eğitimci; demokratik teori, değer ve inançlar ile eğitim arasında doğrudan bir ilişki kurmaktadır. Örneğin, Goodlad, sosyal ve politik demokraside eğitimi incelemiş ve eğitimle demokrasi arasında içinden çıkılmaz bir ilişkinin olduğunu ifade etmiştir. Eğitimin hedeflerine bakıldığında, demokrasi ile eğitim arasında sıkı bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Biri diğerinin varlık ve verimlilik koşulu olarak değerlendirilebilir. Bir taraftan eğitim, demokrasinin varlığı, benimsenmesi, birey ve toplum-devlet bazında yasaması için önemli bir koşulken; diğer taraftan demokrasi, eğitimden beklenen kalitenin artırılması ve yetişen bireylerin kendilerine ve tüm insanlığa faydalı olabilmeleri için yine önemli bir ön koşul olma işlevini yüklenmiştir (akt. Yeşil, 2002).

Demokrasi eğitimi, demokratik tutum ve davranışları benimseyen iyi vatandaşları yetiştirmeyi esas almaktadır. Çağdaş demokratik toplumlarda iyi vatandaş; hür düşünceye sahip, problem çözmede bilimsel yöntemlerden yararlanabilen, kendisine ve çevresine karşı dürüst davranabilen, açık fikirli; karşı fikrin ve karşıdaki insanın saygıdeğer olduğunu içtenlikle kabul edebilen; eleştirebilen, bilimsel gerçekleri kabul edebilen, alçak gönüllü olabilen, kendisine açıklanan hükümler için ispatlar isteyebilen bir kişiliğe sahiptir (Karasar, 1979).

Demokrasi eğitiminin amacına ulaşması ancak demokratik eğitim ile ulaşılır. Demokratik eğitim, her türlü fırsat ve olanak eşitsizliğini ortadan kaldırarak bireyin kendini geliştirmesini desteklemektedir. Saydam, katılımcı, insanı yücelten demokrasi eğitimi her türlü imkan ve fırsatı sağlayarak bireyin her türlü yönden gelişimini sağlamaktadır. Demokratik eğitimde birey, insan olma nitelikleriyle kabul gören, onaylanan, özdeğer ve özsaygısı yüksek olarak görülmektedir. Demokratik eğitimin temel sayılırları arasında; eğitim anlayışının öğrenci merkezli olması, bireyin ilgi ve yeteneklerine uygun eğitim programlarına yönlendirilmesi ve bireylerin özgür düşünceli, özerk ve bağımsız kişilikte, kendi sorumluluklarını bilen, kararlarını alabilen ve seçme

özgürlükleri olan, öz denetime sahip olarak yetiştirilmesi yer almaktadır (Eğitim-Sen, 1998: 269).

Demokratik tutum, kısmen bireyin davranış kalıpları içinde bulunsa da, fırsat ve imkân eşitliği, özgürlük, düzen ve yasalar çerçevesinde genel bir hayat tarzı olarak yaşantıya geçirilemez ise toplumun ya da tek tek bireylerin adalet duyguları zedelenebilir. İyi işleyen bir düzende bireylerin adalet duygusu, özgürlük ve fırsat eşitliği öncelikle temel kültürleşme kurumu olan eğitim sayesinde yaşantıya dönüştürülüp kazandırılabilir (Büyükkaragöz, 1996).

Demokratik bir eğitim programının eğitim durumları, her türlü kaynağın öğrenciler tarafından çalışılmasına, her öğrencinin ilgi ve gereksinimlerinin karşılamasına ve her öğrencinin kavrama gücü doğrultusunda etkin katılımına olanak sağlamalıdır. Bunun yanında her öğrenciye kendini ifade etme fırsatı vermesi, her öğrenciye demokratik tutum, değer ve düşünme tarzlarını yaşayarak öğrenme fırsatı vermesi, kullanılan yöntem ve tekniklerin demokratik teamüllerin kullanılmasını ve geliştirilmesini destekler nitelikte olması önemlidir (Hotaman, 2010: 29).

Öğrenciler demokratik tutum, değer ve yaşam biçimlerini demokratik okullarda öğrenebilir. Okul, sadece ortak bir ulusal ideolojinin ve tarihsel belleğin kazandırıldığı yer değil, öğrencilerin ailevi ve toplumsal özelliklerine bakılmaksızın eşit muamele gördüğü düzenli bir ortamdır. Bu ortam, insanların farklılıklarının ve eşitsizliklerinin ötesinde onursallık açısından eşit oldukları, hukuksal ve siyasal anlamda eşit muamele görmeleri gerektiği düşüncesine dayanır. Bu açıdan bakıldığında eğitimde eşitlik, herkesin aynı okullara gitmesini sağlamak değil, her öğrencinin kendi yetenekleri doğrultusunda geliştirilmesine, başarılı olmasına eşit katkıda bulunmaktır (Demirbolat, 1997).

Demokratik eğitim, demokrasinin ilke ve kurallarının, insan hak ve özgürlüklerinin eğitim ve öğretim programlarında açık ya da örtük hedeflere dönüştürülüp öğrenme yaşantıları yoluyla toplumun genç bireylerine uygulamalı olarak kazandırmak ve bireylere, açık ya da örtük yetenekleri doğrultusunda kendilerini geliştirme zemini hazırlamaktır. Demokratik eğitimin hedefi; bağımsız, dünyaya bakışında sorgulayıcı ve çözümleyici olan ve yine de demokrasinin kuralları ile uygulamalarını derinlemesine bilen yurttaşlar

yetiştirmektir. Bu hedefi gerçekleştirmede eğitim temel araçtır (Hotaman, 2010: 40). Eğitim sistemi demokratik bireyler yetiştirmeyi amaç edinmeli, bu amaçla tüm eğitim kurumlarını ve örgütlerini de demokratik sistemin bir parçası olarak hareket etmesine olanak sağlamalıdır. Eğitim ve öğretimin amacı; özgür düşünceli, kişilik sahibi, öğrendikleri arasında neden-sonuç ilişkisi kurabilen, bilgiyi yaratıcı biçimde kullanabilen insanlar yetiştirmektir (Çelikel, 1999).

Demokrasinin sürekli bir gelişim ve olgunlaşma içinde olabilmesi doğrudan vatandaşların ileri düzeyde bilinçlenmelerini, kişisel özgürlüklerini yeterince kullanabilecekleri bir eğitim, okul ortamında bulunmalarını gerekli kılmaktadır (Yılman, 2006: 66). Okulların demokrasi kültürünü yaşatan mekânlar olamadığı ülkelerde, demokrasi bilincinin gelişmesini beklemek gerçekçi olmayacaktır. Bu süreçte, öğretmenlerin kendilerinin sahip olduğu tutum ve değerler, özellikle de demokrasiye ilişkin algıları, çocukların demokratik bilgi, beceri ve değerleri kazanmalarında en önemli faktörlerden biridir (Okutan, 2010; akt: Sarı ve Sadık, 2011).

Demokratik toplumlar içerisinde her yeni kuşak yeni bir halktır (Tocqueville,1994: 61) . Bir kuşak demokrasinin ilke ve niteliklerini anlayıp bildiği surece demokrasiye dayalı bir yönetim ve yaşam şeklinin istikrarlı ve başarılı olacağı kesindir. Bu nedenle demokratik bir surecin oluşturulması ve onun kurumlarının geliştirilmesi ve sürdürülmesi çabaları içinde okullar genç bireylere demokrasinin ilke ve uygulamalarını sağlam bir temele dayalı olarak öğretmelidirler (<http://www.bianet.aorg>).

Demokrasi ve eğitim arasındaki ilişkinin irdelenmesinde dikkat çeken iki önemli nokta vardır. İşlevsel bir demokratik eğitimin hedefi, önce kendine ve başkalarına saygı duyabilen, bireyselleşmiş, farklılıkları kabullenmiş, bilimsel düşünme alışkanlığı edinmiş bireyler; sonra düşünen, tartışan, ussal bir biçimde bilginin üretimine katılabilen, başkalarıyla birlikte olabilmeyi ve işbirliği yapabilmeyi başaran demokrat bireylerdir. Burada iki aşamalı bir süreç vardır. Bu aşamalardan birincisi demokrasi bilincini kazandırmak, ikincisi ise kazandırılan bilincin yaşama yansıtılmasını sağlamaktır. Bu iki aşamalı süreci işlevsel kılmak ve her şeyden önce gerçekten demokrat bir öğretmenler ordusuna sahip olmakla mümkündür (Demirbolat, 1997: 48).

Çocuk için ana-babadan sonraki en önemli ve etkili model öğretmendir. Öğretmen; eğitim programlarını amaçlarını gerçekleştirirken bir yandan da kendi tutum ve davranışlarıyla öğrencilerin tutum ve davranışlarını değiştirme ya da yeni davranışlar oluşturmada çok önemli bir işlevi yerine getirir (Kahraman, 2008). Öğretmenin sınıfta sergilediği liderlik biçiminin, öğrenciler ve görüşlerine saygı gösterilen, daha açık ve demokratik sınıf ortamının, öğrencilerde daha hoşgörölü, diğer bakış açılarını da dikkate alan, çatışmalarda daha demokratik yöntemler kullanan davranışlara ya da bunların tersine yol açtığı çeşitli araştırmalarda ortaya konulmuştur. Öğretmenlerin sınıf içinde oluşturdıkları kültür, sahip oldukları felsefi bakış açılarından ve yaşam paradigmalarından hiç kuşkusuz etkilenmektedir. Demokratik bir sınıf ortamının oluşturulmasında, öğretmenlerin sahip olduğu demokrasi anlayışının önemli bir rolü olduğu açıktır (Eğitim-sen, 2005).

Öğretmen, demokratik yaşam kültürünü geliştirecek manevi, ahlaki yeteneklerin yerleşmesi konusunda üzerine düşen görevlerin neler olduğunun bilincinde olmalıdır. Öğretmenler, demokratik ilkelere değer verdiğini sadece sözleriyle değil sergiledikleri davranışlarıyla da göstererek demokratik yaşamın en temel destekleyicisi olmalıdır. Bunun yanında iyi bir öğretmen, öğrencilerinin demokratik kazanımları gerçekleştirebilmeleri için özendirici bir ortam ve uygun fırsatlar hazırlamalıdır (Genç, 2006).

İnsanlar üzerinde en etkili yaptırımın sözlü uyarılar değil davranışlarla örneklik etmenin ve kurallara önce kural koyanların uymasının gerekli olduğu psikoloji bilimince ortaya konmuştur (Karslı, 2004). Demokratik bir eğitim:

- ✓ Demokratik hayat için davranış, tutum ve anlayış örüntülerini geliştirmeye çalışır.
- ✓ Demokrasi içinde bir hayata hazırlar.
- ✓ Fertleri başarılı bir yaşama hazırlamak için konu alanlarını uygulamalı şekilde kullanır.
- ✓ Öğrenmede, düşünmede ve kalıcı davranış değişiklikleri yaratmayla ilgilenir.
- ✓ Öğrenci için toplum hayatında geçerli yaşantılar sağlar.
- ✓ Fertlerin çevreleriyle ilişkilerine yönelik deneysel etkileşim gerçekleştirir.
- ✓ Grup fertlerinde bilinçli ve kendini denetleme alışkanlığı geliştirir.
- ✓ İşbirliği içinde birlikte çalışmaya yönelik bir tutumu temel alır.

- ✓ Öğrencilerin kendi gelişim ve öğrenmelerini yönlendirmelerine yarayacak çaba, yetenek ve yaratıcılık esastır.
- ✓ Ferdi farklılık ve yeteneklerine göre değişik yaşantılar sağlar.
- ✓ Öğrenci, karar verme, planlama, kendini disipline etme, değerlendirme ve faaliyette uyumlu olmaya özendirilir.
- ✓ İlgi ve isteklerine göre güdülenme vardır.
- ✓ Gençler yetişkin kültürünün yanında kendi kültürlerini de meydana getirebilme çabasındadırlar (Büyükkaragöz, 1990, akt: Yılman, 2006).

Okullar, çocuklara demokrasi ve insan haklarını ve bu hakları kullanmayı öğretmelidir. Bunun için öğrencilere içi boş demokrasi tanımları ve çeşitli kavramlar ezberletmek yerine, okulda demokrasinin ve insan haklarının yaşama geçirilmesine ve öğrencilerin bu kavramları yaşayarak öğrenmelerine çalışılmalıdır. Bu konuda en önemli görev okul yöneticilerine ve öğretmenlere düşmektedir. Demokrasi ve insan hakları eğitimi verecek bu bireylerin önce kendilerine şu soruları sormaları uygun olacaktır: Ben ne kadar demokratım? İnsan hak ve özgürlükleri nelerdir? Bu hak ve özgürlükleri sadece kendim için değil herkes için istiyor ve savunuyor muyum? (Demirtaş, 2008).

1.1.9. Öğretmen Davranışları

Öğretmenler üzerinde yapılan araştırmalar, kişilik bakımından yeterli bir öğretmenin öğrencilerini olumlu yönde etkilediğini, zayıf bir öğretmenin ise öğrencileri okulda öğrenmeden, okuldan ve hatta öğretmenden soğuttuğunu göstermektedir. Öğretim ortamında öğretmenin kişiliğini oluşturan çeşitli davranışların, öğrenci üzerinde önemli etkileri olduğu araştırmacılarla kanıtlanmış bir gerçektir. Kişiliği oluşturan en temel özellik tutumlar ve benlik algısıdır. Kişiliği oluşturan çeşitli özellikler içinde “tutumlar” öğretmenlerin öğrencilerini en çok etkileyen özelliklerdir (Gürkan, 1993). Duyuşsal davranışlar olarak kabul edilen davranışlar arasında, sevgi, nefret, korku, üzüntü, tutum vb. vardır. Bir öğretim ortamında duyuşsal giriş özellikleri diye adlandırılabilir bu özelliklerin içerisinde tutumlar başarı için önemli bir faktördür. Bu açıdan bakıldığında eğitim sürecinin olumlu tutumları oluşturmada etkili olması gerekir. Eğitim ortamında tutumların oluşturulmasında en önemli görev öğretmene düşmektedir (Semerci ve Semerci, 2004: 139).

Demokratik öğretmen, öğrenciler arasında ayırım yapmayan, öğrencilere eşit davranan, ferdi farklılıklarını bilen, sınıfında tatlı sert olan, dayak atmayan, tehdit etmeyen, zamanı iyi kullanan, öğrenciyi objektif değerlendirendir (Asan, 1998). Demokratik öğretmen öğrencileri ile güvene dayalı bir ilişki kurmak üzere samimi, arkadaşça ve destekleyici davranır. Geleneksel davranışlar olan eleştirmek ve baskı kurmayı bırakır. Bunu sağlamanın yolu akademik çalışmaları da sosyal çalımsalar kadar kaliteli yapmaktır. Öğrencilerine bilgi vererek onları şu yargıya ulaştırmayı çalışırlar. “Başka işlere zaman harcamak yerine, kaliteli çalışmalar yapmak, ihtiyaçlarımı daha fazla karşılayacaktır” (Glasser, 1990; Glasser, 1994; akt. Tosun, 2001).

Demokratik eğilimli bir öğretmen öğrencilerinin lideri gibi davranır. Bununla birlikte, önce onlara gerektiğinde rehberlik etmeyi, cesaret vermeyi ve sorumluluğu paylaşmanın nasıl olduğunu öğretir, böyle bir öğretmenin sahip olduğu özellikler şunlardır (Başaran, 2000):

- ✓ Sınıfta gerekli olduğu kadar disiplin sağlanmasında liderlik yapar.
- ✓ Öğrenci, kendi başına araştırma ve karar verme alışkanlığını kazanır.
- ✓ Anlayarak öğrenir ve öğrenilenler kalıcı nitelikte olur.
- ✓ Öğrencinin aktif olarak derse katılmasına, derse ilişkin değerleri kendisinin belirlemesi ve bu değerlere gönüllü olarak uymasına bağlı olarak gerçek disiplin duygusu gelişir.
- ✓ Öğrenciler arasındaki ilişkiler, kıskanmadan çok yardımlaşma biçimindedir.
- ✓ Derse katılımdaki aktiflikten dolayı sorumluluk duygusu gelişir.
- ✓ Öğrencilerin yaptıkları yanlışları bir öğrenme aracı olarak düşünerek onların eksikliklerini veya yanlışlarını düzeltmelerini öğrenmeye teşvik eder.
- ✓ Bu ilişki ağı içerisinde öğrencide öğretmene karşı güven duygusu oluşur.
- ✓ Öğrenciler bu öğretmenlere duydukları güven nedeni ile sınırlarını açarlar.
- ✓ Böyle bir öğretmenin sınıfındaki öğrenciler, başkalarını düşünen, yardımlaşan, herkesin iyiliğini isteyen, dolayısıyla iyi ilişkiler kurmaya çalışan kişiler olurlar.

Demokratik öğretmen, farklılıkların farkındadır. Farklılık olması ve teşvik edilmesi gereken bir olgudur. Demokratik öğretmen, öğrencilerin farklılıklarını bir zenginlik olarak görür, kınamaz, yargılamaz, kızmaz. Bu tür algı ile yetişen bir öğrenci de, yaşamın içindeki

farklılıkları destekler, farklılıklardan rahatsız olmaz. Demokratik öğretmen farklılıkları sever (saygı, sevmekten türeyen bir algı olarak düşünülmelidir, bir şeyi sevmeye zorlanamayız ancak bir şeye saygı duymaya zorlanabiliriz; yasa, gelenek, kural...vb ile.). Sınıfta farklı düşünen, yaşayan, davranan öğrencilerini anlamaya çalışır. Benimsemese bile onlara güvenilir bir sınıf atmosferi sunar. Farklı bakış açılarını dinler. Olumlu ve olumsuz yönleri betimler. Olumluları da söyler olumsuzları da... Öğrencilerin birbirlerinin farklılıklarını anlayış göstermelerine rol model olarak katkıda bulunur. Bu atmosferden yetişen öğrenci, farklılıkları sevmeyi öğrenebilir. Yargılamadan dinlemeyi, empati kurmayı, bir arada bulunmaktan rahatsız olmamayı öğrenir. Demokratik öğretmen sosyal bir varlık olarak toplumsal birlikteliğe inanır. Demokratik öğretmen, sosyal bir varlık olmanın gereği olarak sosyal birlikteliğe destek olur. Grup çalışmalarına, işbirliğine önem verir. Demokratik öğretmen, farklı insanlarla birlikteliğin, yaşamı anlamlandırmanın yegane yolu olduğunun bilincindedir. Bir arada yaşamının ve etkinlikte bulunmanın hazzını kazandırır. Böylece sosyal kutuplaşmaların önüne geçmiş olur. Demokratik öğretmen hukuk kurallarını ilke edinir. Kurallara ve ilkelere önem verir. Hukukun üstünlüğünü sınıfta da yerleştirir. Kuralları öğrenci ile birlikte alır. Ve kuralların herkese eşit olarak uygulanmasının teminatı olur (Yapıcı, 2007).

Demokratik öğretmen, tek tip insanla, yaşamın tekdüze bir sürece dönüşeceğinin farkındadır. Bu nedenle, tek tip düşünmeyi izin vermediği gibi, genel sosyal norm ve değerleri yıpratıcı açılımlara da engel olur. Böylece öğrencileri verimli bir özgürlük alanı çizmiş olur. Fakat öğrencilerin bu sınırı zorlamasına izin vermekle birlikte dışına çıkmasına izin vermez. Böylece kurallar ve normların üstünlüğü sağlanmış olur. Demokratik öğretmen, seçme özgürlüğünün insanı insan yapan en temel faktör olduğunun farkındadır. Sınıfta kararları alırken görüş alır, oylama yapar, tercihlere saygı duyar. Demokratik öğretmen, istenmeyen davranışları ceza yoluyla çözmeye çalışmaz. Anlamaya, yol göstermeye ve hatanın tekrarlanmamasına çalışır (Yapıcı, 2007). Düşünce ve ifade özgürlüğü demokratik sistemin yaşam kaynağıdır. Tüm diğer haklar tam olarak uygulanmasa bile düşünce ve ifade özgürlüğünün gerçek anlamda var olmadığı bir demokrasi, demokrasi olarak adlandırılmaz (Yılmaz, 2003: 9). Şüphesiz okul ve sınıf ortamları için de aynı durum geçerlidir.

Bir örgüt olarak okulun başarısı, etkililiği temelde sistemi işletip uygulayacak olan öğretmenlerin niteliklerine bağlıdır. Öğrencilerin öğrenmelerinin ve okulların nasıl

geliştirilebileceğine ilişkin kararlar alırken öğretmenlerin niteliğini göz ardı etmek mümkün değildir (Blanton ve diğerleri, 2003; akt: Şahin, 2011: 240). K. Levvin ve arkadaşlarının yapmış oldukları araştırmayı göz önünde bulundurarak ilkököl öğretmenlerinin demokratik bir ortamda hoşgörölü bir şekilde öğrencilerle kuracakları iletişim metotlarından bir kaç örnek vermekte fayda vardır:

- ✓ Çocukların duyguları kabul edilmelidir. Etkili iletişim için ilk ve en önemli adım onların iç dünyaları dinlenerek atılmalıdır. "Matematik problemim çözemiyorum. Geri zekâlının biriyim" diyen bir öğrenciye öğretmenin, "Tabi ki geri zekâlı değilsin, ama yeterince çalışmıyorsun" demesi yerine, "bu uzun problem seni tedirgin etti" şeklinde tepki göstermesi ile sorun kendiliğinden çözülebilir.
- ✓ Yargılamayan bir ses tonuyla, sorun sözlere dökölerek açıklanmalıdır.
- ✓ Öğrenci olumsuz bir davranışta bulunduğunda, kısa, öz ve aşağılamayan bir tepki gösterilmelidir.
- ✓ Öğrencilere farklı öğrenme yöntemleri sunulmalıdır.
- ✓ Uyanlar en az kelime kullanılarak yapılmalıdır.
- ✓ Öğrencilerin uygun davranışları görölmalıdır.

Bu konuda en çok yapılan hata, uygun davranış garanti gözüyle görerek görmemezlikten gelmesidir. Çocuk uygun davranışlarıyla kendisini gerçekleştirmek isteyebilir. Uygun davranışın görölmesi ve pekiştirilmesi, hem öğrencilerin olumlu davranışta bulunma sıklığı artırır, hem de bu durumu gözleyen diğer öğrencileri, aynı davranışta bulunmaya isteklendirebilir (Büyökkaragöz ve Çivi, 1996: 38–39; akt: Büyökkaragöz ve Kesici, 1996: 355).

Görölldüğü gibi, okullarda en önemli görev, en zor yük öğretmenlerin üzerindedir. Çünkü öğretmenler, öğrencilerin birer “çocuk” olmaktan ziyade birer “insan” olduklarının bilincine varmalı, öğrencilerin farklı bireyler olduğunu, onların duyuş, düşünüş ve davranışlarının aynı olamayacağı gerçeğini kabul etmeli, demokratik davranabilmenin önündeki en büyük engelin belirli kalıplar içinde düşünmek olduğunun bilincinde olmalı ve öğrencilerin, insan olmanın gereği hata yapabilecekleri, yanlış davranabilecekleri, çeşitli sorunlarının olabileceğini anlamalıdır. İşte böyle durumlar öğretmenler için en kritik durumlardır. Bu gibi kritik durumlarda demokratik davranabilen öğretmenler başarılı öğretmen olabilirler (Demir, 2003). Bu araştırma da “ilköğretim 4. ve 5. Sınıf

öğrencilerinin sınıf ve branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri nelerdir” sorusunu problem olarak ele almaktadır.

1.2. Alt Problemler

Bu çalışmada ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sınıf ve branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşlerini değerlendirme amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

- 1) İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin *sınıf öğretmenlerinin* davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “sınıf düzeyi” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
- 2) İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin *branş öğretmenlerinin* davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “sınıf düzeyi” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
- 3) İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin *sınıf öğretmenlerinin* davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “sınıf mevcudu” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
- 4) İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin *branş öğretmenlerinin* davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “sınıf mevcudu” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
- 5) İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin *sınıf öğretmenlerinin* davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “sınıf mevcudu” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
- 6) İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin *branş öğretmenlerinin* davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “sınıf mevcudu” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
- 7) İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin *sınıf öğretmenlerinin* davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğretmen cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
- 8) İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin *branş öğretmenlerinin* davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğretmen cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?

- 9) İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin *sınıf öğretmenlerinin* davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğretmen cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
- 10) İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin *branş öğretmenlerinin* davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğretmen cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
- 11) İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin *sınıf öğretmenlerinin* davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğrenci cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
- 12) İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin *branş öğretmenlerinin* davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğrenci cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
- 13) İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin *sınıf öğretmenlerinin* davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğrenci cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
- 14) İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin *branş öğretmenlerinin* davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğrenci cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
- 15) İlköğretim 4. *sınıf öğrencilerinin* öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğretmenin branş ya da sınıf öğretmeni olma durumu” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?
- 16) İlköğretim 5. *sınıf öğrencilerinin* öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğretmenin branş ya da sınıf öğretmeni olma durumu” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?

1.3. Araştırmanın Amacı

Ülkemiz, eğitim reformları ya da eğitim sistemindeki değişimlerin çok sık yaşandığı bir ülke konumuna gelmektedir. Zorunlu eğitim süresindeki değişiklikler, öğretim programlarındaki değişiklikler, ders süreleri ve ders türleri konusundaki değişiklikler, sınıf ve branş öğretmenlerinin görev alanlarındaki değişiklikler bunlara örnek olarak verilebilir. 2012-2013 öğretim yılına kadar 5+3 olarak uygulanan ilköğretim, bu öğretim yılından itibaren 4+4 olarak ilkokul ve ortaokul bazında devam edecektir. Bazı değişimler

yaşanmakla birlikte ilkokul çağındaki çocukların derslerinin çoğuna sınıf öğretmeni, yabancı dil, görsel sanatlar, beden eğitimi ve din kültürü ve ahlak bilgisi gibi derslere de branş öğretmenleri girmektedir. İşte öğretmenlerin bu derslerde sergiledikleri demokratik davranışlar ve bu davranışlardaki tutarlılık somut işlem dönemindeki çocuklar için çok önemlidir.

Demokratik eğitim kurumları bireyleri belli kalıplara sokmadan, sorgulayan, düşünen ve düşündüklerini açıkça dile getirebilen insanlar yetiştirmeyi hedeflemelidir. Bireyler için bu süreçte en önemli kişi öğretmenlerdir. Yapılan birçok araştırmaya göre öğrencilerin öğretmenlerinin tutumlarından, davranışlarından, ilgilerinden, kişilik özelliklerinden etkilendiği görülmüştür. Bu sebeple öğrenciler için bu kadar özel bir konuma sahip olan öğretmenlerin sınıf içerisinde ne derece demokratik davranış sergiledikleri önemlidir. Bu tezin amacı da sınıf ve branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin görüşlerini ortaya çıkarmaktır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Eğitim ve demokrasi, anlam ve işleyiş yönünden birbirine bağlı iki kavramdır. Eğitimin demokratikleşmesi ya da eğitim sürecinin temel kurumları olan okulların demokratikleşmesi, o toplumda demokrasi kültürünün yerleşip gelişmesi ile ilgili bir sorundur (Polat, 2003; akt: Yalçın, 2007).

Demokratik değerlerin eğitim ile kazandırılması için toplumda öncelik verilmesi gereken kurumlar eğitimin yuvası olan okullardır. Okullarda demokrasi ortamını yaratmak için toplumun bütün kaynakları eğitim üzerine kurulmalıdır.

Şimşek'e (2000) göre bir ülkede demokrasinin yerleşmesi büyük ölçüde yurttaşların genel eğitim düzeyine bağlıdır. Demokratik yaşamın gerektirdiği bilgi, tutum ve becerilerle donatılmış bireylerin oluşturduğu bir toplumda demokrasinin yaşam biçimi haline gelmesi çok daha kolaydır. Ancak süreç kendiliğinden gerçekleşmediği için, toplumdaki tüm bireylere demokratik değerlerin kazandırılması gerekmektedir. Bununda bilinen en etkili yolu eğitimidir (akt: Özalper, 2006).

Demokratik yaşam biçiminin bireylere kazandırılmasında, okul önemli bir rol oynamaktadır. Okulda öğretmen tarafından oluşturulan iletişim ortamının özellikleri, öğrencilerin demokratik davranış kazanıp, pekiştirmelerini büyük ölçüde etkilemektedir (Kıncal, 2004). Okullarda küçük yaşlarda başlatılacak olan demokrasi dersi, demokratik değerlerin oluşturulması için atılması gereken önemli bir adımdır. Eğer öğrenci küçük yaşta bu değerleri kazanırsa hem kendisi için bu değerleri kullanmış olacak hem de toplumun bütün yönlerden gelişmesine katkıda bulunacaktır.

Bu araştırmanın branş ve sınıf öğretmenlerinin demokratik davranış sergileme düzeylerine ilişkin ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin görüşlerini değerlendirecek, demokrasi bilincinin oluşturulmasında ve geliştirilmesinde branş ve sınıf öğretmenlerinin demokratik davranış sergileme düzeylerine ilişkin ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin görüşlerine dayalı yeterliliklerini belirleyecek, öğrencilerin görüş ve düşüncelerini değerlendirecek, demokrasi bilincinin gelişmesinde yapılan çalışmaların ve sergilenen davranışların yeterlilik seviyelerini inceleyecek ve demokrasi bilincinin oluşturulmasında sınıf öğretmenleri ile branş öğretmenlerinin demokratik davranışları sergileme düzeyleri karşılaştırılarak öğretmenlerin yetersiz kaldıkları yönlerinin olup olmadığı araştırılacak ve olası yetersizlikler varsa yeterli düzeye ulaşılması için önerilerin ortaya konulmasına olanak sağlayacağı umulmaktadır.

1.5. Araştırmanın Sayıtları

Araştırmanın sayıtları şunlardır:

- 1- Öğrencilerin demokratik davranış ölçeğine samimi cevaplar verdiği varsayılmıştır.
- 2- Örnekleme alınan okulun branş öğretmenlerinin sayısının yeterli olduğu varsayılmıştır.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma:

- 1- Zaman açısından 2011-2012 eğitim-öğretim yılıyla,

- 2- Örnekleme açısından İstanbul ili Gaziosmanpaşa ilçesindeki Yenimahalle İlköğretim Okulunda öğrenim gören 4.ve 5. sınıf öğrencileriyle,
- 3- Yenimahalle İlköğretim Okulundaki 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sınıf ve branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleriyle,
- 4- Örneklemedeki öğrencilere uygulanan demokratik davranış ölçeğinden elde edilen verilerin yorumlanmasıyla sınırlıdır.

1.7. Araştırmanın Tanımları

Demokrasi: Halk için, halk tarafından halkın yönetimi.

Sınıf öğretmeni: Alanı sınıf öğretmenliği olan öğretmen.

Branş öğretmeni: Alanı bir veya bir grup dersin öğretmenliği olan öğretmen.

Demokratik eğitim: Bireyin kişiliğine ve onuruna saygı gösteren, cins, ırk ve mezhep ayrımı gözetmeksizin, herkesin ilgi ve yeteneklerine göre gelişme olanakları sağlama amacını gözetilen eğitimidir (Karakütük, 1998).

1.8. İlgili Araştırmalar

Diğer ülkelerde ve özellikle ülkemizde demokrasi, demokrasi ve eğitim konuları ile ilgili birçok araştırma ve çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar “Türkiye’de Yapılan İlgili Yayınlar ve Araştırmalar” ve “Türkiye Dışında Yapılan İlgili Araştırmalar” olmak üzere iki başlık altında tarih sırasına göre incelenmiştir.

1.8.1. Türkiye’de Yapılan İlgili Yayınlar ve Araştırmalar

Yıldırım’ın (1994), ‘İlköğretim Birinci Kademe Öğretmenlerinin Demokratik Tutum Ve Davranışları İle Öğrencilerin Demokratik Davranışları Arasındaki İlişkilerin Saptanması’ adlı çalışmasının sonuçlarına göre, öğretmenler uygulanan demokratik tutum ölçeği ortalaması “iyi”, öğretmenlere uygulanan gözlem formundan alınan sonuçların ortalaması “orta”, öğrencilere uygulanan gözlem formundan alınan sonuçların ortalaması ise “zayıf” olarak bulunmuştur.

Otluca'nın (1996), 'Demokratik Eğitim İlkelerinin 1968 İlkokul Programına Yansımaları' adlı araştırmaya göre sınıf öğretmeni ve yönetici olarak görev yapan öğretmenlerin demokratik eğitim ilkelerini uygulama düzeyleri arasında cinsiyet, görev ve hizmet yılı değişkenleri açısından anlamlı fark görülmemiştir. Sınıf öğretmenleri ve yöneticiler, demokratik eğitim ilkelerini "her zaman" sıklığında uyguladıklarını ifade etmişlerdir.

Atasoy'un (1997), 'İlköğretim İkinci Kademedeki Demokrasi Eğitimi ve İlköğretim İkinci Kademe Öğretmen ve Öğrencilerinin Demokratik Tutum ve Davranışlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi' adlı araştırmasının sonuçlarına göre, öğrenci ve öğretmenlerin demokratik tutumları arasında gözlenen fark öğretmenlerin lehine anlamlı, kız ve erkek öğrencilerin demokratik tutumları ve demokratik davranışları arasında gözlenen farklar kızlar lehine anlamlı, kadın ve erkek öğretmenlerin demokratik davranışları arasında gözlenen fark da erkekler lehine anlamlı bulunmuştur.

Demir'in (2003), 'İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Gösterdikleri Demokratik Davranışlara İlişkin Öğrenci Görüşleri' adlı çalışmasının sonuçlarına göre kız öğrencilerin, erkek öğrencilerin görüşlerine oranla öğretmenlerini daha demokratik buldukları, öğrenciler kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere oranla daha demokratik olduğunu, özel okullarda öğrenim gören öğrenciler, öğretmenlerinin yüksek düzeyde demokratik davrandığını belirtirken, resmi okullarda öğrenim gören öğrenciler, öğretmenlerinin daha düşük düzeyde demokratik davrandığını ve sınıf mevcudu 25'ten az olan sınıflarda çalışan sınıf öğretmenleri, sınıf mevcudu 25-40 arası olan sınıflarda çalışan sınıf öğretmenlerinden ve sınıf mevcudu 41 ve üzeri olan o sınıflarda görev yapan sınıf öğretmenlerinden daha demokratik davrandığı ortaya çıkmıştır.

Duman'ın (2006), 'İlköğretim Öğretmenliğinin Demokrasi Konusundaki Görüşleri Üzerine Bir Araştırma' adlı çalışmasının sonucuna göre öğretmenlerin yaşı ile okuldaki çalışmalar demokratik yaşayış kurallarına göre düzenleme arasındaki ilişki analiz edildiğinde anlamlılık seviyesinin anlamlı olduğu görülmüştür. Ayrıca yaş ile öğrencilerin okulun işleyiş kurallarının kararlaştırılmasında ve bunların uygulanmasında söz sahibi olması arasındaki ilişkiye bakıldığında da anlamlı sonuç ortaya çıkmıştır.

Genç'in (2006), 'Demokratik Kazanımların Gerçekleştirilmesinde İlköğretim Öğretmenlerinin Etkililiği' adlı çalışmasının sonucunda, demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin farklı farklı etkinlikleri farklı oranlarda kullandıkları, diğer taraftan, demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin kullandıkları etkinliklerin cinsiyetlerine ve okuttukları sınıflara göre değişkenlik göstermediği, mesleki kıdemlerine ve öğrenim durumlarına göre ise değişkenlik gösterdiği bulunmuştur.

Gürbüz'ün (2006), 'İlköğretim 7. ve 8. Sınıflarda Vatandaşlık Bilgisi Dersinde Demokrasi Eğitimi' adlı çalışmasında öğrencilerin en fazla, bireyin nasıl vatandaş haline gelebileceğinin verilecek demokrasi eğitimi ile mümkün olabileceği konusunda kararsız kaldıkları ve "eşitlik, özgürlük ve hoşgörü" kavramlarına ilişkin 7.sınıf ve 8. sınıf kız ve erkek öğrencileri arasında anlamlı farklılık olduğu ortaya çıkmıştır.

Özalper'in (2006), 'Matematik ve Demokrasi İlişkisinin Değerlendirilmesi' adlı araştırmasının sonuçlarından, okul veya sınıf içinde yapılacak seçimlerde öğrencilerin gizli oylama yöntemini kullanmalarının, ilerideki demokratik tutumlarını geliştireceğine, sınav gün ve saatlerinin belirlenmesinde tek başına karar vermenin öğrencilerin demokratik tutumlarını olumsuz etkileyeceğine, bir okulda öğrencilerin okul yönetiminde söz sahibi olmasının demokratik tutumlarını geliştireceğine, öğrencilerin sınıf içerisinde rahat bir ortamda bulunmalarını sağlayarak, onların düşüncelerini açıkça ifade etme yönlerinin gelişeceğine öğretmenlerinin katılması en çok göze çarpan sonuçlardandır.

Ağiroğlu Bakır'ın (2007), 'Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlar Açısından İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Değerlendirilmesi' adlı çalışmasının sonuçları öğretmen görüşleri branşlara göre incelendiğinde, branşlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Branşı sınıf öğretmenliği olan öğretmenler ($\bar{x}= 3.87$), Matematik - Fen Bilimleri branşından olan öğretmenlere ($\bar{x}= 3.53$) oranla okul yöneticilerinin yönetsel davranışlarını daha demokratik olarak nitelendirmişlerdir.

Çakmur'un (2007), 'İlköğretim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin Sınıf-içi Davranışlarının Demokratiklik Düzeyleri' adlı çalışmasında öğretmenlerin cinsiyet, çalıştıkları okul kademesi, çalıştıkları okul türü, mesleki kıdem ve branş durumları

değişkenlerine göre sınıf-içi davranışlarının demokratiklik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Yine araştırmaya göre demokratik eğitim konusunda hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin demokratik eğitim konusunda hizmet içi eğitim almayan öğretmenlere göre sınıf- içi davranışlarının demokratiklik düzeylerinin daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Genç ve Kalafat'ın (2007), 'Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları İle Problem Çözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi' adlı çalışmasında öğretmen adaylarına "Demokratik Tutum Ölçeği" ve "Problem Çözme Envanteri" uygulanmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının cinsiyetlerine, öğrenim şekillerine göre demokratik tutumları ile ilgili görüşleri arasında farklılık olduğu, öğrenim gördükleri sınıflara, anabilim dallarına, annelerinin ve babalarının öğrenim durumlarına göre farklılık olmadığı bulunmuştur. Diğer taraftan, problem çözme becerileriyle ilgili olarak da, öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri sınıflara, anabilim dallarına ve babalarının öğrenim durumlarına göre görüşleri arasında farklılığın olduğu; cinsiyet, öğrenim şekilleri ve annelerinin öğrenim durumlarına göre farklılığın olmadığı ortaya çıkmıştır.

Kurt'un (2007), 'Öğretmenlerin Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatanseverlik Algılarının Nitel Olarak İncelenmesi' adlı çalışmasının sonuçlarına göre ise öğretmen görüşlerine göre vatanseverlik eğitimi verilmelidir. Bu eğitimin tek bir ders ya da müfredata yayılmış olarak verilmesinden ziyade niteliği üzerine yoğunlaştırılmış, vatanseverlik anlayışının gelişiminde okul, çevre ve ailenin birlikte hareket etmelerinin gerekliliği sonucuna ulaşılmıştır.

Mulhan'ın (2007), 'İlköğretim 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Ders Kavramlarının Öğrenilmesinde Sosyal, Ekonomik Ve Kültürel Faktörlerle Eğitim-Öğretim Uygulamalarının Etkisi' adlı araştırmasında öğrencilerin algıladıkları ekonomik düzey ve öğretmenlerin mesleki kıdemleri 7. sınıf vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersinde geçen kavramların öğrenilmesini etkilemediği görülürken, öğrencilerin katıldıkları kültürel etkinlikler içinde yer alan tiyatro, yaşadıkları yer, sahip oldukları olanaklar (internet, vcd, ansiklopedi, gazete alımı değişkenleri) ve öğretmenlerin kişisel özellikleri, 7. sınıf

vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersinde geçen kavramların öğrenilmesini olumlu yönde etkilediği görülmüştür.

Toper'in (2007), 'İlköğretim İkinci Kademe Demokrasi Eğitimi: İkinci Kademe Öğretmenlerinin Demokratik Tutum Ve Davranışları Sergileme Düzeyleri' adlı çalışmasında ilköğretim ikinci kademe öğretmenlerinin demokratik tutum ve davranışları yeterli düzeyde sergilemedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Yalçın'ın (2007), 'Ortaöğretim Öğretmenlerinin Sınıf Yönetiminde Gösterdikleri Davranışların Demokratikliğine İlişkin Öğretmen Ve Öğrenci Görüşleri' adlı araştırmasının sonuçlarına göre genel liselerde görev yapan öğretmenlerin sınıf yönetiminde gösterdikleri davranışların demokratikliğine yönelik öğretmen ve öğrenci görüşleri anlamlı biçimde farklılaştığı, öğretmenler sınıf içindeki tutum ve davranışlarının demokratik olduğunu düşünürken, öğrenciler öğretmenlerinin sınıf içi davranışlarının demokratik olmadığını düşünmektedirler. Ayrıca ortaöğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin, öğretmenlerinin sınıf yönetiminde gösterdikleri davranışların demokratikliğine ilişkin görüşleri "cinsiyet" değişkenine göre anlamlı biçimde farklılaştığı, kız öğrenciler erkek öğrencilere göre öğretmenlerini biraz daha demokratik buldukları ortaya çıkmıştır.

Şahiner'in (2008), 'İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Aktif Öğrenme Tekniklerinin Demokratik Tutumlara Ve Ders Başarısına Etkisi' adlı çalışmasının sonucuna göre aktif öğrenme tekniklerinin, öğrencilerin demokratik tutumlarında deney gurubu lehine anlamlı fark bulunmuştur. Ayrıca öğrenci başarısı açısından da aktif öğrenme tekniklerinin etkisi deney gurubu lehine anlamlıdır.

Kahraman'ın (2008), 'İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerileri İle Öğrenci Algılarına Göre Öğretmenlerin Sınıf İçi Demokratik Davranış Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi' adlı çalışmasının sonucuna göre ilköğretim 4. Ve 5.sınıf öğrenci algılarına göre öğretmenlerin demokratik davranış sergileme düzeylerinin oldukça yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre öğretmenlerinin daha demokratik iletişim ortamı oluşturduklarını, eşitlikçi davranış sergilediklerini ve demokratik davrandıklarını düşündükleri görülmüştür.

Biçer'in (2009), 'Demokrasi Eğitimi Ve Okul Meclisleri Projesinin Öğrencilere Demokratik Becerileri Kazandırmaya Etkisi' adlı araştırmasının çalışma grubunu Kütahya merkezde görev yapan 20 farklı alandan, 314'ü erkek, 194'ü kadın olmak üzere toplam 508 öğretmen oluşturmuştur. Araştırma sonucunda öğretmen görüşleri açısından, becerilerin kazanılma düzeyine ilişkin en yüksek ortalama değer "Katılımcı olma (3.58)" becerisine, en düşük ortalama değer "Bilgi kaynaklarına başvurma ve bilgiyi kullanabilme (3.12)" becerisine ait olduğu belirlenmiştir. Demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesi doğrultusunda öğrencilere kazandırılması hedeflenen tüm becerilerin ise "orta düzeyde (3.32)" kazandırıldığı görülmüştür. Ayrıca öğretmenlerin kişisel özelliklerinin, demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesi ile hedeflenen becerilerin kazandırma düzeyine ilişkin görüşlerinde belirleyici olmadığı tespit edilmiştir.

Taçman'ın (2009), 'İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Demokratik Tutumları' adlı çalışmasında Ankara il merkezinde dört özel ilköğretim okulunda görev yapan elli sınıf öğretmenine anket uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlarına göre; sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları ile cinsiyet arasında kadınların lehine anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Ayrıca bu öğretmenlerin demokratik tutumları ile mezun oldukları kurum düzeyi ve mesleki kıdemleri arasında da anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Uygun, Çay ve Köse'nin (2009), 'Demokrasi Eğitimi, Okul Meclisleri Projesi ve İlköğretim Öğrencilerinin Görüşleri' adlı araştırmasında Uşak ili merkez ilçedeki 75 ilköğretim okulunda öğrenim göre 98'i erkek ve 72'si kız olmak üzere toplam 170 8.sınıf öğrencisine anket uygulanmıştır. Araştırma sonucunda DEOM Projesinin öğrencilerin demokrasi görüşlerine etkisinde cinsiyet ve ailelerin aylık gelirlerine göre anlamlı farklılık bulunmamışken, öğrencilerin okudukları okul türü ve öğrencilerin eğitsel kolda olup olmamalarına göre anlamlı farklılık bulunmuştur.

Yalçın, Durmuş ve Demirtaş'ın (2009), 'Genel Lise Öğretmenlerinin Sınıf Yönetiminde Gösterdikleri Davranışların Demokratikliğine İlişkin Öğretmen Ve Öğrenci Görüşleri' adlı araştırmalarının sonucunda öğretmen ve öğrenci görüşlerinin anlamlı biçimde farklılaştığı belirlenmiştir. Öğretmenler sınıfta demokratik davrandıklarını ifade ederken, öğrencilerin tersini düşündükleri görülmüştür. Öğrenci görüşleri cinsiyet ve

öğrenim gördükleri sınıf değişkenleri açısından anlamlı biçimde farklılaştığı ortaya çıkmıştır.

Yılmaz, Tunç Şahin ve Bengiç'in (2009), 'İlköğretim Öğrencilerinin Devlet, Vatandaş, Demokrasi Ve İnsan Hakları Kavramlarına İlişkin Algıları' adlı çalışmasında ilköğretim 7. sınıf öğrencilerine 17 sorudan oluşan bir anket uygulanıp ve açık uçlu sorular sorulmuştur. Araştırma sonucunda öğrencilerin devlet, vatandaş, demokrasi ve insan hakları gibi vatandaşlık eğitimi açısından önemli olan bu kavramları bilmiş ve uygulama boyutundaki eksiklikleri de fark ettikleri görülmüştür.

Demir'in (2010), 'Dört Yıl Arayla İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Demokratik Davranışlar Sergileme Sıklığına İlişkin Görüşleri' adlı araştırmasının sonucunda katılımcı sınıf ortamı oluşturma, demokratik iletişim ortamı oluşturma ve eşitlikçi davranış sergileme boyutlarında 2002 yılı ilköğretim beşinci sınıf öğrencileri, öğretmenlerini 2006 yılı öğrencilerinden anlamlı düzeyde daha olumlu değerlendirirken; öğrenci haklarına saygılı olma boyutunda ise 2006 yılı ilköğretim beşinci sınıf öğrencileri, öğretmenlerini 2002 yılı öğrencilerinden anlamlı düzeyde daha olumlu değerlendirdikleri görülmüştür.

Göz'ün (2010), 'İlköğretimde Demokrasi Ve Vatandaşlık Eğitimi' adlı araştırmasının sonuçlarına göre öğretmenlerin vatandaşlık bilgi ve davranış düzeyleri incelendiğinde genellikle yüksek seviyede oldukları görülmüştür. Öğretmenlerin en çok bilgi ve davranışa sahip oldukları kategori ise 'Demokrasi: Saygı ve Eşitlik' tir. Öğretmenlerin önemsedikleri konular ele alındığında önemseme düzeyleri en yüksek olan kategori 'Çevreye Duyarlılıktır. Öğretmenlerin verdikleri yanıtlardan yola çıkılarak bayan öğretmenlerin 'Aktif Katılım' ile 'Üretim, Tüketim ve Ekonomi' kategorisindeki maddeleri önemseme düzeyleri erkek öğretmenlere oranla daha yüksek olduğu görülmüştür. Erkek öğretmenlerin ise 'Küresel Konular' kategorisine ait bilgi düzeyi ve 'Çevreye Duyarlılık' kategorisindeki maddeleri önemseme düzeylerinin bayan öğretmenlere oranla daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin vatandaşlık konularıyla ilgili bilgi düzeyleri arttıkça, vatandaşlık konularını önemseme düzeylerinin arttığı ortaya çıkmıştır.

Ural'ın (2010), 'İlköğretim Öğrencilerinin Demokratik Tutum ve Empatik Eğilim Düzeylerine Sosyal Bilgiler Dersinin Etkisi' adlı araştırmasının sonucunda sosyal bilgiler dersinin öğrencilerin demokratik tutum ve empatik eğilim kazandırmasında önemli bir etkisinin olduğu sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin demokratik tutum ve empatik eğilim düzeylerinde cinsiyete göre anlamlı bir farklılık saptanmış ve kız öğrencilerin demokratik tutum ve empatik eğilim düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin okudukları sınıf ile demokratik tutum ve empatik eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Öğrencilerin anne baba eğitim durumları ile demokratik tutum ve empatik eğilim düzeyleri arasında anne babası üniversite mezunu olanların lehine anlamlı bir sonuç bulunmuştur. Öğrencilerin anne baba iş durumları ile demokratik tutum ve empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişki araştırıldığında ise anlamlı bir fark olmadığı sonucuna varılmıştır.

Zencirci'nin (2010), 'İlköğretim Okullarında Yönetimin Demokratiklik Düzeyi: Katılım, Özgürlük Ve Özerklik' adlı çalışmasının sonuçlarına göre kadın branş öğretmenlerinin, erkek branş öğretmenlerine göre daha demokratik eğilimli olduğu bulgulanmıştır. Yönetime katılım boyutu açısından kadın sınıf öğretmenleri erkek sınıf öğretmenlerine göre katılım sürecini daha demokratik bulurlarken erkek branş öğretmenleri kadın branş öğretmenlerine göre yönetimi daha demokratik bulmaktadırlar. Özgürlük boyutu açısından yönetimin demokratiklik düzeyi cinsiyet değişkenine göre değerlendirildiğinde; yönetici ve sınıf öğretmenlerinin kendi içinde görüşleri arasında anlamlı bir farka bulgulanmamasına rağmen branş öğretmenlerinin kendi içinde görüşleri arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır. Hem erkek hem de kadın yöneticiler ile branş öğretmenleri, özerklik açısından yönetimin “çoğu zaman” demokratik olduğunu vurgularken, sınıf öğretmenlerinin görüşleri arasında cinsiyete bağlı anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır. Kadın sınıf öğretmenleri erkeklere göre yönetimi özerklik boyutunda daha demokratik algılamaktadırlar.

Gömleksiz ve Cüro'nun (2011), “Demokratik Yurttaşlık Eğitimi Bağlamında Okul Öğrenci Meclisleri” adlı çalışmasının sonucunda okul öğrenci meclisi uygulamalarının öğrencilerde seçme-seçilmenin önemini kavramalarına katkıda bulunduğu, onların karar verme becerilerini geliştirdiği, okul ortamında sahip oldukları hakları öğrenme fırsatı verdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında iletişim kurmada öğrenci görüşlerinin

cinsiyet ve okul türü değişkenlerine göre değiştiği belirlenmiştir. Erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha fazla iletişim kurma şansı edinmekte, meslek lisesi öğrencileri Anadolu ve Genel lise öğrencilerine göre iletişimi geliştirmede öğrenci meclislerini daha etkili bulmaktadırlar.

Gömleksiz ve Çetintaş'ın (2011), 'Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları' adlı araştırmasının sonuçlarına göre öğretmen adaylarının demokratik tutumları cinsiyet, üniversite, bölüm, anne eğitim düzeyi, gelir düzeyi, kardeş sayısı değişkenleri açısından farklılaştığı, baba eğitim düzeyine göre farklılaşmanın olmadığı görülmüştür.

Kaya'nın (2011), 'İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Bazı Demokrasi Kavramları Hakkındaki Görüşleri Ve Yanılgıları' adlı yaptığı çalışma sonucunda: Öğrencilerin kavramları farklı kelimelerle ifade edebildikleri belirlenmiştir. Öğrencilerin SBS puanları düştükçe, kavramları ifade edebildikleri kelime sayılarının da düştüğü görülmüştür. Tüm öğrencilerin en çok yanılgıya düştüğü kavramların; hoşgörü, kamuoyu, egemenlik, yurttaşlık ve cumhuriyet olduğu belirlenmiştir. Şehirde ikamet eden öğrencilerin, köyde ikamet eden öğrencilere göre daha fazla kavram yanılgısına düştükleri görülmüştür.

Şimşek'in (2011), 'İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin Demokratik Kazanımlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi' adlı çalışmasının sonunda elde edilen bulgulara göre; ilköğretim öğrencilerinin demokratik tutumları cinsiyete ve öğrenci ailelerinin aylık ortalama gelirlerine göre bir farklılaşma göstermiştir. Bunun dışında öğrencilerin anne ve babalarının eğitim durumları, öğrencilerin sahip oldukları kardeş sayıları ile demokratik tutumları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmediği ortaya çıkmıştır.

Üstün'ün (2011), 'Sınıf Öğretmenlerinin Yansıtıcı Düşünme Eğilimleri İle Demokratik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi' adlı çalışmanın sonuçlarına göre sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumlarının okuttukları sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılık görülmemiştir. Ayrıca bayan öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre daha demokratik tutum sergiledikleri ortaya çıkmıştır.

1.8.2. Türkiye Dışında Yapılan İlgili Araştırmalar

Allman ve arkadaşları (1975) tarafından ilkokul birinci ve beşinci sınıf öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada, demokratik ortamın bulunduğu sınıflarda görev yapan öğretmenlerin lider davranışlarının, öğrenci tutumları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına bakıldığında açık ortamda bulunan öğrencilerin sorunlar karşısında öğretmenlerinin değil kendi görüşlerini dile getirebilecekleri demokratik bir tutum sergilemişlerdir.

Lawrence'nin (1988) aktardığına göre; Amerika' da öğretmenler üzerinde yapılan bir araştırmada, öğrencilerine genelde olumlu tepkiler veren öğretmenlerle, olumsuz tepkiler veren öğretmenler karşılaştırılmıştır. Sonuçta, öğrencilerine olumlu tepkiler veren öğretmen grubunun öğrencilerinin, olumsuz tepkiler veren öğretmenlerin öğrencilerine oranla disiplin sorunlarını daha kolay çözdükleri, öz saygı düzeylerinin daha yüksek olduğu, daha uyumlu oldukları ve başarılarının ise daha yüksek olduğu görülmüştür.

2003 yılında Ackley, Blaine C.; Colter, David J.; Marsh, Benjamin; Sisco, Renee tarafından Washington' da bir okulda uygulanan “Demokratik Sınıflarda Öğrenci Başarısı” isimli akademik çalışmasında öğretmenler sınıf kurallarının belirlenmesinde ve sınıf öğrenme ortamında demokrasi kavramını çok az kullandıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin demokratik sınıf ortamındaki öğrenci başarılarını gözlemleyebilmeleri için yapılan araştırmanın sonuçlarına göre öğretmenler karar alma sürecinde öğrencilere söz hakkı verdiklerinde ve öğrenci tercihlerini göz önünde bulundurdıklarında öğrenci başarısının arttığını gözlemlemişlerdir.

Marjorie Chatterjee (2003) “Demokratik Sınıflar: Sınıftaki Davranış Problemlerini Önlemeye Yönelik” adlı tez çalışmasında öğretmenlerin sınıflarında demokratik bir öğrenme ortamı oluşturabilmeleri için tolerans, saygı ve ortak değer yargıları kavramlarının önemi üzerinde durmuştur. Bu özellikleri barındıran bir sınıf ortamında öğretmenin öğrencilere karşı daha fazla toleranslı olduğu, kültürel, siyasi ve maddi değişkenlere göre ayırım yapmadan daha demokratik davrandığı, öğrencilerine saygı duyduğu, cinsiyet ayrımı yapmadan onları koruduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Demokratik

sınıflarda eğitim gören öğrencilerin derslerde diğerlerine oranla daha aktif olduklarını gözlemlemiştir.

2009 yılında Philip Kovacs tarafından ele alınan “Demokrasi için Eğitim; Korkulacak değil, Yapılabilecek bire Konu” adlı makalede Kovacs, demokrasi kavramının eğitimde özel bir yere sahip olduğunu belirtmiştir. Demokrasinin öncelikle eğitimde demokrasinin gerekliliğine inanan, istekli ve buna kapasitesi olan kişiler tarafından sağlanabileceği düşüncesi üzerinde durmaktadır. Eğitim kurumlarının Demokrasi kavramının en temel ve öncelikli olarak öğrenileceği yer olarak düşünmektedir. Kovacs’ın düşüncesine göre bireyleri içine katmadan demokrasi gerçekleşmez. Demokrasi toplumun büyük bölümünü içine alarak ve bireyleri bu süreçte aktif konuma getirebilen bir sistemdir. “From Dare To Can” Korkulardan Yapabilirliğe” mantığından hareketle demokrasinin çok yönlü ve süreklilik isteyen bir kavram olduğuna da dikkat çekmiştir

2010 yılında Amerikada Margaret H. Davis tarafından yürütülen “Sınıflarda Demokrasi” adlı tez çalışmasında öğrenme öğretme sürecinde demokrasinin etkili kullanımı üzerinde durulmuştur. “Hiçbir Öğrenci Geride Kalmasın” (No Child Left Behind) düşüncesinden hareketle demokrasi kavramının öğretim programlarında ve etkinliklerde daha etkili kullanımını araştırmak için devlet okulu öğretmenleri ile çalışılmıştır. Sonuçlara bakıldığında öğretmenler sınıfta demokrasi kavramını önemsemekte ve uygulamaktadırlar. Araştırmanın sonuçları genel olarak ele alındığında ortaokul düzeyinde çalışan öğretmenlerin demokrasi kavramını daha sıklıkla uyguladığı ve çevre şartlarının iyileştirilmesi durumunda sınıfta demokrasi kavramının daha etkili olabileceğini vurguladıkları görülmüştür.

2010 yılında Michael Clapper, C. Aiden Downey, Simon Hauger; and Matthew Riggan, akademik bir çalışmada ele alınan demokratik eğitim kavramı ve eğitimde demokrasi kavramının gerekliliği ve önemi üzerinde durulmuştur. Yapılan çalışmada demokrasinin bir bütün olarak ele alınması sadece bireyleri değil tüm kişileri ve olayları da içselleştirmesi gerektiği belirtilmiştir. Çalışmanın sonuçları incelendiğinde demokrasinin; eğitimde demokrasinin teori ve pratik anlamda; uygulama ve sunma alanlarında kurumlar arasında farklılık gösterebileceği ve süreklilik isteyen zor bir süreç olduğunu belirtmişleridir.

BÖLÜM II

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, çalışma evreni ve örnekleme, verilerin toplanması, verilerin çözümlenmesi ve analizi üzerinde durulmaktadır.

2.1. Araştırma Modeli

“İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sınıf ve branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşlerini inceleme”yi amaçlayan araştırma var olan durumu olduğu şekliyle ortaya koymayı amaçladığı için betimsel bir çalışmadır. Araştırma genel tarama modelinde bir çalışmadır. Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 1991, 77-79). Bu modelde önemli olan, araştırmacının var olanı değiştirmeden gözlemlemesi, nesnenin veya bireyin ya doğrudan kendisini ya da onunla ilgili önceden tutulmuş kayıtları incelemesi ve en son olarak bu sonuçlarla kendi gözlemlerini de birleştirerek bir yoruma ulaşmasıdır (Karasar, 1999: 77).

2.2. Çalışma Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın çalışma grubunu 2011–2012 eğitim-öğretim yılının ikinci döneminde İstanbul ili, Gaziosmanpaşa İlçesi, Yenimahalle İlköğretim Okulu’nda okuyan 4. ve 5. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Bu örneklem tespit edilirken sosyo-kültür ve sosyo-ekonomik bakımdan düşük seviyede olan yerleşim yerlerinde “demokratik davranışın” öğrencilerde ne derece etkili olduğu konusunda bilgi edinmek amacıyla çalışma grubu olarak bu okul seçilmiştir.

Evrende bulunan 440 öğrenciden 376 öğrenciye ulaşılmıştır. 376 adet ölçek araştırmacı tarafından dağıtılmış ve eksiksiz geri dönen 376 ölçekten 8 tanesi eksik bilgi içerdiğinden geriye kalan 368 anket üzerinden istatistikî analizler yapılmıştır.

Örnekleme alınan devlet ilköğretim okulu sınıf düzeyi, sınıf mevcudu, öğretmen cinsiyeti, öğrencilerinin cinsiyeti değişkenlerine göre dağılımlarına ilişkin bilgiler, aşağıdaki tablolarda frekans ve yüzde olarak verilmiştir.

Tablo 1: Araştırmanın Örneklemini Oluşturan Grubun “Sınıf Düzeyi” Değişkenine Göre Dağılımı

Sınıf Düzeyi	f	%
4. Sınıf	175	47,6
5. Sınıf	193	52,4
Toplam	368	100

Tabloda araştırmanın örneklemini oluşturan öğrencilerin sınıflara göre dağılımı verilmiştir. ‘Sınıf Düzeyi’ değişkeni açısından bakıldığında görüldüğü gibi öğrencilerden 175 kişinin (%47,6) 4. sınıf öğrencisi, 193 kişinin (%52,4) ise 5. sınıf öğrencisi olduğu görülmüştür.

Tablo 2: Araştırmanın Örneklemini Oluşturan Grubun “Sınıf Mevcudu” Değişkenine Göre Dağılımı

Sınıf Mevcudu	f	%
25-40	258	70,1
41 ve üstü	110	29,9
Toplam	368	100

Tabloda araştırmanın örneklemini oluşturan öğrencilerin sınıf mevcuduna göre dağılımı verilmiştir. Araştırmada sınıf mevcudu değişkeni “0-25”, “25-40 arası”, “41 ve üzeri” olarak ele alınmıştır. Ancak örnekleme alınan okulda “0-25 arası” öğrenciye sahip

sınıf bulunmadığından verilerin analizinde “25-40 arası” ve “41 ve üzeri” sınıflar dikkate alınmıştır. Buna göre ‘sınıf mevcudu’ değişkeni açısından bakıldığında görüldüğü gibi araştırmanın örneklemini oluşturan 368 öğrencinin 258’inin (%70,1) sınıf mevcudu 25-40 arası ve 110 öğrencinin de (%29,9) sınıf mevcudu da 41 ve üzeri durumdadır.

Tablo 3: Araştırmanın Örneklemini Oluşturan Grubun “Öğretmen Cinsiyeti” Değişkenine Göre Dağılımı

Öğretmen Cinsiyeti	f	%
Kadın	241	65,5
Erkek	127	34,5
Toplam	368	100

Tabloda araştırmanın örneklemini oluşturan grubun sahip olduğu öğretmen cinsiyetleri verilmiştir. ‘Öğretmen Cinsiyeti’ değişkeni açısından bakıldığında görüldüğü gibi örnekleme giren öğrencilerin sınıf ya da branş öğretmenlerinin 241’ ini (%65,5) kadın öğretmenler 127’sini de (%34,5) erkek öğretmenler oluşturmaktadır.

Tablo 4: Araştırmanın Örneklemini Oluşturan Grubun “Öğrenci Cinsiyeti” Değişkenine Göre Dağılımı

Öğrenci Cinsiyeti	f	%
Erkek	195	52,9
Kız	173	47,1
Toplam	368	100

Tabloda araştırmanın örneklemini oluşturan öğrencilerin cinsiyetleri verilmiştir. ‘Öğrenci Cinsiyeti’ değişkeni açısından bakıldığında görüldüğü gibi örnekleme giren öğrencilerin 195’ ini (%52,9) erkek öğrenciler, 173’ ünü de (%47,1) kız öğrenciler oluşturmaktadır.

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verilerinin toplanması için öğrencilere Demir (2003) tarafından geliştirilen ‘Demokratik Davranış Ölçeği’ uygulanmıştır.

2.3.1. Demokratik Davranış Ölçeği

“Demokratik Davranış Ölçeği”, Demir (2003) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin geliştirilme süreci şu şekildedir (Demir, 2003: 58):

Demokrasi ilkeleri ve bu alanda yapılmış diğer çalışmalardan yararlanarak 46 maddeden oluşan bir araç geliştirilmiştir. Denemelik maddelerden oluşan veri toplama aracının ilk hali, bu maddelerin kontrol etmek amacıyla, bir grup uzmanın kanısına sunulmuştur. Maddelerin konu ile ilgisi, tutarlılığı, olumlu–olumsuz ayrımının doğruluk derecesi uzman yargılarıyla belirlenmiştir. Uygun olmadığına karar verilen maddeler (dört madde), veri toplama aracından çıkartılmıştır. Fikir birliği ile 42 maddeden oluşan veri toplama aracının, öğrenci görüşleri almasını sağlamak için “her zaman”, “bazen” ve “hiçbir zaman” olmak üzere üçlü dereceleme ölçeği kullanılmıştır.

Ortaya çıkan veri toplama aracı, ön uygulama için hazır hale gelmiştir. 42 maddelik denemelik veri toplama aracı, testin bir bütün olarak aynı değişkeni ölçüp ölçmediğini, bir noktada test maddelerinin toplam puanlarla ne ölçüde uyduğunu belirlemek ve gerekli düzeltmeleri yapmak amacıyla 144 öğrenciye uygulanmıştır.

Ön uygulama sonucunda elde edilen veriler üzerinde gerçekleştirilen faktör analizleri “Principal Faktör Tekniği” ile “Varimax Rotasyonu” kullanılarak yapılmıştır. Sonuç olarak, varyansın % 73,75’ini açıklayan 4 faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır. Faktörler sırasıyla, Katılımcı Sınıf Ortamı Oluşturma (11, 16, 17, 19, 22, 25, 26, 34 ve 35 madde), Demokratik İletişim Ortamı Oluşturma (3, 6, 8, 10, 13, 15, 24, 29 ve 36 madde), Eşitlikçi Davranış Sergileme (4, 5, 9, 18, 20, 27, 31, 32 ve 33 madde) ve Öğrenci Haklarına Saygılı Olma (1, 2, 7, 12, 14, 21, 23, 28 ve 30 madde) olarak isimlendirilmiştir. Yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla yapılan faktör analizi sonunda faktör yükleri “.30” ve üzerinde olan maddeler gerçek uygulama için seçilmiştir. Madde – toplam korelasyonları “.30” un

altında olan altı madde, veri toplama aracından çıkartılmıştır. Geri kalan 36 madde ise “.61” ile “.88” arasında değişen faktör yüklerine sahiptir. Buna göre, ölçme aracının son halini oluşturan maddelerin ‘yüksek’ faktör yüklerine sahip olduğu ve ‘Sınıf Öğretmeni Demokratik Davranış Ölçeği’nde yer alacak niteliğe sahip olduğu anlaşılmıştır. Ölçeğin görünüş geçerliği için ise uzman görüşlerine başvurulmuştur.

Her bir faktör için, iç tutarlılık katsayısı da (Cronbach Alfa) hesaplanmış ve birinci faktör olan “Katılımcı Sınıf Ortamı Oluşturma” için 0.84, ikinci faktör olan “Demokratik İletişim Ortamı Oluşturma” için 0.81, üçüncü faktör olan “Eşitlikçi Davranış Sergileme” için 0.82 ve dördüncü faktör olan “Öğrenci Haklarına Saygılı Olma” için de 0.80 değerleri elde edilmiştir. Ölçeğin tüm maddeleri için Cronbach Alfa değeri ise yaklaşık olarak 0.90 olarak hesaplanmıştır. Sonuçta, veri toplama aracının son şekli ve kapsamı ortaya çıkmış ve veri toplama aracı 36 maddeden oluşmuştur.

Demir (2003) tarafından geliştirilen Demokratik Davranış Ölçeği’ nin araştırma gereğince hem sınıf öğretmenlerine hem de branş öğretmenlerine uygulanacak olması sebebiyle 36 madde tekrar incelenmiş ve 3 maddenin ölçekten çıkartılması uygun görülmüştür. Bu maddeler şunlardır:

- ✓ Öğretmenim sınıf etkinliklerinde öğrencilerin istedikleri şekilde grup-küme kurmalarına izin verir.
- ✓ Öğretmenim sınıfımızda uyulması gereken kuralların belirlenmesinde öğrencilerin de fikirlerini alır.
- ✓ Öğretmenim sınıf ortamının düzenlenmesinde öğrencilerin de isteklerini dikkate alır.

33 madde üzerinden ele alınan ölçeğin geçerlik-güvenirlik çalışması yeniden yapılmıştır. Buna göre 33 maddelik denemelik veri toplama aracı, testin bir bütün olarak aynı değişkeni ölçüp ölçmediğini, bir noktada test maddelerinin toplam puanlarla ne ölçüde uyumunu belirlemek ve gerekli düzeltmeleri yapmak amacıyla 176 öğrenciye uygulanmıştır.

Ön uygulama sonucunda elde edilen veriler üzerinde gerçekleştirilen faktör analizleri “Principal Faktör Tekniği” ile “Varimax Rotasyonu” kullanılarak yapılmıştır. Sonuç olarak, varyansın % 61,25’ini açıklayan tek faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır. Ölçeğin tüm maddeleri için Cronbach Alfa değeri ise yaklaşık olarak 0.83 olarak hesaplanmıştır. Sonuçta, veri toplama aracının son sekli ve kapsamı ortaya çıkmış ve veri toplama aracı 33 maddeden oluşmuştur. Bu maddeler ve faktör yükleri Tablo 5’ de verilmiştir.

Tablo 5: Veri Toplama Aracı Faktör Dağılımı

Madde	Faktör Yükü	Madde	Faktör Yükü
1. Öğretmenim derslere zamanında girip çıkar.	,421	17. Öğretmenim öğrencilerin sınıfta oturacakları yerleri kendilerinin seçmelerine izin verir.	,674
2- Öğretmenim bizi küçük düşüren sözler söyler.	,329	18. Öğretmenim öğrencilerin başarısını değerlendirirken tarafsız davranır.	,531
3. Öğretmenim kendi hatası olduğunda özür diler.	,564	19- Öğretmenim öğrencilere (tembel-çalışkan, yetenekli-yeteneksiz, zeki vb.) sıfatlar takar.	,547
4. Öğretmenim sınıftaki kızlarla erkeklere eşit davranır.	,512	20. Öğretmenim bütün öğrencilerin sınıf etkinliklerine katılması için çaba sarf eder.	,497
5- Öğretmenim sınıftaki başarılı öğrencilere diğer öğrencilerinden daha sevecen davranır.	,321	21- Öğretmenim bir kere bir öğrenciye kızarsa ona karşı olumsuz davranışlar sergiler.	,568
6. Öğretmenim öğrencilerine güvendiğini gösteren davranışlar sergiler.	,567	22- Öğretmenim sınıfta bağırarak sessizliği sağlamaya çalışır.	,741
7. Öğretmenim bir öğrenci yanlış yaptığında, öğrencinin açıklama yapmasına izin verir.	,583	23. Öğretmenim sınıfın çoğunluğunca verilmiş kararlara uyar.	,704
8- Öğretmenim sınıfta bir öğrenci huzursuzluk çıkardığında bütün sınıfa kızar.	,533	24. Öğretmenim okul içinde uyulacak kuralları öğrencilerin belirlemesi yönünde davranır.	,459
9. Öğretmenim öğrencilerin görüşlerini özgürce açıklamaları yönünde davranır.	,582	25. Öğretmenim bütün öğrencilerin her türlü sorun ve ihtiyaçlarını dinler.	,522
10. Öğretmenim, sorulara yanlış cevap veren öğrencilerin konuşmalarını kesmeyip dinler.	,325	26. Öğretmenim öğrencilerin sınav veya ödev notlarına yaptıkları itirazları kabul eder.	,674
11- Öğretmenim, kızdığında öğrencileri disiplin kuruluna vereceğini söyler.	,701	27- Öğretmenim beğenmediği düşünce ve ifadelerinden dolayı öğrencilere kızar.	,595
12. Öğretmenim kendisinden farklı düşünen öğrencileri saygıyla dinler.	,493	28- Öğretmenim sınıfta öğrencilere hakarete varan sözler söyler.	,423
13- Öğretmenim sınıfta öğrencilere emir verir.	,448	29. Öğretmenim sınıfımızdaki her öğrenciye (zengin yoksul vb.) saygı gösterir.	,694
14. Öğretmenim yapacağı sınavın türünü (klasik sınav test vb.) belirlerken öğrencilerin de görüşlerini alır.	,796	30- Öğretmenim kendisinden farklı düşünen öğrencilere kızar.	,644
15. Öğretmenim yapacağı sınavın tarihini belirlerken öğrencilerin de görüşlerini alır.	,774	31- Öğretmenim öğrencilerin kendisini eleştirmelerine kızar.	,477
16- Öğretmenim kendisiyle aynı düşünen öğrencilere daha iyi davranır.	,509	32. Öğretmenim sınıf başkanı vb. tespit etmek için sınıfta seçim yaptırır.	,433
		33- Öğretmenim kızdığı zaman düşük not vereceğini söyler.	,533

Tablo 5 incelendiğinde ölçeğin maddelerinden en düşük faktör yüküne sahip maddenin 5. madde (.321), en yüksek faktör yüküne sahip maddenin de 14. madde (.796) olduğu anlaşılmıştır. “Faktör çözümlemesi sonunda elde edilen “.30” un altındaki yükler “düşük”, “.30” ile “.60” arasındaki yükler “orta”, “.60” ın üstündeki yükler ise “yüksek” olarak kabul edilmektedir” (Özer, 1997: 11). Buna göre ölçeği oluşturan 33 maddenin 9 tanesi yüksek, 24 tanesi ise orta düzeyde faktör yüküne sahiptir.

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın amacına uygun verileri toplamak için uyarlanan ölçeğin, amaçlı örnekleme yoluyla seçilen okuldaki öğrencilere uygulamak için; Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü’ne başvurulmuştur. Enstitünün yazısı ile anket formları İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü’ne gönderilerek, gerekli onay yazısı alındıktan sonra uygulamaya geçilmiştir.

İlk olarak 4. sınıf öğrencilerine uygulama yapılmıştır. 4. sınıf öğrencilerinin uygulaması bittikten sonra 5. sınıf öğrencilerine uygulama yapılmıştır. Ölçekten elde edilen veriler SPSS paket programı kullanılarak analiz edilmiştir.

2.5. Verilerin Çözümlemesi ve Analizi

Anketle toplanan verilerin sayısal analizini yapabilmek için ilk olarak verilerin işlenmesi ile ilgili işlemler yapılmıştır. İlk olarak anket formları tek tek incelenerek öğrencilerin gerektiği şekilde doldurup doldurmadığı kontrol edilmiştir. Yanlış doldurulan veya boş bırakılan 8 adet anket değerlendirme dışı bırakılmıştır. Değerlendirmeye alınan anketlere 1’den 376’ya kadar numara verilmiştir. Daha sonra anketteki veriler kodlanarak bilgisayara girilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulguların analizi SPSS 15,0 paket programından yararlanılarak aşağıdaki analizler yapılmıştır:

- ✓ Öğrencilerin sınıf ve branş öğretmenlerinin demokratik davranışları ile ilgili olarak aritmetik ortalama ve standart sapma,
- ✓ Öğretmenlerin demokratik tutumlarının öğrenci cinsiyeti, öğretmen cinsiyeti, sınıf mevcudu, sınıf düzeyi ve öğretmenlerin branşına göre farklılaşma durumunu belirlemek amacıyla bağımsız gruplar için t-testi ve bağımlı gruplar için t-testi.

Demokratik Davranış Ölçeğinin puanlanması ise şu şekilde yapılmıştır; Öğrencilerin verdikleri cevaplar olumlu ifadeler için “her zaman: 3”, “bazen: 2” ve “hiçbir zaman: 1”, olumsuz ifadeler için ise tam tersi şeklinde puanlarla kodlanmıştır. Bu şekilde kodlanan ve tek boyuttan oluşan ölçeğin toplam ölçek olarak puanları analiz edilmiştir.

Aritmetik ortalamaların karşılaştırılmasında, veri toplama aracında kullanılan 1’den 3’e kadar olan derecelendirme ölçeği, üç eşit parçaya bölünerek her bir seçeneğe karşılık gelen puan aralıkları da şu şekilde saptanmıştır. Buna göre; “1.00 – 1.66” aralığı “düşük”, “1.67 – 2.33” aralığı “orta” ve “2.34 - 3.00” aralığı da “yüksek” düzeyde bir aritmetik ortalama değeri olarak kabul edilmiştir ve yorumlamalar buna göre yapılmıştır.

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırmanın örneklemini oluşturan ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencileri ile sınıf ve branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşlerini belirlemek amacı ile uygulanan ölçeğin veri analizi sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bulgular, araştırmanın alt problemleri ile ilişkili olarak belirlenmiştir.

3.1. İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Verilerinin Genel Analizi

İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin verilerinin genel analizi Tablo 6’ da verilmiştir.

Tablo 6: İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Verilerinin Genel Analizi

Maddeler	Cevap Seçenekleri						$\bar{X}$	Önem Sırası
	Her Zaman		Bazen		Hiçbir Zaman			
	f	%	f	%	f	%		
1. Öğretmenim derslere zamanında girip çıkar.	6	3,4	60	34,3	109	62,3	1,41	23
2- Öğretmenim bizi küçük düşüren sözler söyler.	5	2,9	16	9,1	154	88,0	2,85	1
3. Öğretmenim kendi hatası olduğunda özür diler.	15	8,6	16	9,1	144	82,3	1,26	31
4. Öğretmenim sınıftaki kızlarla erkeklere eşit davranır.	15	8,6	20	11,4	140	80,0	1,28	30
5- Öğretmenim sınıftaki başarılı öğrencilere diğer öğrencilerinden daha sevecen davranır.	40	22,9	31	17,7	104	59,4	2,36	14
6. Öğretmenim öğrencilerine güvendiğini gösteren davranışlar sergiler.	9	5,1	25	14,3	141	80,6	1,24	32
7. Öğretmenim bir öğrenci yanlış yaptığında, öğrencinin açıklama yapmasına izin verir.	9	5,1	37	21,1	129	73,7	1,31	29
8- Öğretmenim sınıfta bir öğrenci huzursuzluk çıkardığında bütün sınıfa kızar.	9	5,1	54	30,9	112	64,0	2,58	8
9. Öğretmenim öğrencilerin görüşlerini özgürce açıklamaları yönünde davranır.	14	8,0	32	18,3	129	73,7	1,34	27
10. Öğretmenim, sorulara yanlış cevap veren öğrencilerin konuşmalarını kesmeyip dinler.	18	10,3	36	20,6	121	69,1	1,41	24
11- Öğretmenim, kızdığında öğrencileri disiplin kuruluna vereceğini söyler.	14	8,0	27	15,4	134	76,6	2,68	5

Maddeler	Cevap Seçenekleri						$\bar{x}$	Önem Sırası
	Her Zaman		Bazen		Hiçbir Zaman			
	f	%	f	%	f	%		
12. Öğretmenim kendisinden farklı düşünen öğrencileri saygıyla dinler.	13	7,4	12	6,9	150	85,7	1,21	33
13- Öğretmenim sınıfta öğrencilere emir verir.	23	13,1	48	27,4	104	59,4	2,46	11
14. Öğretmenim yapacağı sınavın türünü (klasik sınav test vb.) belirlerken öğrencilerin de görüşlerini alır.	100	57,1	42	24,0	33	18,9	2,38	12
15. Öğretmenim yapacağı sınavın tarihini belirlerken öğrencilerin de görüşlerini alır.	94	53,7	30	17,1	51	29,1	2,24	16
16- Öğretmenim kendisiyle aynı düşünen öğrencilere daha iyi davranır.	36	20,6	35	20,0	104	59,4	2,38	13
17. Öğretmenim öğrencilerin sınıfta oturacakları yerleri kendilerinin seçmelerine izin verir.	79	45,1	69	39,4	27	15,4	2,29	15
18. Öğretmenim öğrencilerin başarısını değerlendirirken tarafsız davranır.	95	54,3	19	10,9	61	34,9	2,19	17
19- Öğretmenim öğrencilere (tembel-çalışkan, yetenekli-yeteneksiz, zeki vb.) sıfatlar takar.	16	9,1	20	11,4	139	79,4	2,70	4
20. Öğretmenim bütün öğrencilerin sınıf etkinliklerine katılması için çaba sarf eder.	20	11,4	26	14,9	129	73,7	1,37	26
21- Öğretmenim bir kere bir öğrenciye kızsarsa ona karşı olumsuz davranışlar sergiler.	15	8,6	42	24,0	118	67,4	2,58	9
22- Öğretmenim sınıfta bağırarak sessizliği sağlamaya çalışır.	60	34,3	78	44,6	37	21,1	1,86	19
23. Öğretmenim sınıfın çoğunluğunca verilmiş kararlara uyar.	25	14,3	47	26,9	103	58,9	1,55	22
24. Öğretmenim okul içinde uyulacak kuralları öğrencilerin belirlemesi yönünde davranır.	52	29,7	43	24,6	80	45,7	1,84	20
25. Öğretmenim bütün öğrencilerin her türlü sorun ve ihtiyaçlarını dinler.	15	8,6	29	16,6	131	74,9	1,33	28
26. Öğretmenim öğrencilerin sınav veya ödev notlarına yaptıkları itirazları kabul eder.	65	37,1	62	35,4	48	27,4	2,09	18
27- Öğretmenim beğenmediği düşünce ve ifadelerinden dolayı öğrencilere kızar.	18	10,3	47	26,9	110	62,9	2,52	10
28- Öğretmenim sınıfta öğrencilere hakarete varan sözler söyler.	15	8,6	18	10,3	142	81,1	2,72	3
29. Öğretmenim sınıfımızdaki her öğrenciye (zengin yoksul vb.) saygı gösterir.	53	30,3	9	5,1	113	64,6	1,65	21
30- Öğretmenim kendisinden farklı düşünen öğrencilere kızar.	11	6,3	24	13,7	140	80,0	2,73	2
31- Öğretmenim öğrencilerin kendisini eleştirmelerine kızar.	14	8,0	39	22,3	122	69,7	2,61	7
32. Öğretmenim sınıf başkanı vb. tespit etmek için sınıfta seçim yaptırır.	20	11,4	33	18,9	122	69,7	1,41	25
33- Öğretmenim kızdığı zaman düşük not vereceğini söyler.	14	8,0	38	21,7	123	70,3	2,62	6

Sınıf öğretmenleri açısından ‘Öğretmenlerin Demokratik Davranışları’ içindeki ifadelerin frekans, yüzde ve aritmetik ortalama değerleriyle önem sıraları incelendiğinde toplam 33 ifade bulunan bu ölçekteki puanların tamamının aritmetik ortalaması (max: 3, min: 1) $\bar{x}=2.12$ ’ dir. Sınıf öğretmenlerinin demokratik davranışlarına ilişkin

öğrenci görüşü puanlarının (1.67 – 2.33) ‘orta’ düzeyde bir aritmetik ortalamaya sahip olduğu belirtilebilir. Buna göre bazı ifadeler şu şekilde değerlendirilmiştir:

“(2. Madde) Öğretmenim bizi küçük düşüren sözler söyler.” ifadesinin *en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{x}=2,85$) sahip olduğu ve bu değer de (2.34 - 3.00) ‘yüksek’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeri olduğu görülür. Bu ifade için 5 öğrenci (%2,9) ‘her zaman’, 16 öğrenci (%9,1) ‘bazen’, 154 öğrenci ise (%88,0) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %88’i, sınıf öğretmenlerinin hiçbir zaman kendilerine küçük düşüren sözler söylemediği görüşündedir. Bu durum hem öğrencilerin kendilerini daha rahat ifade etmeleri hem de sınıf içi iletişim açısından çok olumludur.

“(30. Madde) Öğretmenim kendisinden farklı düşünen öğrencilere kızar.” ifadesi *ikinci en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{x}=2.73$) sahiptir ve bu değer de (2.34 - 3.00) ‘yüksek’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 11 öğrenci (% 6,3) ‘her zaman’, 24 öğrenci (%13,7) ‘bazen’, 140 öğrenci ise (%80,0) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %80,0’i sınıf öğretmenlerinin hiçbir zaman kendisinden farklı düşünen öğrencilere kızmadığını belirtmektedir. Bu görüşler öğretmen açısından olumludur.

“(28. Madde) Öğretmenim sınıfta öğrencilere hakarete varan sözler söyler.” ifadesi *üçüncü en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{x}=2.72$) sahiptir ve bu değer de (2.34 - 3.00) ‘yüksek’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 15 öğrenci (%8,6) ‘her zaman’, 18 öğrenci (%10,3) ‘bazen’, 142 öğrenci ise (%81,1) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %81,1’i sınıf öğretmenlerinin hiçbir zaman sınıfta hakarete varan sözler söylemediğini belirtmektedir. Bu görüşler öğretmen-öğrenci iletişimi açısından olumlu bir durumdur.

“(17. Madde) Öğretmenim öğrencilerin sınıfta oturacakları yerleri kendilerinin seçmelerine izin verir.” ifadesi *on beşinci en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{x}=2.29$) sahiptir ve bu değer de (1.67 – 2.33) ‘orta’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 79 öğrenci (%45,1) ‘her zaman’, 69 öğrenci (%39,4) ‘bazen’, 27 öğrenci ise (%15,4) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının

%45,1'si sınıf öğretmenlerinin her zaman öğrencilerin sınıfta oturacakları yerleri kendilerinin seçmelerine izin vermediğini belirtmektedir. Demokratik ortamlarda bireylerin kararları birlikte alması daha doğru olacağından bu görüş öğretmen açısından olumludur.

“(15. Madde) Öğretmenim yapacağı sınavın tarihini belirlerken öğrencilerin de görüşlerini alır.” ifadesi *on altıncı en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{x}=2,24$) sahiptir ve bu değer de (1.67 – 2.33) ‘orta’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 94 öğrenci (%53,7) ‘her zaman’, 30 öğrenci (%17,1) ‘bazen’, 51 öğrenci ise (%29,1) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %53,7'si sınıf öğretmenlerinin yapacağı sınavın tarihini belirlerken öğrencilerin de görüşlerini aldığını belirtmektedir. Bu görüşlerin öğretmen açısından olumlu olduğu söylenebilir.

“(18. Madde) Öğretmenim, öğrencilerin başarısını değerlendirirken tarafsız davranır.” ifadesi *on yedinci en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{x}=2,19$) sahiptir ve bu değer de (1.67 – 2.33) ‘orta’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 95 öğrenci (%54,3) ‘her zaman’, 19 öğrenci (%10,9) ‘bazen’, 61 öğrenci ise (%34,9) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %54,3'ü sınıf öğretmenlerinin, her zaman öğrencilerin başarısını değerlendirirken tarafsız davrandığını belirtmektedir. Bu görüşler öğretmen açısından olumluyken 61 öğrencinin “öğretmenlerinin hiçbir zaman tarafsız davranmadığı” görüşü de olumsuz bir durumdur.

“(29. Madde) Öğretmenim sınıfımızdaki her öğrenciye (zengin yoksul vb.) saygı gösterir.” ifadesi *yirmi birinci en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{x}=1,65$) sahiptir ve bu değer de (0.00 – 1.66) ‘düşük’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 53 öğrenci (%30,3) ‘her zaman’, 9 öğrenci (%5,1) ‘bazen’, 113 öğrenci ise (%64,6) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %64,6'sı sınıf öğretmenlerinin, sınıftaki her öğrenciye (zengin yoksul vb.) saygı göstermediğini belirtmektedir. Bu sonuç öğretmen açısından olumsuzdur.

“(1. Madde) Öğretmenim derslere zamanında girip çıkar.” ifadesi *yirmi üçüncü en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{x}=1,41$) sahiptir ve bu değer de (0.00 – 1.66) ‘düşük’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 6 öğrenci (%3,4) ‘her zaman’, 60 öğrenci (%34,3) ‘bazen’, 109 öğrenci ise (%62,3) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir.

Buna göre, toplam öğrenci sayısının %62,3'ü sınıf öğretmenlerinin derslere zamanında girip çıkmadığını belirtmektedir. Bu sonuç öğretmen açısından son derece olumsuzdur.

“(12. Madde) Öğretmenim kendisinden farklı düşünen öğrencileri saygıyla dinler.” ifadesi *otuz üçüncü en yüksek* aritmetik ortalama değerine yani *en düşük* değere ($\bar{x}=1,21$) sahiptir ve bu değer de (0.00 – 1.66) ‘düşük’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 13 öğrenci (%7,4) ‘her zaman’, 12 öğrenci (%6,9) ‘bazen’, 150 öğrenci ise (%85,7) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, öğrencilerin %85,7’si sınıf öğretmenlerinin kendisinden farklı düşünen öğrencileri hiçbir zaman saygıyla dinlemediğini belirtmektedir. Bu sonuç öğretmen için son derece olumsuzdur.

3.2. İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Verilerinin Genel Analizi

İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin verilerinin genel analizi Tablo 7’ de verilmiştir.

Tablo 7: İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Verilerinin Genel Analiz

Maddeler	Cevap Seçenekleri						$\bar{X}$	Önem Sırası
	Her Zaman		Bazen		Hiçbir Zaman			
	f	%	f	%	f	%		
1. Öğretmenim derslere zamanında girip çıkar.	9	5,1	46	26,3	120	68,6	1,36	31
2- Öğretmenim bizi küçük düşüren sözler söyler.	7	4,0	31	17,7	137	78,3	2,74	2
3. Öğretmenim kendi hatası olduğunda özür diler.	21	12,0	36	20,6	118	67,4	1,44	25
4. Öğretmenim sınıftaki kızlarla erkeklere eşit davranır.	19	10,9	24	13,7	132	75,4	1,35	32
5- Öğretmenim sınıftaki başarılı öğrencilere diğer öğrencilerinden daha sevecen davranır.	33	18,9	32	18,3	110	62,9	2,44	11
6. Öğretmenim öğrencilerine güvendiğini gösteren davranışlar sergiler.	17	9,7	41	23,4	117	66,9	1,42	26
7. Öğretmenim bir öğrenci yanlış yaptığında, öğrencinin açıklama yapmasına izin verir.	8	4,6	44	25,1	123	70,3	1,34	33
8- Öğretmenim sınıfta bir öğrenci huzursuzluk çıkardığında bütün sınıfa kızar.	26	14,9	52	29,7	97	55,4	2,40	14
9. Öğretmenim öğrencilerin görüşlerini özgürce açıklamaları yönünde davranır.	15	8,6	40	22,9	120	68,6	1,40	27
10. Öğretmenim, sorulara yanlış cevap veren öğrencilerin konuşmalarını kesmeyip dinler.	14	8,0	39	22,3	122	69,7	1,38	29

Maddeler	Cevap Seçenekleri						$\bar{X}$	Önem Sırası
	Her Zaman		Bazen		Hiçbir Zaman			
	f	%	f	%	f	%		
11- Öğretmenim, kızdığında öğrencileri disiplin kuruluna vereceğini söyler.	14	8,0	24	13,7	137	78,3	2,70	4
12. Öğretmenim kendisinden farklı düşünen öğrencileri saygıyla dinler.	18	10,3	33	18,9	124	70,9	1,39	28
13- Öğretmenim sınıfta öğrencilere emir verir.	20	11,4	26	14,9	129	73,7	2,62	7
14. Öğretmenim yapacağı sınavın türünü (klasik sınav test vb.) belirlerken öğrencilerin de görüşlerini alır.	101	57,7	38	21,7	36	20,6	2,37	15
15. Öğretmenim yapacağı sınavın tarihini belirlerken öğrencilerin de görüşlerini alır.	89	50,9	31	17,7	55	31,4	2,19	16
16- Öğretmenim kendisiyle aynı düşünen öğrencilere daha iyi davranır.	32	18,3	34	19,4	109	62,3	2,44	12
17. Öğretmenim öğrencilerin sınıfta oturacakları yerleri kendilerinin seçmelerine izin verir.	103	58,9	49	28,0	23	13,1	2,45	10
18. Öğretmenim öğrencilerin başarısını değerlendirirken tarafsız davranır.	74	42,3	29	16,6	72	41,1	2,01	19
19- Öğretmenim öğrencilere (tembel-çalışkan, yetenekli-yeteneksiz, zeki vb.) sıfatlar takar.	19	10,9	17	9,7	139	79,4	2,68	5
20. Öğretmenim bütün öğrencilerin sınıf etkinliklerine katılması için çaba sarf eder.	29	16,6	41	23,4	105	60,0	1,56	24
21- Öğretmenim bir kere bir öğrenciye kızarsa ona karşı olumsuz davranışlar sergiler.	20	11,4	41	23,4	114	65,1	2,53	8
22- Öğretmenim sınıfta bağırarak sessizliği sağlamaya çalışır.	88	50,3	63	36,0	24	13,7	1,63	21
23. Öğretmenim sınıfın çoğunluğunca verilmiş kararlara uyar.	33	18,9	45	25,7	97	55,4	1,63	22
24. Öğretmenim okul içinde uyulacak kuralları öğrencilerin belirlemesi yönünde davranır.	75	42,9	36	20,6	64	36,6	2,06	18
25. Öğretmenim bütün öğrencilerin her türlü sorun ve ihtiyaçlarını dinler.	11	6,3	43	24,6	121	69,1	1,37	30
26. Öğretmenim öğrencilerin sınav veya ödev notlarına yaptıkları itirazları kabul eder.	65	37,1	60	34,3	50	28,6	2,08	17
27- Öğretmenim beğenmediği düşünce ve ifadelerinden dolayı öğrencilere kızar.	19	10,9	44	25,1	112	64,0	2,53	9
28- Öğretmenim sınıfta öğrencilere hakarete varan sözler söyler.	9	5,1	28	16,0	138	78,9	2,73	3
29. Öğretmenim sınıfımızdaki her öğrenciye (zengin yoksul vb.) saygı gösterir.	59	33,7	19	10,9	97	55,4	1,78	20
30- Öğretmenim kendisinden farklı düşünen öğrencilere kızar.	13	7,4	17	9,7	145	82,9	2,75	1
31- Öğretmenim öğrencilerin kendisini eleştirmelerine kızar.	21	12,0	58	33,1	96	54,9	2,42	13
32. Öğretmenim sınıf başkanı vb. tespit etmek için sınıfta seçim yaptırır.	40	22,9	27	15,4	108	61,7	1,61	23
33- Öğretmenim kızdığı zaman düşük not vereceğini söyler.	10	5,7	39	22,3	126	72,0	2,66	6

Branş öğretmenleri açısından ‘Öğretmenlerin Demokratik Davranışları’ içindeki ifadelerin frekans, yüzde ve aritmetik ortalama değerleriyle önem sıraları incelendiğinde toplam 33 ifade bulunan bu ölçekteki puanların tamamının aritmetik ortalaması (max: 3, min: 1) $\bar{x}=2.04$ tür. Branş öğretmenlerinin demokratik davranışlarına ilişkin

öğrenci görüşü puanlarının (1.67 – 2.33) ‘orta’ düzeyde bir aritmetik ortalamaya sahip olduğu belirtilebilir. Buna göre bazı ifadeler şu şekilde değerlendirilmiştir:

‘(30. Madde) Öğretmenim kendisinden farklı düşünen öğrencilere kızar.’ ifadesinin *en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{x}=2,75$) sahip olduğu ve bu değer de (2.34 - 3.00) ‘yüksek’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeri olduğu görülür. Bu ifade için 13 öğrenci (%7,4) ‘her zaman’, 17 öğrenci (%9,7) ‘bazen’, 145 öğrenci ise (%82,9) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %82,9’u branş öğretmenlerinin kendisinden farklı düşünen öğrencilere hiçbir zaman kızmadığı görüşündedir. Bu durum öğretmen açısından çok olumludur.

‘(2. Madde) Öğretmenim bizi küçük düşüren sözler söyler.’ ifadesi *ikinci en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{x}=2.74$) sahiptir ve bu değer de (2.34 - 3.00) ‘yüksek’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 7 öğrenci (%4,0) ‘her zaman’, 31 öğrenci (%17,7) ‘bazen’, 137 öğrenci ise (%78,3) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %78,3’ü branş öğretmenlerinin hiçbir zaman kendilerini küçük düşüren sözler söylemediğini belirtmektedir. Bu görüşler de öğretmen açısından olumludur.

‘(28. Madde) Öğretmenim sınıfta öğrencilere hakarete varan sözler söyler.’ ifadesi *üçüncü en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{x}=2.73$) sahiptir ve bu değer de (2.34 - 3.00) ‘yüksek’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 9 öğrenci (%5,1) ‘her zaman’, 28 öğrenci (%16,0) ‘bazen’, 138 öğrenci ise (%78,9) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %78,9’u branş öğretmenlerinin hiçbir zaman sınıfta öğrencilere hakarete varan sözler söylemediği görüşündedir. Bu görüşler öğretmen-öğrenci iletişimi açısından olumlu bir durumdur.

‘(15. Madde) Öğretmenim yapacağı sınavın tarihini belirlerken öğrencilerin de görüşlerini alır.’ ifadesi *on altıncı en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{x}=2.19$) sahiptir ve bu değer de (1.67 – 2.33) ‘orta’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 89 öğrenci (%50,9) ‘her zaman’, 31 öğrenci (%17,7) ‘bazen’, 55 öğrenci ise (%31,4) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %50,9’u

branş öğretmenlerinin her zaman yapacağı sınavın tarihini belirlerken öğrencilerin de görüşlerini aldığını belirtmişlerdir. Bu görüşler öğretmen açısından olumludur.

‘(26. Madde) Öğretmenim öğrencilerin sınav veya ödev notlarına yaptıkları itirazları kabul eder.’ ifadesi *on yedinci en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{x}=2,08$) sahiptir ve bu değer de (1.67 – 2.33) ‘orta’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 65 öğrenci (%37,1) ‘her zaman’, 60 öğrenci (%34,3) ‘bazen’, 50 öğrenci ise (%28,6) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %37,1’i branş öğretmenlerinin, her zaman öğrencilerin sınav veya ödev notlarına yaptıkları itirazları kabul ettiğini belirtmektedir. Bu görüşler öğretmen açısından olumludur.

‘(24. Madde) Öğretmenim, okul içinde uyulacak kuralları öğrencilerin belirlemesi yönünde davranır.’ ifadesi *on sekizinci en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{x}=2,06$) sahiptir ve bu değer de (1.67 – 2.33) ‘orta’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 75 öğrenci (%42,9) ‘her zaman’, 36 öğrenci (%20,6) ‘bazen’, 64 öğrenci ise (%36,6) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %42,9’u branş öğretmenlerinin her zaman okul içinde uyulacak kuralları öğrencilerin belirlemesi yönünde davrandığını belirtmişlerdir.

‘(22. Madde) Öğretmenim, sınıfta bağırarak sessizliği sağlamaya çalışır.’ ifadesi *yirmi birinci en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{x}=1,63$) sahiptir ve bu değer de (0.00 – 1.66) ‘düşük’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 88 öğrenci (%50,3) ‘her zaman’, 63 öğrenci (%36,0) ‘bazen’, 24 öğrenci ise (%13,7) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %50,3’ü branş öğretmenlerinin her zaman sınıfta bağırarak sessizliği sağlamaya çalıştığını belirtmektedir. Bu durum öğretmen bakımından olumsuz olarak değerlendirilebilir.

‘(23. Madde) Öğretmenim sınıfın çoğunluğunca verilmiş kararlara uyar.’ ifadesi *yirmi ikinci en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{x}=1,63$) sahiptir ve bu değer de (0.00 – 1.66) ‘düşük’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 33 öğrenci (%18,9) ‘her zaman’, 45 öğrenci (%25,7) ‘bazen’, 97 öğrenci ise (%55,4) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %55,4’ü branş öğretmenlerinin hiçbir

zaman sınıfın çoğunluğunca verilmiş kararlara uymadığını belirtmişlerdir. Bu durum öğretmen davranışları açısından olumsuz olarak düşünülebilir.

(32. Madde) Öğretmenim sınıf başkanı vb. tespit etmek için sınıfta seçim yaptırır.’ ifadesi *yirmi üçüncü en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{x}=1,61$) sahiptir ve bu değer de (0.00 – 1.66) ‘düşük’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 40 öğrenci (%22,9) ‘her zaman’, 27 öğrenci (%15,4) ‘bazen’, 108 öğrenci ise (%61,7) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %61,7’si branş öğretmenlerinin hiçbir zaman sınıf başkanı vb. tespit etmek için sınıfta seçim yaptırmadığını belirtmişlerdir.

(7. Madde) Öğretmenim bir öğrenci yanlış yaptığında, öğrencinin açıklama yapmasına izin verir.’ ifadesi *otuz üçüncü en yüksek* aritmetik ortalama değerine yani *en düşük* değere ($\bar{x}=1,34$) sahiptir ve bu değer de (0.00 – 1.66) ‘düşük’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 8 öğrenci (%4,6) ‘her zaman’, 44 öğrenci (%25,1) ‘bazen’, 123 öğrenci ise (%70,3) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %70,3’ü branş öğretmenlerinin hiçbir zaman yanlış yapan bir öğrenciye açıklama yapma izni vermediğini belirtmişlerdir.

3.3. İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Verilerinin Genel Analizi

İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin verilerinin genel analizi Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8: İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Verilerinin Genel Analizi

Maddeler	Cevap Seçenekleri						$\bar{X}$	Önem Sırası
	Her Zaman		Bazen		Hiçbir Zaman			
	f	%	f	%	f	%		
1. Öğretmenim derslere zamanında girip çıkar.	3	1,6	34	17,6	156	80,8	1,20	32
2- Öğretmenim bizi küçük düşüren sözler söyler.	14	7,3	33	17,1	146	75,6	2,68	4
3. Öğretmenim kendi hatası olduğunda özür diler.	14	7,3	20	10,4	159	82,4	1,24	28
4. Öğretmenim sınıftaki kızlarla erkeklere eşit davranır.	7	3,6	17	8,8	169	87,6	1,16	33

Maddeler	Cevap Seçenekleri						$\bar{x}$	Önem Sırası
	Her Zaman		Bazen		Hiçbir Zaman			
	f	%	f	%	f	%		
5- Öğretmenim sınıftaki başarılı öğrencilere diğer öğrencilerinden daha sevecen davranır.	19	9,8	45	23,3	129	66,8	2,56	7
6. Öğretmenim öğrencilerine güvendiğini gösteren davranışlar sergiler.	6	3,1	29	15,0	158	81,9	1,21	31
7. Öğretmenim bir öğrenci yanlış yaptığıında, öğrencinin açıklama yapmasına izin verir.	8	4,1	43	22,3	142	73,6	1,30	24
8- Öğretmenim sınıfta bir öğrenci huzursuzluk çıkardığında bütün sınıfa kızar.	18	9,3	76	39,4	99	51,3	2,41	12
9. Öğretmenim öğrencilerin görüşlerini özgürce açıklamaları yönünde davranır.	9	4,7	25	13,0	159	82,4	1,22	30
10. Öğretmenim, sorulara yanlış cevap veren öğrencilerin konuşmalarını kesmeyip dinler.	13	6,7	23	11,9	157	81,3	1,25	25
11- Öğretmenim, kızdığıında disiplin kuruluna vereceğini söyler.	13	6,7	50	25,9	130	67,4	2,60	6
12. Öğretmenim kendisinden farklı düşünen öğrencileri saygıyla dinler.	15	7,8	20	10,4	158	81,9	1,25	26
13- Öğretmenim sınıfta öğrencilere emir verir.	22	11,4	40	20,7	131	67,9	2,56	8
14. Öğretmenim yapacağı sınavın türünü (klasik sınav test vb.) belirlerken öğrencilerin de görüşlerini alır.	63	32,6	47	24,4	83	43,0	1,89	16
15. Öğretmenim yapacağı sınavın tarihini belirlerken öğrencilerin de görüşlerini alır.	43	22,3	58	30,1	92	47,7	1,74	20
16- Öğretmenim kendisiyle aynı düşünen öğrencilere daha iyi davranır.	49	25,4	34	17,6	110	57,0	2,31	14
17. Öğretmenim öğrencilerin sınıfta oturacakları yerleri kendilerinin seçmelerine izin verir.	89	46,1	81	42,0	23	11,9	2,34	13
18. Öğretmenim öğrencilerin başarısını değerlendirirken tarafsızdır.	58	30,1	29	15,0	106	54,9	1,75	19
19- Öğretmenim öğrencilere (tembel-çalışkan, zeki vb.) sıfatlar takar.	10	5,2	28	14,5	155	80,3	2,75	2
20. Öğretmenim bütün öğrencilerin sınıf etkinliklerine katılması için çaba sarf eder.	15	7,8	20	10,4	158	81,9	1,25	27
21- Öğretmenim bir kere bir öğrenciye kızarsa ona karşı olumsuz davranışlar sergiler.	12	6,2	46	23,8	135	69,9	2,63	5
22- Öğretmenim sınıfta bağırarak sessizliği sağlamaya çalışır.	62	32,1	102	52,8	29	15,0	1,82	17
23. Öğretmenim sınıfın çoğunluğunca verilmiş kararlara uyar.	20	10,4	57	29,5	116	60,1	1,50	22
24. Öğretmenim okul içinde uyulacak kuralları öğrencilerin belirlemesi yönünde davranır.	55	28,5	42	21,8	96	49,7	1,78	18
25. Öğretmenim bütün öğrencilerin her türlü sorun ve ihtiyaçlarını dinler.	11	5,7	25	13,0	157	81,3	1,24	29
26. Öğretmenim öğrencilerin sınav veya ödev notlarına yaptıkları itirazları kabul eder.	91	47,2	70	36,3	32	16,6	2,30	15
27- Öğretmenim beğenmediği düşünce ve ifadelerinden dolayı öğrencilere kızar.	17	8,8	56	29,0	120	62,2	2,53	10
28- Öğretmenim sınıfta öğrencilere hakarete varan sözler söyler.	8	4,1	38	19,7	147	76,2	2,72	3
29. Öğretmenim sınıfımızdaki her öğrenciye (zengin-yoksul vb.) saygı gösterir.	44	22,8	10	5,2	139	72,0	1,50	23
30- Öğretmenim kendisinden farklı düşünen öğrencilere kızar.	7	3,6	20	10,4	166	86,0	2,82	1
31- Öğretmenim öğrencilerin kendisini eleştirmelerine kızar.	22	11,4	48	24,9	123	63,7	2,52	11
32. Öğretmenim sınıf başkanı vb. tespit etmek için sınıfta seçim yaptırır.	41	21,2	29	15,0	123	63,7	1,57	21
33- Öğretmenim kızdığı zaman düşük not vereceğini söyler.	19	9,8	49	25,4	125	64,8	2,54	9

Sınıf öğretmenleri açısından ‘Öğretmenlerin Demokratik Davranışları’ içindeki ifadelerin frekans, yüzde ve aritmetik ortalama değerleriyle önem sıraları incelendiğinde toplam 33 ifade bulunan ölçekteki puanların tamamının aritmetik ortalaması (max: 3, min: 1) $\bar{x}=1,94$ ’tür. Sınıf öğretmenlerinin demokratik davranışlarına ilişkin öğrenci görüşü puanlarının (1.67 – 2.33) ‘orta’ düzeyde bir aritmetik ortalamaya sahip olduğu belirtilebilir. Buna göre bazı ifadeler şu şekilde değerlendirilmiştir:

‘(30. Madde) Öğretmenim kendisinden farklı düşünen öğrencilere kızar’ ifadesinin *en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{x}=2.82$) sahip olduğu ve bu değer de (2.34 - 3.00) ‘yüksek’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeri olduğu görülmektedir. Bu ifade için 7 öğrenci (%3,6) ‘her zaman’, 20 öğrenci (%10,4) ‘bazen’, 166 öğrenci ise (%86,0) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %86’sı sınıf öğretmenlerinin kendisinden farklı düşünen öğrencilere hiçbir zaman kızmadığı görüşündedir. Bu, demokrasinin farklılıklara saygı anlamı gereği de olumlu bir durumdur.

‘(19. Madde) Öğretmenim öğrencilere (tembel-çalışkan, yetenekli-yeteneksiz, zeki vb.) sıfatlar takar.’ ifadesi *ikinci en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{x}=2.75$) sahiptir ve bu değer de (2.34 - 3.00) ‘yüksek’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 10 öğrenci (%5,2) ‘her zaman’, 28 öğrenci (%14,5) ‘bazen’, 155 öğrenci ise (%80,3) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %80,3’ü sınıf öğretmenlerinin hiçbir zaman öğrencilere (tembel-çalışkan, yetenekli-yeteneksiz, zeki vb.) sıfatlar takmadığını belirtmektedir.

‘(28. Madde) Öğretmenim sınıfta öğrencilere hakarete varan sözler söyler.’ ifadesi *üçüncü en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{x}=2.72$) sahiptir ve bu değer de (2.34 - 3.00) ‘yüksek’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 8 öğrenci (%4,1) ‘her zaman’, 38 öğrenci (%19,7) ‘bazen’, 147 öğrenci ise (%76,2) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %76,2’si sınıf öğretmenlerinin hiçbir zaman sınıfta öğrencilere hakarete varan sözler söylemediği görüşündedirler. Bu görüşler öğretmen-öğrenci iletişimi açısından olumlu bir durumdur.

‘(16. Madde) Öğretmenim, kendisiyle aynı düşünen öğrencilere daha iyi davranır.’ ifadesi *on dördüncü en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{x}=2.31$) sahiptir ve bu değer de

(1.67 – 2.33) ‘orta’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 49 öğrenci (%25,4) ‘her zaman’, 34 öğrenci (%17,6) ‘bazen’, 110 öğrenci ise (%57,0) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %57,0’si sınıf öğretmenlerinin kendisiyle aynı düşünen öğrencilere hiçbir zaman daha iyi davranmadığını belirtmişlerdir. Bu görüşler öğretmen açısından olumludur.

‘(26. Madde) Öğretmenim öğrencilerin sınav veya ödev notlarına yaptıkları itirazları kabul eder.’ ifadesi *on beşinci en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{x}=2,30$) sahiptir ve bu değer de (1.67 – 2.33) ‘orta’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 91 öğrenci (%47,2) ‘her zaman’, 70 öğrenci (%36,3) ‘bazen’, 32 öğrenci ise (%16,6) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %47,2’si sınıf öğretmenlerinin, her zaman sınav veya ödev notlarına yaptıkları itirazları kabul ettiklerini belirtmektedirler. Bu görüşler öğretmen açısından olumlu olarak değerlendirilebilir.

‘(14. Madde) Öğretmenim yapacağı sınavın türünü (klasik sınav test vb.) belirlerken öğrencilerin de görüşlerini alır.’ ifadesi *on altıncı en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{x}=1,89$) sahiptir ve bu değer de (1.67 – 2.33) ‘orta’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 63 öğrenci (%32,6) ‘her zaman’, 47 öğrenci (%24,4) ‘bazen’, 83 öğrenci ise (%43,0) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %43,0’ü öğretmenlerinin yapacağı sınavın türünü (klasik sınav test vb.) belirlerken öğrencilerin görüşlerini almadığını belirtmişlerdir.

(32. Madde) Öğretmenim sınıf başkanı vb. tespit etmek için sınıfta seçim yaptırır.’ ifadesi *yirmi birinci en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{x}=1,57$) sahiptir ve bu değer de (0.00 – 1.66) ‘düşük’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 41 öğrenci (%21,2) ‘her zaman’, 29 öğrenci (%15,0) ‘bazen’, 123 öğrenci ise (%63,7) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %63,7’si sınıf öğretmenlerinin hiçbir zaman sınıf başkanı vb. tespit etmek için sınıfta seçim yaptırmadığını belirtmişlerdir.

‘(23. Madde) Öğretmenim sınıfın çoğunluğunca verilmiş kararlara uyar.’ ifadesi *yirmi ikinci en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{x}=1,50$) sahiptir ve bu değer de (0.00 – 1.66) ‘düşük’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 20 öğrenci

(%10,4) ‘her zaman’, 57 öğrenci (%29,5) ‘bazen’, 116 öğrenci ise (%60,1) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %60,1’i sınıf öğretmenlerinin hiçbir zaman sınıfın çoğunluğunca verilmiş kararlara uymadığını belirtmişlerdir. Bu durum öğretmen davranışları açısından olumsuzdur.

‘(29. Madde) Öğretmenim sınıfımızdaki her öğrenciye (zengin yoksul vb.) saygı gösterir.’ ifadesi de *yirmi üçüncü en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{x}=1,50$) sahiptir ve bu değer de (0.00 – 1.66) ‘düşük’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 44 öğrenci (%22,8) ‘her zaman’, 10 öğrenci (%5,2) ‘bazen’, 139 öğrenci ise (%72,0) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %72,0’si sınıf öğretmenlerinin, sınıftaki her öğrenciye (zengin yoksul vb.) saygı göstermediğini belirtmektedir. Bu sonuç öğretmen açısından olumsuzdur.

‘(4. Madde) Öğretmenim sınıftaki kızlarla erkeklere eşit davranır’ ifadesi de *otuz üçüncü en yüksek* aritmetik ortalama değerine yani *en düşük* değere ($\bar{x}=1,16$) sahiptir ve bu değer de (0.00 – 1.66) ‘düşük’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 7 öğrenci (%3,6) ‘her zaman’, 17 öğrenci (%8,8) ‘bazen’, 169 öğrenci ise (%87,6) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %87,6’sı sınıf öğretmenlerinin, sınıftaki kızlarla erkeklere hiçbir zaman eşit davranmadığını belirtmektedir. Bu sonuç öğretmen açısından olumsuzdur.

3.4. İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Verilerinin Genel Analizi

İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin verilerinin genel analizi Tablo 9’ da verilmiştir.

Tablo 9: İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Verilerinin Genel Analizi

Maddeler	Cevap Seçenekleri						$\bar{X}$	Önem Sırası
	Her Zaman		Bazen		Hiçbir Zaman			
	f	%	f	%	f	%		
1. Öğretmenim derslere zamanında girip çıkar.	12	6,2	48	24,9	133	68,9	1,37	25
2- Öğretmenim bizi küçük düşüren sözler söyler.	6	3,1	36	18,7	151	78,2	2,75	1
3. Öğretmenim kendi hatası olduğunda özür diler.	19	9,8	26	13,5	148	76,7	1,33	28
4. Öğretmenim sınıftaki kızlarla erkeklere eşit davranır.	13	6,7	13	6,7	167	86,5	1,20	33
5- Öğretmenim sınıftaki başarılı öğrencilere diğer öğrencilerinden daha sevecen davranır.	22	11,4	35	18,1	136	70,5	2,59	7
6. Öğretmenim öğrencilerine güvendiğini gösteren davranışlar sergiler.	13	6,7	51	26,4	129	66,8	1,39	24
7. Öğretmenim bir öğrenci yanlış yaptığında, öğrencinin açıklama yapmasına izin verir.	11	5,7	48	24,9	134	69,4	1,36	26
8- Öğretmenim sınıfta bir öğrenci huzursuzluk çıkardığında bütün sınıfa kızar.	21	10,9	71	36,8	101	52,3	2,41	13
9. Öğretmenim öğrencilerin görüşlerini özgürce açıklamaları yönünde davranır.	11	5,7	31	16,1	151	78,2	1,27	30
10. Öğretmenim, sorulara yanlış cevap veren öğrencilerin konuşmalarını kesmeyi dinler.	17	8,8	29	15,0	147	76,2	1,32	29
11- Öğretmenim, kızdığında öğrencileri disiplin kuruluna vereceğini söyler.	11	5,7	42	21,8	140	72,5	2,66	5
12. Öğretmenim kendisinden farklı düşünen öğrencileri saygıyla dinler.	15	7,8	22	11,4	156	80,8	1,26	31
13- Öğretmenim sınıfta öğrencilere emir verir.	15	7,8	32	16,6	146	75,6	2,67	4
14. Öğretmenim yapacağı sınavın türünü (klasik sınav test vb.) belirlerken öğrencilerin de görüşlerini alır.	61	31,6	53	27,5	79	40,9	1,90	16
15. Öğretmenim yapacağı sınavın tarihini belirlerken öğrencilerin de görüşlerini alır.	40	20,7	64	33,2	89	46,1	1,74	20
16- Öğretmenim kendisiyle aynı düşünen öğrencilere daha iyi davranır.	50	25,9	32	16,6	111	57,5	2,31	14
17. Öğretmenim öğrencilerin sınıfta oturacakları yerleri kendilerinin seçmelerine izin verir.	109	56,5	62	32,1	22	11,4	2,45	12
18. Öğretmenim öğrencilerin başarısını değerlendirirken tarafsız davranır.	60	31,1	35	18,1	98	50,8	1,80	19
19- Öğretmenim öğrencilere (tembel-çalışkan, yetenekli-yeteneksiz, zeki vb.) sıfatlar takar.	13	6,7	22	11,4	158	81,9	2,75	2
20. Öğretmenim bütün öğrencilerin sınıf etkinliklerine katılması için çaba sarf eder.	13	6,7	26	13,5	154	79,8	1,26	32
21- Öğretmenim bir kere bir öğrenciye kızarsa ona karşı olumsuz davranışlar sergiler.	21	10,9	41	21,2	131	67,9	2,56	9
22- Öğretmenim sınıfta bağırarak sessizliği sağlamaya çalışır.	80	41,5	85	44,0	28	14,5	1,73	21
23. Öğretmenim sınıfın çoğunluğunca verilmiş kararlara uyar.	25	13,0	60	31,1	108	56,0	1,56	22
24. Öğretmenim okul içinde uyulacak kuralları öğrencilerin belirlemesi yönünde davranır.	59	30,6	51	26,4	83	43,0	1,87	18
25. Öğretmenim bütün öğrencilerin her türlü sorun ve ihtiyaçlarını dinler.	17	8,8	37	19,2	139	72,0	1,36	27
26. Öğretmenim öğrencilerin sınav veya ödev notlarına yaptıkları itirazları kabul eder.	88	45,6	64	33,2	41	21,2	2,24	15

Maddeler	Cevap Seçenekleri						$\bar{X}$	Önem Sırası
	Her Zaman		Bazen		Hiçbir Zaman			
	f	%	f	%	f	%		
27- Öğretmenim beğenmediği düşünce ve ifadelerinden dolayı öğrencilere kızar.	19	9,8	46	23,8	128	66,3	2,56	10
28- Öğretmenim sınıfta öğrencilere hakarete varan sözler söyler.	21	10,9	28	14,5	144	74,6	2,63	6
29. Öğretmenim sınıfımızdaki her öğrenciye (zengin yoksul vb.) saygı gösterir.	46	23,8	15	7,8	132	68,4	1,55	23
30- Öğretmenim kendisinden farklı düşünen öğrencilere kızar.	11	5,7	26	13,5	156	80,8	2,75	3
31- Öğretmenim öğrencilerin kendisini eleştirmelerine kızar.	19	9,8	55	28,5	119	61,7	2,51	11
32. Öğretmenim sınıf başkanı vb. tespit etmek için sınıfta seçim yaptırır.	71	36,8	31	16,1	91	47,2	1,89	17
33- Öğretmenim kızdığı zaman düşük not vereceğini söyler.	17	8,8	46	23,8	130	67,4	2,58	8

Branş öğretmenleri açısından ‘Öğretmenlerin Demokratik Davranışları’ içindeki ifadelerin frekans, yüzde ve aritmetik ortalama değerleriyle önem sıraları incelendiğinde toplam 33 ifade bulunan bu ölçekteki puanların tamamının aritmetik ortalaması (max: 3, min: 1) $\bar{x}=1,98$ ’dir. Branş öğretmenlerinin demokratik davranışlarına ilişkin öğrenci görüşü puanlarının (1.67 – 2.33) ‘orta’ düzeyde bir aritmetik ortalama sahip olduğu belirtilebilir. Buna göre bazı ifadeler şu şekilde değerlendirilmiştir:

‘(2. Madde) Öğretmenim bizi küçük düşüren sözler söyler.’ ifadesi *en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{x}=2.75$) sahiptir ve bu değer de (2.34 - 3.00) ‘yüksek’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 6 öğrenci (%3,1) ‘her zaman’, 36 öğrenci (%18,7) ‘bazen’, 151 öğrenci ise (%78,2) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %78,2’si branş öğretmenlerinin hiçbir zaman kendilerine küçük düşürücü sözler söylemediğini belirtmektedir. Bu görüşler öğretmen açısından olumludur.

‘(19. Madde) Öğretmenim, öğrencilere (tembel-çalışkan, yetenekli-yeteneksiz, zeki vb.) sıfatlar takar.’ ifadesi *ikinci en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{x}=2.75$) sahiptir ve bu değer de (2.34 - 3.00) ‘yüksek’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 13 öğrenci (%6,7) ‘her zaman’, 22 öğrenci (%11,4) ‘bazen’, 158 öğrenci ise (%81,9) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %81,9’u branş öğretmenlerinin hiçbir zaman öğrencilere (tembel-çalışkan, yetenekli-yeteneksiz, zeki vb.) sıfatlar takmadığını belirtmişlerdir.

‘(30. Madde) Öğretmenim kendisinden farklı düşünen öğrencilere kızar’ ifadesi de *üçüncü en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{x}=2.75$) sahip olduğu ve bu değer de (2.34 - 3.00) ‘yüksek’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeri olduğu anlaşılmaktadır. Bu ifade için 11 öğrenci (%5,7) ‘her zaman’, 26 öğrenci (%13,5) ‘bazen’, 156 öğrenci ise (%80,8) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %80,8’i branş öğretmenlerinin kendisinden farklı düşünen öğrencilere hiçbir zaman kızmadığı görüşündedir.

‘(16. Madde) Öğretmenim, kendisiyle aynı düşünen öğrencilere daha iyi davranır.’ ifadesi *on dördüncü en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{x}=2.31$) sahiptir ve bu değer de (1.67 – 2.33) ‘orta’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 50 öğrenci (%25,9) ‘her zaman’, 32 öğrenci (%16,6) ‘bazen’, 111 öğrenci ise (%57,5) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %57,5’i branş öğretmenlerinin hiçbir zaman kendisiyle aynı düşünen öğrencilere daha iyi davranmadığını belirtmişlerdir. Bu görüşler öğretmen açısından olumludur.

‘(26. Madde) Öğretmenim öğrencilerin sınav veya ödev notlarına yaptıkları itirazları kabul eder.’ ifadesi *on beşinci en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{x}=2,24$) sahiptir ve bu değer de (1.67 – 2.33) ‘orta’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 88 öğrenci (%45,6) ‘her zaman’, 64 öğrenci (%33,2) ‘bazen’, 41 öğrenci ise (%21,2) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %45,6’sı branş öğretmenlerinin, her zaman öğrencilerin sınav veya ödev notlarına yaptıkları itirazları kabul ettiğini belirtmektedir. Bu görüşler öğretmen açısından olumludur.

‘(14. Madde) Öğretmenim yapacağı sınavın türünü (klasik sınav test vb.) belirlerken öğrencilerin de görüşlerini alır.’ ifadesi *on altıncı en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{x}=1,90$) sahiptir ve bu değer de (1.67 – 2.33) ‘orta’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 61 öğrenci (%31,6) ‘her zaman’, 53 öğrenci (%27,5) ‘bazen’, 79 öğrenci ise (%40,9) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %40,9’u branş öğretmenlerinin yapacağı sınavın türünü (klasik sınav test vb.) belirlerken öğrencilerin de görüşlerini almadığını belirtmişlerdir.

‘(23. Madde) Öğretmenim sınıfın çoğunluğunca verilmiş kararlara uyar.’ ifadesi *yirmi ikinci en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{x}=1,56$) sahiptir ve bu değer de (0.00 – 1.66) ‘düşük’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 25 öğrenci (%13,0) ‘her zaman’, 60 öğrenci (%31,1) ‘bazen’, 108 öğrenci ise (%56,0) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %56,0’sı branş öğretmenlerinin hiçbir zaman sınıfın çoğunluğunca verilmiş kararlara uymadığını belirtmişlerdir. Bu durum öğretmen davranışları açısından olumsuzdur.

‘(29. Madde) Öğretmenim sınıfımızdaki her öğrenciye (zengin yoksul vb.) saygı gösterir.’ ifadesi *yirmi üçüncü en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{x}=1,55$) sahiptir ve bu değer de (0.00 – 1.66) ‘düşük’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 46 öğrenci (%23,8) ‘her zaman’, 15 öğrenci (%7,8) ‘bazen’, 132 öğrenci ise (%68,4) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %68,4’ü branş öğretmenlerinin, sınıftaki her öğrenciye (zengin yoksul vb.) saygı göstermediğini belirtmektedir. Bu sonuç öğretmen açısından olumsuzdur.

‘(6. Madde) . Öğretmenim öğrencilerine güvendiğini gösteren davranışlar sergiler.’ ifadesi *yirmi dördüncü en yüksek* aritmetik ortalama değerine ($\bar{x}=1,39$) sahiptir ve bu değer de (0.00 – 1.66) ‘düşük’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 13 öğrenci (%6,7) ‘her zaman’, 51 öğrenci (%26,4) ‘bazen’, 129 öğrenci ise (%66,8) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %66,8’i branş öğretmenlerinin, öğrencilerine güvendiğini gösteren davranışlar sergilemediğini belirtmektedir. Bu sonuç öğretmen açısından olumsuzdur.

‘(4. Madde) Öğretmenim sınıftaki kızlarla erkeklere eşit davranır.’ ifadesi *otuz üçüncü en yüksek* aritmetik ortalama değerine yani *en düşük* değere ($\bar{x}=1,20$) sahiptir ve bu değer de (0.00 – 1.66) ‘düşük’ düzeyde bir aritmetik ortalama değeridir. Bu ifade için 13 öğrenci (%6,7) ‘her zaman’, 13 öğrenci (%6,7) ‘bazen’, 167 öğrenci ise (%86,5) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %86,5’i branş öğretmenlerinin, sınıftaki kızlarla erkeklere hiçbir zaman eşit davranışlar sergilemediğini belirtmektedir. Bu sonuç öğretmen açısından olumsuzdur.

3.5. İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Sınıf Düzeyi” Değişkenine Göre Farklılığı

Araştırmanın birinci alt problemi, “ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “sınıf düzeyi” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?” sorusudur. Bu doğrultuda sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin öğrenci görüşlerinde sınıf düzeyi açısından anlamlı bir fark olup olmadığının incelenmesi için *bağımsız gruplar için t-Testi* yapılmıştır.

Tablo 10. İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Sınıf Düzeyi” Değişkenine Göre Farklılığı İçin Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Sınıf Düzeyi	N	$\bar{X}$	S	t	sd	p
4.Sınıf	175	2,01	,16	4,164	366	.000
5.Sınıf	193	1,94	,16			

* p<.05

İlköğretim sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin öğrenci görüşleri, öğrencilerin sınıf düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [$t_{(366)} = 4.164$; $p < .05$]. 4. sınıf öğrencilerinin görüşlerinin ortalaması $\bar{x} = 2.01$ iken, bu değer 5. sınıf öğrencilerinde $\bar{x} = 1.94$ olarak gerçekleşmiştir. Aradaki bu sayısal fark, istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu bulgu, 4. sınıf öğrencilerinin 5. sınıf öğrencilerine oranla demokratik davranış sergilemede sınıf öğretmenlerinin daha başarılı olduğunu düşündükleri şeklinde yorumlanabilir.

Buna benzer olarak Gürbüz’ün (2006), ‘İlköğretim 7. ve 8. Sınıflarda vatandaşlık bilgisi dersinde demokrasi eğitimi’ adlı çalışmasının sonucunda da öğrencilerin “eşitlik, özgürlük ve hoşgörü” kavramlarına ilişkin 7. sınıf ve 8. sınıf kız ve erkek öğrencileri

arasında anlamlı farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Genç'in (2006), "Demokratik Kazanımların Gerçekleştirilmesinde İlköğretim Öğretmenlerinin Etkililiği" adlı çalışmasının sonucunda, demokratik kazanımların gerçekleştirilmesinde ilköğretim öğretmenlerinin demokratikliğinin okuttukları sınıflara göre değişkenlik göstermediği görülmüştür. Bulgular bu araştırma sonuçları ile farklılık göstermektedir. Bu durum öğrencilerin gelişimlerdeki bireysel farklılıktan kaynaklanabilir.

3.6. İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin "Sınıf Düzeyi" Değişkenine Göre Farklılığı

Araştırmanın ikinci alt problemi, "İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri "sınıf düzeyi" değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?" sorusudur. Bu doğrultuda branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin öğrenci görüşlerinde sınıf düzeyi açısından anlamlı bir fark olup olmadığının incelenmesi için *bağımsız gruplar için t-Testi* yapılmıştır.

Tablo 11. İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin "Sınıf Düzeyi" Değişkenine Göre Farklılığı İçin Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Sınıf Düzeyi	N	$\bar{x}$	S	t	sd	p
4.Sınıf	175	2,04	,18	3,035	366	.003
5.Sınıf	193	1,99	,17			

* $p < .05$

İlköğretim branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin öğrenci görüşleri, öğrencilerin sınıf düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [$t_{(366)} = 3,035$; $p < .05$]. 4. sınıf öğrencilerinin görüşlerinin ortalaması $\bar{x}=2.04$ iken, bu değer 5. sınıf öğrencilerinde $\bar{x}=1.99$ olarak gerçekleşmiştir. Aradaki bu sayısal fark, istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu bulgu, 4. sınıf öğrencilerinin 5. sınıf öğrencilerine oranla demokratik

davranış sergilemede branş öğretmenlerinin daha başarılı olduğunu düşündükleri şeklinde yorumlanabilir.

Yalçın, Durmuş ve Demirtaş'ın (2009), “Genel Lise Öğretmenlerinin Sınıf Yönetiminde Gösterdikleri Davranışların Demokratikliğine İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri” adlı araştırmalarının sonucunda da öğrenci görüşleri öğrenim gördükleri sınıf değişkenleri açısından anlamlı biçimde farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan bulgular bu araştırmalarla benzerlik göstermektedir. Ural'ın (2010), ‘İlköğretim Öğrencilerinin Demokratik Tutum ve Empatik Eğilim Düzeylerine Sosyal Bilgiler Dersinin Etkisi’ adlı araştırmasının sonucunda öğrencilerin okudukları sınıf ile demokratik tutum ve empatik eğilim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bulgular bu araştırma sonuçları ile farklılık göstermektedir.

3.7. İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Sınıf Mevcudu” Değişkenine Göre Farklılığı

Araştırmanın üçüncü alt problemi, “İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “sınıf mevcudu” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?” sorusudur. Bu doğrultuda sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin 4. sınıf öğrenci görüşlerinde sınıf mevcudu açısından anlamlı bir fark olup olmadığının incelenmesi için *bağımsız gruplar için t-Testi* yapılmıştır.

Tablo 12. İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Sınıf Mevcudu” Değişkenine Göre Farklılığı için Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Sınıf Mevcudu	N	$\bar{X}$	S	t	sd	p
25-40 Arası	100	2,02	,16	,510	173	.610
41 ve Üzeri	75	2,01	,15			

* $p > .05$

İlköğretim sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin 4. sınıf öğrenci görüşleri, öğrencilerin sınıf mevcutlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t_{(173)} = .510$; $p > .05$]. 25-40 arası mevcuda sahip sınıflardaki öğrencilerinin görüşlerinin ortalaması $\bar{x} = 2.02$ iken, bu değer 41 ve üzeri mevcuda sahip sınıflardaki öğrencilerde $\bar{x} = 2.01$ olarak gerçekleşmiştir.

Demir'in (2003), 'İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Gösterdikleri Demokratik Davranışlara İlişkin Öğrenci Görüşleri' adlı çalışmasının sonuçlarına göre sınıf mevcudu 25'ten az olan sınıflarda çalışan sınıf öğretmenleri, sınıf mevcudu 25-40 arası olan sınıflarda çalışan sınıf öğretmenlerinden ve sınıf mevcudu 41 ve üzeri olan o sınıflarda görev yapan sınıf öğretmenlerinden daha demokratik davrandığı ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan bulgular bu araştırmanın bulgularıyla çelişki göstermektedir.

3.8. İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Sınıf Mevcudu” Değişkenine Göre Farklılığı

Araştırmanın dördüncü alt problemi, “İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “sınıf mevcudu” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?” sorusudur. Bu doğrultuda sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin 4. sınıf öğrenci görüşlerinde sınıf mevcudu açısından anlamlı bir fark olup olmadığının incelenmesi için *bağımsız gruplar için t-Testi* yapılmıştır.

Tablo 13. İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Sınıf Mevcudu” Değişkenine Göre Farklılığı için Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Sınıf Mevcudu	N	$\bar{x}$	S	t	sd	p
25-40 Arası	100	2,03	,18	1,250	173	.213
41 ve Üzeri	75	2,06	,18			

* $p > .05$

İlköğretim branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin 4. sınıf öğrenci görüşleri, öğrencilerin sınıf mevcutlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t_{(173)} = 1.250$; $p > .05$]. 25-40 arası mevcuda sahip sınıflardaki öğrencilerinin görüşlerinin ortalaması $\bar{x} = 2.03$ iken, bu değer 41 ve üzeri mevcuda sahip sınıflardaki öğrencilerde $\bar{x} = 2.06$ olarak gerçekleşmiştir. Aradaki bu sayısal fark bir anlamlılık taşımamaktadır.

3.9. İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Sınıf Mevcudu” Değişkenine Göre Farklılığı

Araştırmanın beşinci alt problemi, “İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “sınıf mevcudu” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?” sorusudur. Bu doğrultuda sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin 5. sınıf öğrenci görüşlerinde sınıf mevcudu açısından anlamlı bir fark olup olmadığının incelenmesi için *bağımsız gruplar için t-Testi* yapılmıştır.

Tablo 14. İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Sınıf Mevcudu” Değişkenine Göre Farklılığı için Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Sınıf Mevcudu	N	$\bar{x}$	S	t	sd	p
25-40 Arası	158	1,93	,16	2,710	191	.009
41 ve Üzeri	35	2,00	,13			

* $p < .05$

İlköğretim sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin 5. sınıf öğrenci görüşleri, öğrencilerin sınıf mevcutlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [$t_{(191)} = 2.710$; $p < .05$]. 25-40 arası mevcuda sahip sınıflardaki öğrencilerinin görüşlerinin ortalaması $\bar{x} = 1.93$ iken, bu değer 41 ve üzeri mevcuda sahip sınıflardaki öğrencilerde $\bar{x} = 2.00$ olarak gerçekleşmiştir. Aradaki bu sayısal fark, istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu

bulgu, 41 ve üzeri mevcuda sahip sınıflardaki öğrencilerin 25-40 arası mevcuda sahip sınıflardaki öğrencilere oranla demokratik davranış sergilemede sınıf öğretmenlerinin daha başarılı olduğunu düşündükleri şeklinde yorumlanabilir.

Demir'in (2003), 'İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Gösterdikleri Demokratik Davranışlara İlişkin Öğrenci Görüşleri' adlı çalışmasının sonuçlarına göre sınıf mevcudu 25'ten az olan sınıflarda çalışan sınıf öğretmenleri, sınıf mevcudu 25-40 arası olan sınıflarda çalışan sınıf öğretmenlerinden ve sınıf mevcudu 41 ve üzeri olan o sınıflarda görev yapan sınıf öğretmenlerinden daha demokratik davrandığı ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan bulgular bu araştırmanın bulgularıyla farklılık göstermektedir.

3.10. İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Sınıf Mevcudu” Değişkenine Göre Farklılığı

Araştırmanın altıncı alt problemi, “İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “sınıf mevcudu” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?” sorusudur. Bu doğrultuda branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin 5. sınıf öğrenci görüşlerinde sınıf mevcudu açısından anlamlı bir fark olup olmadığının incelenmesi için *bağımsız gruplar için t-Testi* yapılmıştır.

Tablo 15. İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Sınıf Mevcudu” Değişkenine Göre Farklılığı için Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Sınıf Mevcudu	N	$\bar{x}$	S	t	sd	p
25-40 Arası	158	1,96	,16	4,525	191	.000
41 ve Üzeri	35	2,09	,14			

* p<.05

İlköğretim branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin 5. sınıf öğrenci görüşleri, öğrencilerin sınıf mevcutlarına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [$t_{(191)} = 4.525$; $p < .05$]. 25-40 arası mevcuda sahip sınıflardaki öğrencilerinin görüşlerinin ortalaması $\bar{x} = 1.96$ iken, bu değer 41 ve üzeri mevcuda sahip sınıflardaki öğrencilerde $\bar{x} = 2.09$ olarak gerçekleşmiştir. Aradaki bu sayısal fark, istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu bulgu da, 41 ve üzeri mevcuda sahip sınıflardaki öğrencilerin 25-40 arası mevcuda sahip sınıflardaki öğrencilere oranla demokratik davranış sergilemede sınıf öğretmenlerinde olduğu gibi branş öğretmenlerinde de daha başarılı olduğunu düşündükleri şeklinde yorumlanabilir.

3.11. İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Öğretmen Cinsiyeti” Değişkenine Göre Farklılığı

Araştırmanın yedinci alt problemi, “İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğretmen cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?” sorusudur. Bu doğrultuda sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin 4. sınıf öğrenci görüşlerinde öğretmenlerinin cinsiyeti açısından anlamlı bir fark olup olmadığının incelenmesi için *bağımsız gruplar için t-Testi* yapılmıştır.

Tablo 16. İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Öğretmen Cinsiyeti” Değişkenine Göre Farklılığı için Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Öğretmen Cinsiyeti	N	$\bar{x}$	S	t	sd	p
Kadın	113	2,01	,15	,190	173	.849
Erkek	62	2,02	,16			

* $p > .05$

İlköğretim sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin 4. sınıf öğrenci görüşleri, öğrencilerin öğretmenlerinin cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t_{(173)} = ,190$; $p > .05$]. Kadın sınıf öğretmenlerinin öğrencilerinin görüşlerinin ortalaması $\bar{x}=2.01$ iken, bu değer erkek sınıf öğretmenlerinin öğrencilerinde $\bar{x}=2.02$ olarak gerçekleşmiştir. Aradaki bu sayısal fark, istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu bulgu, 4. sınıf öğrencilerine göre kadın ve erkek sınıf öğretmenlerinin birbirlerine yakın oranda demokratik davranış sergileme başarısına sahip oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Atasoy'un (1997) 'İlköğretim İkinci Kademedeki Demokrasi Eğitimi ve İlköğretim İkinci Kademe Öğretmen ve Öğrencilerinin Demokratik Tutum ve Davranışlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi' adlı araştırmasının sonuçlarına göre, kadın ve erkek öğretmenlerin demokratik davranışları arasında gözlenen fark erkekler lehine anlamlı bulunmuştur. Üstün'ün (2011) 'Sınıf Öğretmenlerinin Yansıtıcı Düşünme Eğilimleri İle Demokratik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi' adlı çalışmanın sonuçlarına göre bayan öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre daha demokratik tutum sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Bulgular bu araştırmaların sonuçlarıyla farklılık göstermektedir.

3.12. İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Öğretmen Cinsiyeti” Değişkenine Göre Farklılığı

Araştırmanın sekizinci alt problemi, “İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğretmen cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?” sorusudur. Bu doğrultuda branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin 4. sınıf öğrencilerinin görüşlerinde öğretmenlerinin cinsiyeti açısından anlamlı bir fark olup olmadığının incelenmesi için *bağımsız gruplar için t-Testi* yapılamamıştır. Çünkü uygulama yapılan okulda bütün 4. sınıfların branş derslerine kadın öğretmenler girmektedir.

3.13. İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Öğretmen Cinsiyeti” Değişkenine Göre Farklılığı

Araştırmanın dokuzuncu alt problemi, “İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğretmen cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?” sorusudur. Bu doğrultuda sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin 5. sınıf öğrenci görüşlerinde öğretmenlerinin cinsiyeti açısından anlamlı bir fark olup olmadığının incelenmesi için *bağımsız gruplar için t-Testi* yapılmıştır.

Tablo 17. İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Öğretmen Cinsiyeti” Değişkenine Göre Farklılığı için Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Öğretmen Cinsiyeti	N	$\bar{x}$	S	t	sd	p
Kadın	128	1,94	,17	,470	191	.639
Erkek	65	1,95	,14			

* $p > .05$

İlköğretim sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin 5. sınıf öğrenci görüşleri, öğrencilerin öğretmenlerinin cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t_{(191)} = .470$; $p > .05$]. Kadın sınıf öğretmenlerinin öğrencilerinin görüşlerinin ortalaması $\bar{x}=1.94$ iken, bu değer erkek sınıf öğretmenlerinin öğrencilerinde $\bar{x}=1.95$ olarak gerçekleşmiştir. Aradaki bu sayısal fark, istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Benzer şekilde Otluca’nın (1996), ‘Demokratik Eğitim İlkelerinin 1968 İlkokul Programına Yansımaları’ adlı araştırmasının sonucuna göre sınıf öğretmeni ve yönetici olarak görev yapan öğretmenlerin demokratik eğitim ilkelerini uygulama düzeyleri arasında cinsiyet, görev ve hizmet yılı değişkenleri açısından anlamlı fark görülmemiştir. Taçman’ın (2009) ‘İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Demokratik Tutumları’ adlı

çalışmasının sonuçlarına göre ise; sınıf öğretmenlerinin demokratik tutumları ile cinsiyet arasında kadınların lehine anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Ayrıca bu öğretmenlerin demokratik tutumları ile mezun oldukları kurum düzeyi ve mesleki kıdemleri arasında da anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

3.14. İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Öğretmen Cinsiyeti” Değişkenine Göre Farklılığı

Araştırmanın onuncu alt problemi, “İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğretmen cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?” sorusudur. Bu doğrultuda branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin 5. sınıf öğrenci görüşlerinde öğretmenlerinin cinsiyeti açısından anlamlı bir fark olup olmadığının incelenmesi için *bağımsız gruplar için t-Testi* yapılamamıştır. Çünkü uygulama yapılan okulda bütün 5. sınıfların branş derslerine 4. sınıflarda olduğu gibi kadın öğretmenler girmektedir.

3.15. İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Öğrenci Cinsiyeti” Değişkenine Göre Farklılığı

Araştırmanın on birinci alt problemi, “İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğrenci cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?” sorusudur. Bu doğrultuda sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin 4. sınıf öğrenci görüşlerinde öğrenci cinsiyeti açısından anlamlı bir fark olup olmadığının incelenmesi için *bağımsız gruplar için t-Testi* yapılmıştır.

Tablo 18. İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Öğrenci Cinsiyeti” Değişkenine Göre Farklılığı için Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Öğrenci Cinsiyeti	N	$\bar{x}$	S	t	sd	p
Kız	90	2,02	,16	,855	173	.393
Erkek	85	2,00	,15			

* $p>.05$

İlköğretim sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin 4. sınıf öğrenci görüşleri, öğrenci cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t_{(173)} = ,855$; $p>.05$]. Kız öğrencilerinin görüşlerinin ortalaması $\bar{x}=2.02$ iken, bu değer erkek öğrencilerde $\bar{x}=2.00$ olarak gerçekleşmiştir. Aradaki bu sayısal fark, istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu bulgu, kız öğrencilerin erkek öğrencilere yakın oranda öğretmenlerinin demokratik davranışlar sergilediklerini düşündükleri şeklinde yorumlanabilir.

Yalçın'ın (2007), 'Ortaöğretim Öğretmenlerinin Sınıf Yönetiminde Gösterdikleri Davranışların Demokratikliğine İlişkin Öğretmen Ve Öğrenci Görüşleri' adlı araştırmasının sonuçlarına göre ortaöğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin, öğretmenlerinin sınıf yönetiminde gösterdikleri davranışların demokratikliğine ilişkin görüşleri “cinsiyet” değişkenine göre anlamlı biçimde farklılaştığı, kız öğrenciler erkek öğrencilere göre öğretmenlerini biraz daha demokratik buldukları ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan bulgular bu araştırma sonuçlarıyla farklılık göstermektedir

3.16. İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Öğrenci Cinsiyeti” Değişkenine Göre Farklılığı

Araştırmanın on ikinci alt problemi, “İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğrenci cinsiyeti”

değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?” sorusudur. Bu doğrultuda branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin 4. sınıf öğrenci görüşlerinde öğrenci cinsiyeti açısından anlamlı bir fark olup olmadığının incelenmesi için *bağımsız gruplar için t-Testi* yapılmıştır.

Tablo 19. İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Öğrenci Cinsiyeti” Değişkenine Göre Farklılığı için Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Öğrenci Cinsiyeti	N	$\bar{x}$	S	t	sd	p
Kız	87	2,07	,18	1,559	173	.121
Erkek	88	2,02	,18			

* $p > .05$

İlköğretim branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin 4. sınıf öğrenci görüşleri, öğrenci cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t_{(173)} = 1.559$; $p > .05$]. Kız öğrencilerinin görüşlerinin ortalaması $\bar{x} = 2.07$ iken, bu değer erkek öğrencilerde $\bar{x} = 2.02$ olarak gerçekleşmiştir. Aradaki bu sayısal fark, istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu bulgu, kız öğrencilerin erkek öğrencilere yakın oranda öğretmenlerinin demokratik davranışlar sergiledikleri şeklinde yorumlanabilir.

Kahraman’ın (2008), ‘İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerileri İle Öğrenci Algılarına Göre Öğretmenlerin Sınıf İçi Demokratik Davranış Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi’ adlı çalışmasının sonucuna göre ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrenci algılarına göre kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre öğretmenlerinin daha demokratik iletişim ortamı oluşturduklarını, eşitlikçi davranış sergilediklerini ve demokratik davrandıklarını düşündükleri görülmüştür. Bu bakımdan bulgular bu araştırma sonuçlarıyla farklılık göstermektedir.

3.17. İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Öğrenci Cinsiyeti” Değişkenine Göre Farklılığı

Araştırmanın on üçüncü alt problemi, “İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğrenci cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?” sorusudur. Bu doğrultuda sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin 5. sınıf öğrenci görüşlerinde öğrenci cinsiyeti açısından anlamlı bir fark olup olmadığının incelenmesi için bağımsız gruplar için t-Testi yapılmıştır.

Tablo 20. İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin “Öğrenci Cinsiyeti” Değişkenine Göre Farklılığı için Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Öğrenci Cinsiyeti	N	$\bar{x}$	S	t	sd	p
Kız	105	1,97	,14	2,216	191	.028
Erkek	88	1,92	,17			

*p<.05

İlköğretim sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin 5. sınıf öğrenci görüşleri, öğrenci cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [$t_{(191)} = 2.216$; $p < .05$]. Kız öğrencilerinin görüşlerinin ortalaması $\bar{x} = 1.97$ iken, bu değer erkek öğrencilerde $\bar{x} = 1.92$ olarak gerçekleşmiştir. Aradaki bu sayısal fark, istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu bulgu, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre sınıf öğretmenlerinin demokratik davranışlar sergilediklerini düşündükleri şeklinde yorumlanabilir.

Benzer şekilde Genç ve Kalafat’ın (2007), ‘Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları İle Problem Çözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi’ adlı araştırmasının sonucunda öğretmen adaylarının cinsiyetlerine, öğrenim şekillerine göre demokratik tutumları ile ilgili görüşleri arasında farklılık olduğu ortaya çıkmıştır.

Yalçın'ın (2007), 'Ortaöğretim Öğretmenlerinin Sınıf Yönetiminde Gösterdikleri Davranışların Demokratikliğine İlişkin Öğretmen Ve Öğrenci Görüşleri' adlı araştırmasının sonuçlarında öğrencilerin, öğretmenlerinin sınıf yönetiminde gösterdikleri davranışların demokratikliğine ilişkin görüşleri "cinsiyet" değişkenine göre anlamlı biçimde farklılaştığı görülmüştür. Bu bakımdan bulgular bu araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

3.18. İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin "Öğrenci Cinsiyeti" Değişkenine Göre Farklılığı

Araştırmanın on dördüncü alt problemi, "İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri "öğrenci cinsiyeti" değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?" sorusudur. Bu doğrultuda branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin 5. sınıf öğrenci görüşlerinde öğrenci cinsiyeti açısından anlamlı bir fark olup olmadığının incelenmesi için *bağımsız gruplar için t-Testi* yapılmıştır.

Tablo 21. İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin "Öğrenci Cinsiyeti" Değişkenine Göre Farklılığı için Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

Öğrenci Cinsiyeti	N	$\bar{x}$	S	t	sd	p
Kız	108	2,01	,17	2,414	191	.017
Erkek	85	1,95	,17			

* p<.05

İlköğretim branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin 5. sınıf öğrenci görüşleri, öğrenci cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [$t_{(191)} = 2.414$; $p < .05$]. Kız öğrencilerinin görüşlerinin ortalaması $\bar{x} = 2.01$ iken, bu değer erkek öğrencilerde $\bar{x} = 1.95$ olarak gerçekleşmiştir. Aradaki bu sayısal fark, istatistiksel

olarak anlamlıdır. Bu bulguya göre kız öğrenciler erkek öğrencilere göre sınıf öğretmenlerinde olduğu gibi branş öğretmenlerinin de daha demokratik davranışlar sergilediğini düşünmektedirler.

Şimşek'in (2011), 'İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin Demokratik Kazanımlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi' adlı çalışmasının sonunda elde edilen bulgulara göre ilköğretim öğrencilerinin demokratik tutumları cinsiyete göre bir farklılaşma göstermiştir. Bu bakımdan bulgular bu araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

3.19. İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşleri “Öğretmenin Branş ya da Sınıf Öğretmeni Olma Durumu” Değişkenine Göre Farklılığı

Araştırmanın on beşinci alt problemi, “İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğretmenin branş ya da sınıf öğretmeni olma durumu” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?” sorusudur. Bu doğrultuda 4. sınıf öğrenci görüşlerinde öğretmenin branş ya da sınıf öğretmeni olma durumu açısından anlamlı bir fark olup olmadığının incelenmesi için *bağımlı gruplar için t-Testi* yapılmıştır.

Tablo 22. İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşleri “Öğretmenin Branş ya da Sınıf Öğretmeni Olma Durumu” Değişkenine Göre Farklılığı için Bağımlı Gruplar t-Testi Sonuçları

Öğretmen Branşı	N	$\bar{x}$	S	t	sd	p
Sınıf Öğretmeni	175	66,62	5,28	2,538	174	.012
Branş Öğretmeni	175	67,58	6,21			

* $p < .05$

İlköğretim 4. sınıf öğrencilerinin öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğretmenin branş ya da sınıf öğretmeni olma durumu” değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. 4. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşlerinin ortalaması $\bar{x}=66,62$ iken, bu değer branş öğretmenleri için $\bar{x}=67,58$ olarak gerçekleşmiştir. Aradaki bu sayısal fark, istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu bulgu, 4. sınıf öğrencilerine göre branş öğretmenlerinin sınıf öğretmenlerine göre daha demokratik davranışlar sergiledikleri şeklinde yorumlanabilir. Literatürde bu sonuca uygun bir araştırmaya rastlanılamadığı için karşılaştırma yapılamamaktadır.

3.20. İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşleri “Öğretmenin Branş ya da Sınıf Öğretmeni Olma Durumu” Değişkenine Göre Farklılığı

Araştırmanın on altıncı alt problemi, “İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğretmenin branş ya da sınıf öğretmeni olma durumu” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmakta mıdır?” sorusudur. Bu doğrultuda 5. sınıf öğrenci görüşlerinde öğretmenin branş ya da sınıf öğretmeni olma durumu açısından anlamlı bir fark olup olmadığının incelenmesi için *bağımlı gruplar için t-Testi* yapılmıştır.

Tablo 23. İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşleri “Öğretmenin Branş ya da Sınıf Öğretmeni Olma Durumu” Değişkenine Göre Farklılığı için Bağımlı Gruplar t-Testi Sonuçları

Öğretmen Branşı	N	$\bar{x}$	S	t	sd	p
Sınıf Öğretmeni	193	64,31	5,32	4,172	192	.000
Branş Öğretmeni	193	65,75	5,70			

*p<.05

İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğretmenin branş ya da sınıf öğretmeni olma durumu” değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. 5. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşlerinin ortalaması $\bar{x}=64,31$ iken, bu değer branş öğretmenleri için $\bar{x}=65,75$ olarak gerçekleşmiştir. Aradaki bu sayısal fark, istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu bulgu, 4. sınıf öğrencilerine göre olduğu gibi 5. sınıf öğrencilerine göre de branş öğretmenlerinin sınıf öğretmenlerine göre daha demokratik davranışlar sergiledikleri şeklinde yorumlanabilir. Literatürde bu sonuca da uygun bir araştırmaya rastlanılamadığı için karşılaştırma yapılamamaktadır.

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde anket sonuçlarından elde edilen verilerin analizi sonucunda ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sınıf ve branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri ile ilgili bulgular değerlendirilmiştir. Bulgulara ilişkin sonuç ve önerilere aşağıda yer verilmiştir.

4.1. Sonuçlar

Sonuçlar, araştırmanın alt problemleri ile ilişkili olarak belirlenen ölçeğin analizi sonucunda elde edilmiştir. Analiz sonuçları sınıf öğretmeni ve branş öğretmeni açısından ayrı ayrı incelenmiştir.

İlköğretim 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin demokratik davranışlarına ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla hazırlanan “Demokratik Davranış Ölçeği” incelendiğinde Demokratik davranış gösterme veya göstermeme durumlarına göre öğrenci cevaplarını incelediğimizde bazı maddelerin dikkat çektiği görülmektedir.

“2,12” aritmetik ortalamaya sahip 4. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenine ait cevaplarının sonuçları şu şekildedir:

‘Öğretmenim bizi küçük düşüren sözler söyler’ ifadesini içeren 2. maddeye göre 5 öğrenci (%2,9) ‘her zaman’, 16 öğrenci (%9,1) ‘bazen’, 154 öğrenci ise (%88,0) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %88’i, öğretmenlerinin hiçbir zaman kendilerine küçük düşüren sözler söylemediği görüşündedir.

‘Öğretmenim kendisinden farklı düşünen öğrencilere kızar’ ifadesini içeren 30. maddeye göre 11 öğrenci (% 6,3) ‘her zaman’, 24 öğrenci (%13,7) ‘bazen’, 140 öğrenci ise (%80,0) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %88,0’i öğretmenlerinin hiçbir zaman kendisinden farklı düşünen öğrencilere kızmadığını belirtmektedir.

‘Öğretmenim sınıfta öğrencilere hakarete varan sözler söyler’ ifadesini içeren 28. maddeye göre 15 öğrenci (%8,6) ‘her zaman’, 18 öğrenci (%10,3) ‘bazen’, 142 öğrenci ise (%81,1) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %81,1’i öğretmenlerinin hiçbir zaman sınıfta hakarete varan sözler söylemediğini belirtmektedir.

“Öğretmenim öğrencilerin sınıfta oturacakları yerleri kendilerinin seçmelerine izin verir” ifadesini içeren 17. maddeye göre 79 öğrenci (%45,1) ‘her zaman’, 69 öğrenci (%39,4) ‘bazen’, 27 öğrenci ise (%15,4) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %45,1’si öğretmenlerinin her zaman öğrencilerin sınıfta oturacakları yerleri kendilerinin seçmelerine izin vermediğini belirtmektedir.

‘Öğretmenim yapacağı sınavın tarihini belirlerken öğrencilerin de görüşlerini alır’ ifadesini içeren 15. maddeye göre 94 öğrenci (%53,7) ‘her zaman’, 30 öğrenci (%17,1) ‘bazen’, 51 öğrenci ise (%29,1) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %53,7’si öğretmenlerinin yapacağı sınavın tarihini belirlerken öğrencilerin de görüşlerini aldığını belirtmektedir.

‘Öğretmenim, öğrencilerin başarısını değerlendirirken tarafsız davranır’ ifadesini içeren 18. maddeye göre 95 öğrenci (%54,3) ‘her zaman’, 19 öğrenci (%10,9) ‘bazen’, 61 öğrenci ise (%34,9) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %54,3’ü öğretmenlerinin, her zaman öğrencilerin başarısını değerlendirirken tarafsız davrandığını belirtmektedir.

‘Öğretmenim sınıfımızdaki her öğrenciye (zengin yoksul vb.) saygı gösterir’ ifadesini içeren 29. maddeye göre 53 öğrenci (%30,3) ‘her zaman’, 9 öğrenci (%5,1) ‘bazen’, 113 öğrenci ise (%64,6) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %64,6’sı öğretmenlerinin, sınıftaki her öğrenciye (zengin yoksul vb.) saygı göstermediğini belirtmektedir.

‘Öğretmenim sınıfta bağırarak sessizliği sağlamaya çalışır’ ifadesini içeren 22. maddeye göre 60 öğrenci (%34,3) ‘her zaman’, 78 öğrenci (%44,6) ‘bazen’, 37 öğrenci ise (%21,1) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının

%44,6'sı öğretmenlerinin bazen sınıfta bağırarak sessizliği sağlamaya çalıştığını belirtmektedir.

‘Öğretmenim derslere zamanında girip çıkar’ ifadesini içeren 1. maddeye göre 6 öğrenci (%3,4) ‘her zaman’, 60 öğrenci (%34,3) ‘bazen’, 109 öğrenci ise (%62,3) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %62,3’ü öğretmenlerinin derslere zamanında girip çıkmadığını belirtmektedir.

“2,04” aritmetik ortalamaya sahip 4. sınıf öğrencilerinin branş öğretmenine ait cevaplarının sonuçları şu şekildedir:

‘Öğretmenim kendisinden farklı düşünen öğrencilere kızar’ ifadesini içeren 30. maddeye göre 13 öğrenci (%7,4) ‘her zaman’, 17 öğrenci (%9,7) ‘bazen’, 145 öğrenci ise (%82,9) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %82,9’u öğretmenlerinin kendisinden farklı düşünen öğrencilere hiçbir zaman kızmadığı görüşündedir.

‘Öğretmenim bizi küçük düşüren sözler söyler’ ifadesini içeren 2. maddeye göre 7 öğrenci (%4,0) ‘her zaman’, 31 öğrenci (%17,7) ‘bazen’, 137 öğrenci ise (%78,3) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %78,3’ü öğretmenlerinin hiçbir zaman küçük düşüren sözler söylemediğini belirtmektedir.

‘Öğretmenim sınıfta öğrencilere hakarete varan sözler söyler’ ifadesini içeren 28. maddeye göre 9 öğrenci (%5,1) ‘her zaman’, 28 öğrenci (%16,0) ‘bazen’, 138 öğrenci ise (%78,9) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %78,9’u öğretmenlerinin hiçbir zaman sınıfta öğrencilere hakarete varan sözler söylemediği görüşündedirler.

‘Öğretmenim yapacağı sınavın tarihini belirlerken öğrencilerin de görüşlerini alır’ ifadesini içeren 15. maddeye göre 89 öğrenci (%50,9) ‘her zaman’, 31 öğrenci (%17,7) ‘bazen’, 55 öğrenci ise (%31,4) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %50,9’u öğretmenlerinin her zaman yapacağı sınavın tarihini belirlerken öğrencilerin de görüşlerini aldığını belirtmişlerdir.

‘Öğretmenim öğrencilerin sınav veya ödev notlarına yaptıkları itirazları kabul eder’ ifadesini içeren 26. maddeye göre 65 öğrenci (%37,1) ‘her zaman’, 60 öğrenci (%34,3) ‘bazen’, 50 öğrenci ise (%28,6) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %37,1’i öğretmenlerinin, her zaman öğrencilerin sınav veya ödev notlarına yaptıkları itirazları kabul ettiğini belirtmektedir.

‘Öğretmenim, okul içinde uyulacak kuralları öğrencilerin belirlemesi yönünde davranır’ ifadesini içeren 24. maddeye göre 75 öğrenci (%42,9) ‘her zaman’, 36 öğrenci (%20,6) ‘bazen’, 64 öğrenci ise (%36,6) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %42,9’u öğretmenlerinin her zaman okul içinde uyulacak kuralları öğrencilerin belirlemesi yönünde davrandığını belirtmişlerdir.

‘Öğretmenim, sınıfta bağırarak sessizliği sağlamaya çalışır’ ifadesini içeren 22. maddeye göre 88 öğrenci (%50,3) ‘her zaman’, 63 öğrenci (%36,0) ‘bazen’, 24 öğrenci ise (%13,7) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %50,3’ü öğretmenlerinin her zaman sınıfta bağırarak sessizliği sağlamaya çalıştığını belirtmektedir.

‘Öğretmenim sınıfın çoğunluğunca verilmiş kararlara uyar’ ifadesini içeren 23. maddeye göre 33 öğrenci (%18,9) ‘her zaman’, 45 öğrenci (%25,7) ‘bazen’, 97 öğrenci ise (%55,4) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %55,4’ü öğretmenlerinin hiçbir zaman sınıfın çoğunluğunca verilmiş kararlara uymadığını belirtmişlerdir. Bu durum öğretmen davranışları açısından olumsuz olarak düşünülebilir.

‘Öğretmenim sınıf başkanı vb. tespit etmek için sınıfta seçim yaptırır’ ifadesini içeren 32. maddeye göre 40 öğrenci (%22,9) ‘her zaman’, 27 öğrenci (%15,4) ‘bazen’, 108 öğrenci ise (%61,7) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %61,7’si öğretmenlerinin hiçbir zaman sınıf başkanı vb. tespit etmek için sınıfta seçim yaptırmadığını belirtmişlerdir.

“1,94” aritmetik ortalamaya sahip 5.sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenine ait cevaplarının sonuçları şu şekildedir:

‘Öğretmenim kendisinden farklı düşünen öğrencilere kızar’ ifadesini içeren 30. maddeye göre 7 öğrenci (%3,6) ‘her zaman’, 20 öğrenci (%10,4) ‘bazen’, 166 öğrenci ise (%86,0) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %86,0’sı öğretmenlerinin kendisinden farklı düşünen öğrencilere hiçbir zaman kızmadığı görüşündedir.

‘Öğretmenim öğrencilere (tembel-çalışkan, yetenekli-yeteneksiz, zeki vb.) sıfatlar takar’ ifadesini içeren 19. maddeye göre 10 öğrenci (%5,2) ‘her zaman’, 28 öğrenci (%14,5) ‘bazen’, 155 öğrenci ise (%80,3) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %80,3’ü öğretmenlerinin hiçbir zaman öğrencilere (tembel-çalışkan, yetenekli-yeteneksiz, zeki vb.) sıfatlar takmadığını belirtmektedir.

‘Öğretmenim sınıfta öğrencilere hakarete varan sözler söyler’ ifadesini içeren 28. maddeye göre 8 öğrenci (%4,1) ‘her zaman’, 38 öğrenci (%19,7) ‘bazen’, 147 öğrenci ise (%76,2) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %76,2’si öğretmenlerinin hiçbir zaman sınıfta öğrencilere hakarete varan sözler söylemediği görüşündedirler.

‘Öğretmenim, kendisiyle aynı düşünen öğrencilere daha iyi davranır’ ifadesini içeren 16. maddeye göre 49 öğrenci (%25,4) ‘her zaman’, 34 öğrenci (%17,6) ‘bazen’, 110 öğrenci ise (%57,0) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %57,0’si öğretmenlerinin hiçbir zaman kendisiyle aynı düşünen öğrencilere daha iyi davranmadığını belirtmişlerdir.

‘Öğretmenim öğrencilerin sınav veya ödev notlarına yaptıkları itirazları kabul eder’ ifadesini içeren 26. maddeye göre 91 öğrenci (%47,2) ‘her zaman’, 70 öğrenci (%36,3) ‘bazen’, 32 öğrenci ise (%16,6) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %47,2’si öğretmenlerinin, her zaman sınav veya ödev notlarına yaptıkları itirazları kabul ettiklerini belirtmektedirler.

‘Öğretmenim yapacağı sınavın türünü (klasik sınav test vb.) belirlerken öğrencilerin de görüşlerini alır’ ifadesini içeren 14. maddeye göre 63 öğrenci (%32,6) ‘her zaman’, 47 öğrenci (%24,4) ‘bazen’, 83 öğrenci ise (%43,0) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir.

Buna göre, toplam öğrenci sayısının %43,0'ü öğretmenlerinin yapacağı sınavın türünü (klasik sınav test vb.) belirlerken öğrencilerin de görüşlerini almadığını belirtmişlerdir.

‘Öğretmenim sınıf başkanı vb. tespit etmek için sınıfta seçim yaptırır’ ifadesini içeren 32. maddeye göre 41 öğrenci (%21,2) ‘her zaman’, 29 öğrenci (%15,0) ‘bazen’, 123 öğrenci ise (%63,7) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %63,7’si öğretmenlerinin hiçbir zaman sınıf başkanı vb. tespit etmek için sınıfta seçim yaptırmadığını belirtmişlerdir.

‘Öğretmenim sınıfın çoğunluğunca verilmiş kararlara uyar’ ifadesini içeren 23. maddeye göre 20 öğrenci (%10,4) ‘her zaman’, 57 öğrenci (%29,5) ‘bazen’, 116 öğrenci ise (%60,1) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %60,1’i öğretmenlerinin hiçbir zaman sınıfın çoğunluğunca verilmiş kararlara uymadığını belirtmişlerdir.

‘Öğretmenim sınıfımızdaki her öğrenciye (zengin yoksul vb.) saygı gösterir’ ifadesini içeren 29. maddeye göre 44 öğrenci (%22,8) ‘her zaman’, 10 öğrenci (%5,2) ‘bazen’, 139 öğrenci ise (%72,0) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %72,0’si öğretmenlerinin, sınıftaki her öğrenciye (zengin yoksul vb.) saygı göstermediğini belirtmektedir.

“1,98” aritmetik ortalamaya sahip 5.sınıf öğrencilerinin branş öğretmenine ait cevaplarının sonuçları şu şekildedir:

‘Öğretmenim bizi küçük düşüren sözler söyler’ ifadesini içeren 2. maddeye göre 6 öğrenci (%3,1) ‘her zaman’, 36 öğrenci (%18,7) ‘bazen’, 151 öğrenci ise (%78,2) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %78,2’si öğretmenlerinin hiçbir zaman küçük düşüren sözler söylemediğini belirtmektedir.

‘Öğretmenim, öğrencilere (tembel-çalışkan, yetenekli-yeteneksiz, zeki vb.) sıfatlar takar’ ifadesini içeren 19. maddeye göre 13 öğrenci (%6,7) ‘her zaman’, 22 öğrenci (%11,4) ‘bazen’, 158 öğrenci ise (%81,9) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna

göre, toplam öğrenci sayısının %81,9'u öğretmenlerinin hiçbir zaman öğrencilere (tembel-çalışkan, yetenekli-yeteneksiz, zeki vb.) sıfatlar takmadığını belirtmişlerdir.

‘Öğretmenim kendisinden farklı düşünen öğrencilere kızar’ ifadesini içeren 30. maddeye göre 11 öğrenci (%5,7) ‘her zaman’, 26 öğrenci (%13,5) ‘bazen’, 156 öğrenci ise (%80,8) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %80,8'i öğretmenlerinin kendisinden farklı düşünen öğrencilere hiçbir zaman kızmadığı görüşündedir.

‘Öğretmenim, kendisiyle aynı düşünen öğrencilere daha iyi davranır’ ifadesini içeren 16. maddeye göre 50 öğrenci (%25,9) ‘her zaman’, 32 öğrenci (%16,6) ‘bazen’, 111 öğrenci ise (%57,5) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %57,5'i öğretmenlerinin hiçbir zaman kendisiyle aynı düşünen öğrencilere daha iyi davranmadığını belirtmişlerdir.

‘Öğretmenim öğrencilerin sınav veya ödev notlarına yaptıkları itirazları kabul eder’ ifadesini içeren 26. maddeye göre 88 öğrenci (%45,6) ‘her zaman’, 64 öğrenci (%33,2) ‘bazen’, 41 öğrenci ise (%21,2) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %45,6'sı öğretmenlerinin, her zaman öğrencilerin sınav veya ödev notlarına yaptıkları itirazları kabul ettiğini belirtmektedir.

‘Öğretmenim yapacağı sınavın türünü (klasik sınav test vb.) belirlerken öğrencilerin de görüşlerini alır’ ifadesini içeren 14. maddeye göre 61 öğrenci (%31,6) ‘her zaman’, 53 öğrenci (%27,5) ‘bazen’, 79 öğrenci ise (%40,9) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %40,9'u öğretmenlerinin yapacağı sınavın türünü (klasik sınav test vb.) belirlerken öğrencilerin de görüşlerini almadığını belirtmişlerdir.

‘Öğretmenim sınıfın çoğunluğunca verilmiş kararlara uyar’ ifadesini içeren 23. maddeye göre 25 öğrenci (%13,0) ‘her zaman’, 60 öğrenci (%31,1) ‘bazen’, 108 öğrenci ise (%56,0) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %56,0'sı öğretmenlerinin hiçbir zaman sınıfın çoğunluğunca verilmiş kararlara uymadığını belirtmişlerdir.

‘Öğretmenim sınıfımızdaki her öğrenciye (zengin yoksul vb.) saygı gösterir’ ifadesini içeren 29. maddeye göre 46 öğrenci (%23,8) ‘her zaman’, 15 öğrenci (%7,8) ‘bazen’, 132 öğrenci ise (%68,4) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %68,4’ü öğretmenlerinin, sınıftaki her öğrenciye (zengin yoksul vb.) saygı göstermediğini belirtmektedir.

‘Öğretmenim öğrencilerine güvendiğini gösteren davranışlar sergiler’ ifadesini içeren 6. maddeye göre 13 öğrenci (%6,7) ‘her zaman’, 51 öğrenci (%26,4) ‘bazen’, 129 öğrenci ise (%66,8) ‘hiçbir zaman’ görüşlerini seçmişlerdir. Buna göre, toplam öğrenci sayısının %66,8’i öğretmenlerinin, öğrencilerine güvendiğini gösteren davranışlar sergilemediğini belirtmektedir.

Araştırmanın alt problemlerine göre sonuçlar incelendiğinde şunlar belirlenmiştir.

Araştırmanın birinci alt problemi olan ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “sınıf düzeyi” değişkenine göre analiz edildiğinde anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Anlamlı farklılık 4. sınıfa yönelik olarak düşündüğümüzde 4. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin davranışlarını diğer sınıfa göre daha demokratik bulduğu söylenebilir.

Araştırmanın ikinci alt problemi olan ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “sınıf düzeyi” değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği ile ilişkilidir. Sonuçlar incelendiğinde 4. sınıf öğrencileri branş öğretmenlerinin davranışlarını daha demokratik bulduklarını belirtmişlerdir.

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “sınıf mevcudu” değişkenine göre incelediğimizde, anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

Araştırmanın dördüncü alt problemi olan ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri de “sınıf mevcudu” değişkenine göre incelediğimizde, anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

Araştırmanın beşinci alt problemi olan ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “sınıf mevcudu” değişkenine göre incelediğimizde anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Veriler incelendiğinde sınıf mevcudu 41 ve üzeri olan 5. sınıf öğrencileri sınıf öğretmenlerinin davranışlarını sınıf mevcudu 25-40 arası olan 5. sınıf öğrencilerine göre daha demokratik bulduklarını söylemişlerdir.

Araştırmanın altıncı alt problemi olan ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “sınıf mevcudu” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. 41 ve üzeri mevcuda sahip sınıflardaki öğrenciler 25-40 arası mevcuda sahip sınıflardaki öğrencilere göre öğretmenlerini daha demokratik bulduklarını söylemişlerdir.

Araştırmanın yedinci alt problemi olan ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğretmen cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

Araştırmanın sekizinci alt problemi olan ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğretmen cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı sonucuna ulaşılamamıştır.

Araştırmanın dokuzuncu alt problemi olan ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğretmen cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

Araştırmanın onuncu alt problemi olan ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğretmen cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı sonucuna ulaşılamamıştır.

Araştırmanın on birinci alt problemi olan ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğrenci cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

Araştırmanın on ikinci alt problemi olan ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğrenci cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

Araştırmanın on üçüncü alt problemi olan ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin sınıf öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğrenci cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Kız öğrenciler erkek öğrencilere göre öğretmenlerinin davranışlarını daha demokratik bulmaktadırlar.

Araştırmanın on dördüncü alt problemi olan ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin branş öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğrenci cinsiyeti” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Kız öğrenciler erkek öğrencilere göre öğretmenlerinin demokratik davranışlar sergilediğini düşünmektedirler.

Araştırmanın on beşinci alt problemi olan ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğretmenin branş ya da sınıf öğretmeni olma durumu” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. 4.sınıf, branş öğretmenlerinin sınıf öğretmenlerine göre daha demokratik davranış sergilediği görülmüştür.

Araştırmanın on altıncı alt problemi olan ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin öğretmenlerinin davranışlarının demokratikliğine ilişkin görüşleri “öğretmenin branş ya da sınıf öğretmeni olma durumu” değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. 5.sınıf, branş öğretmenlerinin sınıf öğretmenlerine göre daha demokratik davranış sergilediği görülmüştür.

4.2. Öneriler

- ✓ Sosyal Etkinlikler Yönetmeliğine göre okullarda faaliyet gösteren Demokrasi ve İnsan Hakları Kulübünün işlevselliğin arttırılması ve öğrencilerin ilgilerine yönelik hedefler belirlenebilir.
- ✓ Özellikle ilköğretim sınıflarında kullanılan yöntem ve tekniklerin demokratik davranışlara örnek oluşturacak şekilde uygulanması demokratik davranış sergileme

davranışının olumlu yönde gelişmesine yardımcı olabilir. Böylece öğrenciler yaparak yaşayarak öğrenme gerçekleştirecek ve demokratik davranış göstermesi beklenebilecektir.

- ✓ Eğitim kurumlarında uygulanan seçmeli derslerin “zorunlu seçmeli” olmaktan çıkarılması ve ders seçimleri öğrencilerin tercihlerine bırakılabilir. İlkokul 4.sınıftan itibaren demokrasi, insan hakları ve vatandaşlık üzerine zorunlu dersler konulabilir.
- ✓ Araştırma verilerine göre sınıf mevcutlarının demokratik davranışları gösterme durumlarını etkilediği düşünüldüğünde demokratik davranış kazandıracak yöntem ve tekniklerin grup etkinlikleri halinde uygulanması uygulanabilirliği artırabilir.
- ✓ Milli Eğitim Bakanlığı’na yeni atanan öğretmenlere verilen seminer veya adaylık “eğitiminde demokrasi” ve “sınıfta demokrasi” eğitiminin uygulamalı olarak işlenebilir.
- ✓ Öğrenci davranışlarının değerlendirilmesi ve öğretmenin sınıf içi tutumunun daha demokratik olabilmesi için öğretmen üzerindeki toplumsal ve psikolojik baskının ortadan kaldırılması ve öğretmenin değerlendirilmesinde kurumlar arası bir fikir birliği sağlanabilir.
- ✓ Öğretmenlere hizmet içi eğitim verilerek demokratik davranışın öğrencilere ve topluma kazandıracakları anlatılıp öğretmen ve öğrencilerin etkili olarak süreçte yer almasına yardımcı olunabilir.
- ✓ Sınıf mevcutlarında öğrenci sayıları Avrupa ülkelerindeki standartlara uygun hale getirilmelidir.
- ✓ Eğitim kurumlarında uygulamaya konulan öğrenci meclisi ve okul temsilcisi seçimlerinin daha şeffaf hale getirilerek sadece kağıt üzerinde kalmaması ve öğrencilerin aktif şekilde bu sürece katılımları sağlanabilir.
- ✓ Demokrasinin sadece bilgi verilerek öğretilemeyeceği gerçeğinden hareketle okullarda okutulan her derste yapılacak etkinlikler demokrasi kavramına dayandırılarak düzenlenebilir.
- ✓ Sınıf içi görev dağılımları özellikle bu yaştaki çocuklar için çok önemli görüldüğünden, bu dağılımlar yapılırken çağdaş demokratik seçim yolları izlenebilir.

- ✓ Öğretmenler öğrencilerle olan iletişimlerini, karşılarında bir çocuk değil de bir birey, bir insan var olduğu gerçeğine dikkat ederek yapmaları ve sağlıklı iletişim kurallarına dikkat etmelidirler.
- ✓ Öğrenciler üzerinde farkındalık, ‘beni önemsiyor’ , ‘bende bir bireyim’ , ‘bana saygı duyuluyor’ vs gibi duygular hissettireceğinden dolayı, öğretmenler öğrencilerine hitap ederken, seslenirken özellikle onlara isimleriyle hitap etmelidirler.
- ✓ Sınıf içi demokrasi sağlanırken şüphesiz belli disiplin kurallarının da bulunması gerekmektedir. Öğretmen sınıf içi davranış kurallarını, öğrencilere ikaz veya kendinin getirdiği bir metinle yapmaktansa; kendi koydukları kurallara kendilerinin daha saygılı olacakları ve bu davranışlara dikkatli biçimde uyacakları düşünülerek, öğrencilerin tek tek görüşleri alınarak, sınıf içi davranış kurallarını hep beraber belirlemeleri sağlanabilir.
- ✓ Çocukların aileden sonra sosyalleştikleri ilk kurum okullarda öğrencilere insanlar arasında, toplum içerisinde nasıl davranacağı ve çeşitli hakları öğretilmektedir. Okullarımızda demokrasi eğitiminin amacı salt bilgi sunmak değil öğrencileri eğlendirerek öğretmek olmalıdır. Demokrasi eğitimi ve demokratik davranmayı içeren çeşitli sınıf içi veya sınıf dışı oyunlar ve etkinlikler yoğunlaştırılabilir.
- ✓ Kanunen veya ahlâki olarak dünya üzerindeki tüm çocukların doğuştan sahip olduğu hakların (eğitim, sağlık, barınma vb.) her birey tarafından özümsemiş olması gerekmektedir. Sınıf ortamında daha demokratik olabilmesi için süreç içerisinde öğrencilere çocuk hakları ile ilgili bilgi verilmelidir.
- ✓ Etkili bir eğitim için öğretmen, öğrenci ve veli üçgenin işlevsel olması gerekmektedir. Bu işlevselliği sağlayabilmek için velilere yönelik seminerler, etkinlikler artırılarak, veli okul ortamında etkin hale getirilebilir.

KAYNAKÇA

- Ağroğlu Bakır, Aslı. Sergiledikleri Demokratik Tutum ve Davranışlar Açısından İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Değerlendirilmesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2007, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Atasoy, A. İlköğretim İkinci Kademedeki Demokrasi Eğitimi ve İlköğretim İkinci Kademe Öğretmen ve Öğrencilerinin Demokratik Tutum ve Davranışlarının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 1997, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Ateş, Toktamış, *Demokrasi*, 1. Baskı, Ümit Yayıncılık, Ankara, 1994.
- Bakioğlu, Ayşen; Kurt, Tamer. “Öğretmenlerin Demokrasi Vatandaşlık ve Vatanseverlik Algılarının Nitel Olarak İncelenmesi”, *M.Ü. Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı:29, 2009.
- Biçer, Baykal. “Demokrasi Eğitimi Ve Okul Meclisleri Projesinin Öğrencilere Demokratik Becerileri Kazandırmaya Etkisi”, I.Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu Bildiri Kitabı, Uşak 28-30 Mayıs 2009, Uşak Üniversitesi, Uşak, 2009.
- Bilgen, Nihat. *Çağdaş Ve Demokratik Eğitim*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 1994.
- Bozan, Mahmut, *Eğitimde Demokratikleşme ve Taşra Teşkilatı Profili*, Bartın Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınları, Bartın, 2011.
- Büyükkaragöz, Savaş. “İlkokul Programı ve Demokrasi Eğitimi”, *Bülten Dergisi*, 1996.
- Büyükkaragöz, Savaş; Kesici, Şahin. “Öğretmenlerin Hoşgörü ve Demokratik Tutumları”, *Eğitim Yönetimi*, Sayı 3, 1996.
- Çakmur, Ebru. İlköğretim Okullarında Çalışan Öğretmenlerin Sınıf-İçi Davranışlarının Demokratiklik Düzeyleri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2007, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Demir, Mehmet Kaan. İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Gösterdikleri Demokratik Davranışlara İlişkin Öğrenci Görüşleri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2003, Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Demir, Mehmet Kaan. “Dört Yıl Arayla İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Öğretmenlerinin Demokratik Davranışlar Sergileme Sıklığına İlişkin Görüşleri”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı:8(1), 2010.
- Demirbolat, Ayşe O. “Demokrasi ve Eğitim”. *Türkiye, Türk Cumhuriyetler ve Asya Pasifik Ülkeleri Uluslar Arası Eğitim Sempozyumu*, 24–26 Eylül 1997.
- Demirtaş, Hasan. “İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi”, *Eğitim Dergisi*, Sayı:20, 2008.
- Demokratik Eğitim Kurultayı*, Eğitim Sen Yayınları, Ankara, 2005.
- Duman, Bayram. Demokrasi Eğitimi Ve Okul Meclislerine Yönelik Öğretmen Görüşleri. *Uluslar Arası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu*. (20-21 Mayıs 2004). Çanakkale.
- Duman, Burcu. İlköğretim Öğretmenliğinin Demokrasi Konusundaki Görüşleri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Eğitim-Sen. *Demokratik Eğitim Kurultayı*, Eğitim-Sen Yayınları, Ankara, 1998.
- Genç, Salih Zeki. “Demokratik Kazanımların Gerçekleştirilmesinde İlköğretim Öğretmenlerinin Etkililiği”, *Millî Eğitim Dergisi*, Sayı 171, 2006.
- Genç, Salih Zeki ve Kalafat, Temel. ‘Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları İle ProblemÇözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi’, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:2, Sayı:22, 2007.
- Gömleksiz, Mehmet Nuri ve Cüro, Elif. ‘Demokratik Yurttaşlık Eğitimi Bağlamında Okul Öğrenci Meclisleri’, *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:01,No:40, 2011, 61-79.
- Gömleksiz, Mehmet Nuri ve Çetintaş, Sare. ‘Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları’, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:17, 2011, 1-14.
- Göz, Nur Leman. İlköğretimde Demokrasi ve Vatandaşlık Eğitimi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2010, Uşak Üniversitesi, Uşak.
- Gözübüyük Tamer, Mine. “Okulların Demokratik ve Katılımcı Öğrenim Ortamlarına Dönüştürülmesi”, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 192, 2011.
- Gülmez, Mesut. *İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi*, 2. Baskı, Ankara, Todaie Yayını, 2001.

- Gürbüz, Gülhan. İlköğretim 7. ve 8. Sınıflarda Vatandaşlık Bilgisi Dersinde Demokrasi Eğitimi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Hayta, Necdet. *Osmanlı Devleti'nde Yenileşme Hareketleri (XVII. Yüzyıl Başlarından Yıkılışa Kadar)*, Gazi Kitabevi, 2. Baskı, Ankara, 2005.
- Hotaman, Davut. "Demokratik Eğitim: Demokratik Bir Eğitim Programı". *Kuramsal Eğitimbilim*, Cilt 3 (1), 2010.
- Kahraman, Tülay. İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Becerileri İle Öğrenci Algılarına Göre Öğretmenlerin Sınıf İçi Demokratik Davranış Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2008, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Karakütük, Kasım, *Demokratik, Laik Eğitim*, Anı Yayıncılık, Ankara, 2001.
- Karlı, Mehmet Durdu, *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Pegema Yayıncılık, Ankara, 2004
- Kaya, Elif. İlköğretim 7.Sınıf Öğrencilerinin Bazı Demokrasi Kavramları Hakkındaki Görüşleri ve Yanılgıları, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2011, Niğde Üniversitesi, Niğde.
- Kepenekçi, Yasemin, *İnsan Hakları Eğitimi*, Anı Yayıncılık, Ankara, 2000.
- Kıncal, Remzi Yavaş, *Vatandaşlık Bilgisi*, Mikro Basım-Yayım Dağıtım, 1. Baskı, Ankara. 2002.
- Kışlalı, Ahmet Taner. *Kemalizm Laiklik Ve Demokrasi*, 7. Baskı, Ankara, İmge Kitabevi, 2001.
- Kurt, Tamer. Öğretmenlerin Demokrasi, Vatandaşlık Ve Vatanseverlik Algılarının Nitel Olarak İncelenmesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2007, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kuzgun, Yıldız, *Eğitimde Kendini Gerçekleştirme*, Eğitim-Sen Yayınları, Ankara, 2002.
- Merdan, Tülin. İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Öğrencilere Demokratik Davranış Kazandırma Yeterlilikleri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2008, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

- Mulhan, Mehtap. İlköğretim 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Ders Kavramlarının Öğrenilmesinde Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Faktörlerle Eğitim-Öğretim Uygulamalarının Etkisi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2007, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Otluca, Muhittin. Demokratik Eğitim İlkelerinin 1968 İlkokul Programına Yansıması, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 1996, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Özalper, Hacer. Matematik ve Demokrasi İlişkisinin Değerlendirilmesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Özer, Bekir. *İnsan Kaynağı Geliştirme Uzmanı Yeterlikleri Ölçeğinin Geliştirilmesi*. IV.Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 1997.
- Polat, Tülin. “Güçlü Demokrasi ve Okul”, *Eğitim Yönetimi ve Üniversitelerde Demokratik Yapılanma Sempozyumu*, Ankara, 2003.
- Saray, Mehmet. *Türk Devletlerinde Meclis (Parlamento), Demokratik Düşünce ve Atatürk*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1999.
- Sarı, Mediha; Sadık Fatma. “Öğretmen Adaylarının Demokrasi Algıları”, *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, Cilt:1, Sayı: 2, 2011.
- Semerci, Nuriye; Semerci, Çetin. “Türkiye’de Öğretmenlik Tutumları”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 1, 2004.
- Şahin, Ayfer. “Öğretmen Algılarına Göre Etkili Öğretmen Davranışları”, *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 12, Sayı 1, 2011
- Şahiner, Derya Gül Sinem. İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Aktif Öğrenme Tekniklerinin Demokratik Tutumlara ve Ders Başarısına Etkisi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2008, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Topper, Tuğba. İlköğretim İkinci Kademedeki Demokrasi Eğitimi: İkinci Kademe Öğretmenlerinin Demokratik Tutum ve Davranışları Sergileme Düzeyleri, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2007, Kafkas Üniversitesi, Kars.
- Ural, Sedef Nazlı. İlköğretim Öğrencilerinin Demokratik Tutum ve Empatik Eğilim Düzeylerine Sosyal Bilgiler Dersinin Etkisi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2010, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

- Uygun Kamil; Çay Hilal; Köse Ferdal. “Demokrasi Eğitimi, Okul Meclisleri Projesi ve İlköğretim Öğrencilerinin Görüşleri” I.Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu Bildiri Kitabı, Uşak 28-30 Mayıs 2009, Uşak Üniversitesi, Uşak, 2009.
- Üstün, Gülnihal. Sınıf Öğretmenlerinin Yansıtıcı Düşünme Eğilimleri İle Demokratik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2011, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Türk Demokrasi Vakfı, Yetkin Basımevi, Ankara, 1992.
- Touraine, Alain, *Demokrasi Nedir?*, (çev. Olcay Kunal), Yapı Kredi Yayınları, 3.Baskı, İstanbul, 2002.
- Turan, Refik ve Diğerleri. Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi. Siyasal Kitapevi, Ankara, 1999.
- Turan, Mehmet ve Taşpınar, Mehmet. (2004). Vatandaşlık ve İnsan Hakları Dersinin Öğrencilerin Demokrasi ve İnsan Haklarına İlişkin Görüşlerine Etkisi. Uluslar Arası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu, Çanakkale, Mayıs, 2004.
- Yağcı, E. “Demokrasi ve Eğitim”, *H.Ü. Eğitim ve Bilim Dergisi*, Cilt: 22, Sayı:107, 1998, 15-22.
- Yalçın, Durmuş ve Diğerleri. Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I. Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2005.
- Yalçın Durmuş, Gülcan; Demirtaş Hasan. “Genel Lise Öğretmenlerinin Sınıf Yönetiminde Gösterdikleri Davranışların Demokratikliğine İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 28, 2009, 121- 138.
- Yapıcı, Mehmet. “Öğretmen Tutumları ve Yansımalar”, *Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi*, Cilt 7, Sayı:3, 2007.
- Yalçın, Gülcan. Ortaöğretim Öğretmenlerinin Sınıf Yönetiminde Gösterdikleri Davranışların Demokratikliğine İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2007, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Yesil, Rüştü, *Okul ve Ailede İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2002.

- Yeşil, Rüştü. “İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitiminde Yöntem”, *G.Ü. Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:5, Sayı:1, 2004, 35-41.
- Yıldırım, Lale. İlköğretim Birinci Kademe Öğretmenlerinin Demokratik Tutum ve Davranışları İle Öğrencilerin Demokratik Davranışları Arasındaki İlişkilerin Saptanması, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 1994, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Yılman, Mustafa, *Demokrasimizin Kültürel Temelleri*, Nobel Yayın Dağıtım, 10. Baskı, Ankara, 2006.
- Yılmaz Ali; Tunç Şahin Canan; Bengiç Gizem. “İlköğretim Öğrencilerinin Devlet, Vatandaş, Demokrasi ve İnsan Hakları Kavramlarına İlişkin Algıları”, I.Uluslararası Avrupa Birliği, Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatandaşlık Eğitimi Sempozyumu Bildiri Kitabı, Uşak 28-30 Mayıs 2009, Uşak Üniversitesi, Uşak, 2009.
- Yılmaz, Kaya; Yıldırım Gülten. “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesinin Uygulanmasına İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri”, *M.Ü. Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı:29, 2009.
- Zencirci, İsmail. ‘İlköğretim Okullarında Yönetimin Demokratiklik Düzeyi: Katılım, Özgürlük ve Özerklik’, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:13 Sayı:24.

EKLER

EK-1... DEMOKRATİK DAVRANIŞ ÖLÇEĞİ

EK-2...ARAŞTIRMACININ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE ANKET UYGULAMA İSTEĞİNİ BELİRTEN İZİN YAZISI

EK-3...İSTANBUL VALİLİĞİ İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ'NÜN ARAŞTIRMACININ ANKET UYGULAMASI İÇİN OLUR YAZISI

EK-1
DEMOKRATİK DAVRANIŞ ÖLÇEĞİ

Sevgili öğrenci,

Elinizde bulunan anket, “**İlköğretim 4. Ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Sınıf Ve Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi**” başlığı altında hazırlayacağım yüksek lisans çalışmama kaynaklık edecektir. Anketin birinci bölümünde kişisel bilgiler, ikinci bölümünde ise sınıfta demokratik öğretmen davranışlarına ilişkin ifadeler yer almaktadır. Verilen davranışları **sınıf öğretmeninizin** ve **branş öğretmeninizin** ne sıklıkla sergilediğini belirtmek için “**Her zaman**” “**Bazen**” “**Hiçbir zaman**” ifadelerinden size en uygun olanını “**X**” işaretini kullanarak işaretleyiniz. Sorulan sorulara gerçekçi yanıtlar vermeniz, elde edilecek sonuçların güvenilir ve geçerli olması açısından son derece önemlidir. Anket sorularına verilen cevaplar, araştırma dışında hiçbir amaçla kullanılmayacaktır. Ankete zaman ayırdığınız ve ilgi gösterdiğiniz için şimdiden teşekkür ederim. Ad ve soyadınızı belirtmek zorunda değilsiniz.

Nazlı KARA

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

BÖLÜM 1

1- Cinsiyetiniz: () K () E

2- Öğretmeninizin Cinsiyeti: () K () E

3- Sınıfınızın Düzeyi: () 4. Sınıf () 5.Sınıf

4- Sınıf mevcudunuz: () 25’ ten az () 25-40 () 41 ve üstü

BÖLÜM 2

ANKET CÜMLELERİ	HER ZAMAN	BAZEN	HİÇBİR ZAMAN
1. Öğretmenim derslere zamanında girip çıkar.			
2- Öğretmenim bizi küçük düşüren sözler söyler.			
3. Öğretmenim kendi hatası olduğunda özür diler.			
4. Öğretmenim sınıftaki kızlarla erkeklere eşit davranır.			
5- Öğretmenim sınıftaki başarılı öğrencilere diğer öğrencilerinden daha sevecen davranır.			
6. Öğretmenim öğrencilerine güvendiğini gösteren davranışlar sergiler.			
7. Öğretmenim bir öğrenci yanlış yaptığında, öğrencinin açıklama yapmasına izin verir.			
8- Öğretmenim sınıfta bir öğrenci huzursuzluk çıkardığında bütün sınıfa kızar.			
9. Öğretmenim öğrencilerin görüşlerini özgürce açıklamaları yönünde davranır.			
10. Öğretmenim, sorulara yanlış cevap veren öğrencilerin konuşmalarını kesmeyip dinler.			
11- Öğretmenim, kızdığı anda öğrencileri disiplin kuruluna vereceğini söyler.			
12. Öğretmenim kendisinden farklı düşünen öğrencileri saygıyla dinler.			
13- Öğretmenim sınıfta öğrencilere emir verir.			
14. Öğretmenim yapacağı sınavın türünü (klasik sınavtestvb.) belirlerken öğrencilerin de görüşlerini alır.			
15. Öğretmenim yapacağı sınavın tarihini belirlerken öğrencilerin de görüşlerini alır.			
16- Öğretmenim kendisiyle aynı düşünen öğrencilere daha iyi davranır.			
17. Öğretmenim öğrencilerin sınıfta oturacakları yerleri kendilerinin seçmelerine izin verir.			
18. Öğretmenim öğrencilerin başarısını değerlendirirken tarafsız davranır.			

19- Öğretmenim öğrencilere (tembel-çalışkan, yetenekli-yeteneksiz, zeki vb.) sıfatlar takar.			
20. Öğretmenim bütün öğrencilerin sınıf etkinliklerine katılması için çaba sarf eder.			
21- Öğretmenim bir kere bir öğrenciye kızarsa ona karşı olumsuz davranışlar sergiler.			
22- Öğretmenim sınıfta bağırarak sessizliği sağlamaya çalışır.			
23. Öğretmenim sınıfın çoğunluğunca verilmiş kararlara uyar.			
24. Öğretmenim okul içinde uyulacak kuralları öğrencilerin belirlemesi yönünde davranır.			
25. Öğretmenim bütün öğrencilerin her türlü sorun ve ihtiyaçlarını dinler.			
26. Öğretmenim öğrencilerin sınav veya ödev notlarına yaptıkları itirazları kabul eder.			
27- Öğretmenim beğenmediği düşünce ve ifadelerinden dolayı öğrencilere kızar.			
28- Öğretmenim sınıfta öğrencilere hakarete varan sözler söyler.			
29. Öğretmenim sınıfımızdaki her öğrenciye (zenginyoksul vb.) saygı gösterir.			
30- Öğretmenim kendisinden farklı düşünen öğrencilere kızar.			
31- Öğretmenim öğrencilerin kendisini eleştirmelerine kızar.			
32. Öğretmenim sınıf başkanı vb. tespit etmek için sınıfta seçim yaptırır.			
33- Öğretmenim kızdığı zaman düşük not vereceğini söyler.			

EK-3

**İSTANBUL VALİLİĞİ İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ'NÜN ARAŞTIRMACININ ANKET
UYGULAMASI İÇİN OLUR YAZISI**

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.0.34.14.00-020-/ 57138
Konu : Anket (Nazlı KARA)

24/04/2012

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı'nın 09.04.2012 tarihli ve 4065 sayılı yazısı
b) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 07.03.2012 tarihli ve 3616sayılı 2012/13 No.lu Genelgesi.
c) Millî Eğitim Komisyonunun 17.04.2012 tarihli tutanağı.

Çanakkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı sınıf öğretmenliği yüksek lisans öğrencisi Nazlı KARA'nın "İlköğretim 4.ve 5.sınıf ile Branş Öğretmenlerinin Davranışlarının Demokratikliğe İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi" konulu tezine dair, ilimiz Gaziosmanpaşa İlçesinde bulunan Yenimahalle İlköğretim okulunda öğrenim gören 4.ve 5. sınıf öğrencilerine yönelik, Anket Formu I.Bölüm (4 madde) II. Bölüm (33madde)'lik Anket uygulama çalışması yapma isteği hakkındaki ilgi (a) yazı ve ekleri müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Yüksek Lisans öğrencisi Nazlı KARA'nın söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda ilgi (c) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun mütalaa edilmektedir.

Makamlarımızca da uygun görüldüğü takdirde Olurlarınıza arz ederim.

Dr. Muhammed YILDIZ
Millî Eğitim Müdürü

OLUR

24/04/2012

Harun KAYA
Vali a.
Vali Yardımcısı

NOT: Verilecek cevapta tarih, numara ve dosya numarasının yazılması rica olunur.
STRATEJİ GELİŞTİRME BÖLÜMÜ E-Posta: sgb34@meb.gov.tr
ADRES: İl Millî Eğitim Müdürlüğü D Blok Bab-1 Ali Cad. No:13 Cağaloğlu
Telefon: Snt.212 455 04 00 Dahili: 243, Faks: 212 520 95 64 Şb Md.: 212 511 16 65
5070 Sayılı Kanuna Göre HARUN KAYA tarafından 44510566835921154 SeriNo.lu Sertifikası ile 24.04.2012 11:01:38 Tarihinde Elektronik Olarak İmzalanmıştır.